

קובץ גליונות

פרשת ויהי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הבחורה רוחמה שרה ע"ה שנפטרה בשם טוב

בת הרב ר' מאיר שמחה הכהן חרץ שיבלחט"א

נלב"ע ט"ו טבת ה'תשע"ה תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידינו החשוב
ר' שמואל רוזנברג שליט"א
לרגל הכנס בנו לעול תורה ומצוות

ברכת מזל טוב
לידידינו החשוב העומד לימינינו
הרב מנחם שפירא שליט"א
סגן ראש עיריית בני ברק
ומנהל המחלקה המוניציפלית של דגל התורה
לרגל הולדת הבת שתחי'
בשעתו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה
לחופה ולמעשים טובים
בברכה
מערכת 'קובץ גליונות'

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב
הרה"ג ר' בן ציון קרמר שליט"א
מרבני העיר כפר סבא
המסייע לנו בהדפסת הקובץ
לרגל הולדת הבת/הנכדה שתחי' בשעתו"מ
לבנו ר' ישראל מאיר קרמר שליט"א

הודעה ובקשה

דרושים אחראים נוספים לפתיחת עוד מוקדי הפצה,

המעוניינים יפנו למס': 053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900
ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ולרשום קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

כ"ג טבת	שמות	י"ב ניסן	צו - פסח	י"ד תמוז	בלק
א' שבט	וארא	כ"ו ניסן	שמיני	כ"א תמוז	פנחס
ח' שבט	בא	ג' אייר	תזריע מצורע	כ"ח תמוז	מטות מסעי
ט"ו שבט	בשלח	י' אייר	אחרי מות קדושים	ו' אב	דברים
כ"ב שבט	יתרו	י"ז אייר	אמור	י"ג אב	ואתחנן
כ"ט שבט	משפטים	כ"ד אייר	בהר בחוקותי	כ' אב	עקב
ו' אדר	תרומה	ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא	כ"ז אב	ראה
י"ג אדר	תצוה	ט"ז סיון	בהעלותך	ד' אלול	שופטים
כ' אדר	כי תשא	כ"ג סיון	שלח	י"א אלול	כי תצא
כ"ז אדר	ויקהל פקודי	ל' סיון	קרח	י"ח אלול	כי תבא
ח' ניסן	ויקרא	ז' תמוז	חוקת	כ"ה אלול	נעבים וילך

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. *ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 187 | שנה ד' | פרשת ויחי | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

פרנסה מסתובבת משמים

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. (ויחי מז, כח)

בדעת-זקנים ביאר: הזכיר שנות חייו במצרים, לפי שהיה יוסף עם אביו לפני מכירתו ו"ז שנים. כשם שפרנס יעקב את יוסף ו"ז שנים, כך יוסף פרנס את יעקב ו"ז שנים במצרים.

והנה בכתובות סה: איתא, אדם צריך לזון את בנו עד ו' שנים, (אפילו אם דינם כב"נ, אולי הם גם חייבים בזה) וא"כ למה מנה ו"ז שנים הרי ששה שנים "חייב" לזונו? וי"ל דמ"מ כיון שבמצאות יעקב פרנסו, נסתבב משמים שיוסף פרנסו כנגד אותם שנים.

לא לבקש דרך גזירה

"ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים." (ויחי מז, כט) קצת קשה שאבא כך מדבר, ובפסוק כתוב שאמר לו ג' פעמים.

ולמה ביקש כך? כדי שיוכל להשיעו ולא יהא חייב לו בתורת כיבוד אב (מהרי"ל דיסקין עיי"ש).

למדנו לכאורה מדבריו, שאבא המבקש דבר אין הבן מחויב בתורת כיבוד אב רק כשאומר האב בדרך של גזירה. אבא אומר השקיני מים וכן אמו, היינו כשאומר בדרך גזירה. וקשה לומר כן וי"ל.

שלא יעשוני ע"ז

שם. "אל נא תקברני במצרים" פרש"י, סופה להיות עפרה כנים. במדרש (צו, ה) ויהיו מרחשות בתוך גופי (וזה צער כמו רימה). והנה יעקב חשש ממכת כינים על אף שזה היה רק כמה ימים. וכנראה שגם בגושן היה כינים (אמנם הרע"ב כתוב, שהפירוש השני ברש"י נדרש בגלל שהיה אפשר לקברו בגושן שלא היה בה כינים, וראה רמב"ם פיה"מ באבות עה"מ עשרה מכות).

בדעת-זקנים הקשו, הרי בנימין לא שלטה בו רימה, כל שכן אביו? וצ"ל לכאורה שיעקב לא היה יודע.

ויתכן לתרץ, שחשש יותר ממכת-כינים, כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע. או, כי במקום שיש פורענות, שולטת מידת-הדין. וזה לא טוב.

וביפה-תואר בפר' וארא מקשה, דמאחר והיו כינים רק למעלה, דעפר משמע על פני הארץ לבד והמכה היתה למעלה מדוע חשש יעקב? ומותר שחשש שלא יעמיקו קבורתו, או שיתנווהו במערה כדרך המכובדים. [ועיי' בדברי רבנו שליט"א בפר' וארא ח, יד בתירוץ ב' שמתוך עומק האדמה הביאו החרטומים עפר לעשות כינים בחרטומיהם].

עוד פרש"י, שביקש ליקבר באר"י כדי שהמצריים לא יעשוהו ע"ז. ובמדרש צו, ה כי כשם שנפרעין מן העובד כך יפרעו מן הנעבד.

רש"י לא מפרש למה חשש שיעשוהו ע"ז. וכ' הרע"ב (בספרו עה"ת) כיון שלרגלו כלה הרעב והיו מי גילוס מתברכין.

מחילת אב לבנו

ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה. (ויחי מז, לא) ופרש"י, תעלא בעידינה סגיד ליה.

יל"ע, האם משום שיש הוכחה שרוצים שיתכבד, ועל כן מן-הדין ראוי לכבדו, או שכן עושים אבל אין זה דין.

להלן מה, ב כתוב: ויתחזק ישראל. ופרש"י, אמה, אע"פ שהוא בני, מלך הוא אחלק לו כבוד. שהיה סברא שלא יחלוק לו כבוד, כי הוא בנו (וזה מביא רש"י על משה ועל אליהו שחלקו כבוד לפרעה ולאחאב אף שהיו רשעים, כיון שהיו מלכים).

בקידושין לג: בנו והוא רבו, מהו שיעמוד בפניו? וכתב הרא"ש שם, שלא נפט הספק. וספק דאורייתא לחומרא. אמרו על המהר"ם מרונבורג, מיום שעלה לגדולה לא

הקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבא אצלו. כדי שלא יצטרך אביו לעמוד בפניו.

ולכאורה זהו קצת חיסרון בכיבוד אב. כי יעקב נתבע על כ"ב שנים שלא כיבד אביו. ויל"ע, למה לא מחלו זה לזה? הרי אב ורב יכולים למחול על כבודם.

אולי זה במקום שאי אפשר למחול. (כעין מש"כ הרעק"א במכתב שרב לא ימחל שלא ימתין עליו הש"צ). ומהר"ם לא צריך לוותר על הנשיאות בגלל זה. ולמה לא עשה כדברי הרא"ש ששקומו זה בפני זה?

וכבר הקשה הדרכי משה (יו"ד רמ, ב) למה לא מחל על כבודו כמו שעשה רבי טרפון? ונ"ל, כי ר"ט עשה בצניעא, אבל בפרהסיא יש לחוש מפני הרואין שאין מכירין.

ועוד ילה"ע שהרי יוסף היה משנה למלך, ולא מלך. ואילו רש"י כותב, מלך הוא ואחלק לו כבוד? ואולי היה נחשב מלך לגבי כיבוד. אמנם, היה מלך ישראל בארץ מצרים, ואצלם אין דין שתהא אימתו עליך?

(ועיי' אוה"ח לעיל כ"ט, אף שמלך מחל על כבודו אינו מחול, דוקא מלך ישראל שנמשך והוא מלך על ישראל, והוא אינו יכול למחול, עיי' הגהות רעק"א יו"ד רמ בשם הפלאה כתובות קג).

גדלותו של יוסף, בנסיון המידות ובנסיון העבירה

"ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" (ויחי מה, א) בדעת זקנים פירש, יוסף לא היה רגיל אצל יעקב. ושמעתי מפי הרב ר' שמואל הטעם, לפי שהיה ירא שישאל לו הענין, האין הורד למצרים, ויגיד לו שמכרוהו אחיו, ויקללם יעקב, ונמצא מחריב את העולם כולו, עכ"ד.

וזה שבח גדול מאד ליוסף, שלאחר פרידה של כ"ב שנים מאביו, הוא נמנע להיות אצלו שמא ישאלו על דבר זה. מכל מקום, עיקר זכותו של יוסף נזכר על מה שעמד בנסיון הקשה עם אשת פוטיפה.

ויש לשאול, מה יותר נחשב בעיני השי"ת, להתגבר על החטא, או להתגבר על מידות, מבלי שיהא בהם חטא? ועיי' מה שכתבנו (לעיל מה, יב) דכיון שהחטא של עריות גדול יותר, אז להמנע מחטא דבר גדול יותר.

עיקר הפסד הכעסן (הפסד שלא מתוקן בתשובה), שעושה מעשה מתוך כעסו

"פחז כמים" (ויחי מט, ד) פרש"י, הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך... ואף שראובן עשה תשובה (רש"י לעיל לו, כט), יש דברים שמאבדים ע"י חטא ולא מועיל התשובה. (וע"ע ימלא פי תהלתך א עמוד פב).

אם ראובן היה רק כועס ולא עושה מעשה, לא היה מפסיד. העיקר שהפסיד כי עשה מעשה כנגד רצון אביו, מתוך כעס. כעס גורם לחטאים רבים כמש"כ באגרת הרמב"ן. ורובו יונה (שערי תשובה שער א אות טז) כותב, ובעל הכעס עלול לפשעים ומופקר לנזקים. ועל כך הוכיחו יעקב.

מסירות נפש לשם שמים...

"כי באפם הרגו איש" פרש"י, אלו חמור ואנשי שכם. המגיד מדובנא אומר, שהוכיחם שהרגום לא לגמרי לשם שמים. שאם היה לגמרי לשם שמים, זרעם לא היה נכשל בזנות עם המדינית (עיי"ש כל דבריו).

למדנו מזה, שקשה מאד לעשות מעשה אמיתי שכולו לשם שמים (ובפרט בזמנינו אומרים על כל דבר שנעשה במסירות-נפש ולשם-שמים).

שררה, לפעמים זהו "זכות". וזה בא בהשגחה מיוחדת

"מידי אביר יעקב" פרש"י, זאת היתה לי מידי הקב"ה, שהוא אביר יעקב. וצ"ב, הרי כל דבר שנעשה בעולם, זה בהשגחה מהקב"ה?

וצ"ל, שיש דברים שיש עליהם השגחה-מיוחדת יותר, ויעקב אמר ליוסף שקיבל השררה, זה זכות-מיוחדת משמים. (ולהבדיל, גם שליטי אומות-העולם זוכים לשלטון בזכות מסוימת, בזכות עצמם או אבותיהם. ולמרשיעים, מגלגלין חובה על ידי חייב ונענשין).

מוקדש במלאות השלושים להאשה החשובה

מרת בילא ב"ר יעקב רוזנגרטן ע"ה

אשת הרה"ג ר' זאב וולף צ"ל. נלב"ע כ' כסלו תשע"ז

כששמע רבנו על פטירתה אמר "נדיר היה למצוא בתקופה היא אחת שפתחה את הדלת לכל אחד". והוסיף שגם הוא סעד על שולחנה יחד עם מרן הגרמ"ס צ"ל וגם בתקופה שהיתה אחרי לידתה הראשונה - הכניסה אותם לביתה.

וז"ל מכתב רבנו: בס"ד, לכב' משפחת רוזנגרטן שיחי' בני ידידי עוז הרה"ג ר' זאב ז"ל. הגיעתנו הבשורה הלא טובה בפטירת האמא ע"ה אשר היתה לי לעזר בימי חורפי, והרבה צדקה וחסד זכתה לקיים בחייה, והנני בזה לנחמכם כמו שהורנו חז"ל. ונקוה כי ה' הטוב לא יוסיף לדאבה עוד וינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון ירושלים. כ"ב כסלו תשע"ז לפ"ק.

הכנסת אורחים | היה אחד ששנים רבות לא זכה להפקד בזש"ק, וגר באחת המדינות בחו"ל. והציעו לו שיעלה לגור בא"י שיהי לו זכות להפקד. אמר רבינו שבמדינה שהוא גר עוזרים לאלו שבאים מא"י, ועושים להם הכנסת אורחים וזה גם זכות.

כמנין בן | אחד שאל לרבינו כמה צדקה לתת עבור שיפקד בזש"ק, חשב רבינו ואמר: חמשת אלפים ומאתיים שקל [כמנין בן]. ושאל למי? אמר רבינו מיד: לת"ח גדול שרבינו מכירו שאין לו ביטוח רפואי (קופת חולים) ועכשיו חולה.

סגולת המצוה להתברך בבנים גדולים | אדם ביקש ברכה מרבינו שליט"א לבנים, ואמר לו רבנו, שיתחזק בכבוד אב ואם ובזכות זה יפקד, וכמ"ש במדרש תנחומא פרשת קדושים סי' ט"ו 'אמר הקב"ה מי הקדמני ואשלם תחת כל השמים לי הוא מי הוא זה שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים' ע"כ.

יתירה מזו מבואר במדרש משנת רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי ז"ל רבי יהודה אומר בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך יכול הדיוטות ת"ל תשיתמו לשרים בכל הארץ וכן הרשעים חבו לבניהן וכו' עכ"ל. הרי לן דבזכות כיבוד או"א זוכה לבנים גדולים. (יושר הורי עמ' י"ג)

לחתן יתומות | היו כמה פעמים שאמר רבנו: שמי שיתן סכום לחתן יתומות, יזכה להיפקד בזש"ק.

ואברך א' נתן בשביל זה סכום גדול, ואמר לו רבנו שבשביל אברך זה מסירות נפש, והוא יזכה ליפקד וכך הוי.

וכן יש עוד עמנו מקרים פלאים ביותר כגון אלו שקרו גם לאחרונה ואכ"מ. **בנית מקואות** | שח הרב מרדכי ק. "ראשי המרכז הארצי למען טהרת המשפחה בישראל" [שרבנו שליט"א נושא בעולה הרוחני והגשמי של המרכז ומנווט את דרכה ועל פיו ישק כל דבר, ועוד חזון למועד בל"ג להאריך בזה] שידוע לו הרבה עובדות בחשוכי בנים שנדבו לתרום מקוה או חלק גדול, וקצת זמן אחרי זה נפקדו בזרע של קיימא, והיה א' חשוך בנים שקיבל הבטחה מרבינו באם ינדבו עבור בניית מקוה ואפילו עבור שיפוצים יזכו לזרע של קיימא וב"ה נפקד.

באסיפה של קבוצת אברכים שע"י ארגון בוני עולם אדר"ח אדר תשס"ז

ישבו אצל רבנו ונשאו ונתנו זמן רב בשאלות שונות, ונביא כמה מהם כאן. ויצוין שהבאנו רק חלק מהדברים שנאמרו שם.

ואני זוכר שהיה איזה רב באמריקה שהתפלא, כי היה בטוח שהאיש הזה לא יהי' לו ילדים, ופתאום ראה שנולדו לו כ"כ הרבה ילדים.

ש. האם אפשר ללכת לקברי צדיקים על חשבון לימוד?

ת. אתה יכול ללכת כל יום לקברי צדיקים? אם הולכים פעם אחת... אבל אם תעשה ככה לעולם ועד, אתה יכול לסגור את הגמ' ולשבת בבית החיים...

ש. מה הגבול בזה?

ת. יש ירושלמי (פסחים פ"ג ה"ב) שאחד שלח את הבן שלו ללמוד, והוא הלך לבית הקברות, אמר לו האם שלחתי אותך לבית הקברות, הרי שלחתי אותך ללמוד תורה.

ש. האם יש ענין לנסוע לכפר שונם?

ת. יכול להיות, היות והיא עשתה שם דבר מצוה גדולה שהיתה מכבדת את הנביא, שעשו לו עלית קיר ושמו לו שם מטה שולחן כסא ומנורה, ממילא זה מקום שנעשה שם דבר גדול, וזוהי מצוה גדולה. [א"ה וראה דרך שיחה פרשת לך לך מה שהביא ממרן הגר"ח ק"ש שליט"א וכן מבעל הקהילות יעקב זצ"ל]

ש. האם גם כשהנסיעה היא על חשבון לימוד?

ת. אם הלימוד יהיה בכל תכלית הטהרה כמו שהיה המעשה ההיא שהיא כיבדה את הנביא, בוודאי שיכול להיות שלימוד התורה יותר חשוב, אבל איזה בן אדם הלימוד שלו הוא בתכלית הטהרה כמו המעשה שהיא עשתה לנביא, היא עשתה לנביא כולו לשם שמים, לא היה לה שום דבר, לא כבוד ולא שום דבר, רק פשוט היא רצתה לכבד את הנביא, ואה"נ אם יהי' אדם וייעשה כ"כ בטהרה, נראה ומסתבר שתורה זה יותר טוב.

ממילא היות והדורות שלנו הם אנשים חלשים מאד, ולא יכולים לעשות פעולה בכל כך טהרת הנפש, בכזה טהרת הנשמה, כמו הצדיקים הקודמים, יש גם מעלה בנסיעה למקום כזה.

ש. האם הכנסת אורחים זה סגולה לילדים?

ת. כן, זה דבר טוב.

הגמ' (כתובות סב, א) מביאה מעשה שמר עוקבא היה נותן צדקה באופן שהעני לא יראה ולא יתבייש, וכתוב שפעם אחת נכנסו לתנור הוא ואשתו, והיות שאשתו היתה נותנת לעני אוכל ישיי, והוא נתן כסף ולא אוכל מוכן, לכן הזכות שלה יותר גדול והרגלים שלה לא נשרפו, והיה צריך לשים את הרגלים שלו על הרגלים שלה, וככה הם לא נשרפו כי ברגלים שלה לא שלט חום האש, ואחרת הם היו נשרפים.

המשך בעמ' אחרון >>>

ליזהר מעין הרע | אמר רבנו: בדרך כלל זה כך, אם קונים בית טוב וכדו', יש עין הרע, ועי"ז קשה קצת להיפקד בזרע של קיימא, ואם לא עושים כך, יש יותר הצלחה.

אותו דבר כתוב בפסוק וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, ורחל עקרה! בגלל שלאה היתה שנואה ויפתח ה' את רחמה, אבל רחל שלא היתה שנואה, אלא אהובה, נוצר בעיה. נמצא א"כ אם אחד עושה חתונה גדולה, וקונים דירה יפה, הוא חושב שזה טוב, אבל אח"כ זה בעיה, זה בעיה! ה' יעזור שיפקדו כולם.

קבלה וחיזוק לזש"ק | אחד בא לפני רבינו להתברך להפקד בזרע של קיימא: אמר רבינו ג' דברים: א. לבדוק מזוזות. ב. לבדוק אם לא פגע במי שהוא. ג. לומר הוא ואשתו כ"א כל יום את כל התהילים [והתבטא וכי ניתוחים יותר קל לעבור] והוסיף שאין צריך לומר דוקא ברציפות.

שאלתי לרבינו בדבר הסגולה שאמר לזוג שלא נפקד לומר כל יום את כל התהילים, אם גם לאברך כולל זה מתאים?

רבינו לא חילק, והסביר לי שענין "לשמה" זה ענין מאד גדול, ומאד קשה לקבל ע"ע להתחזק באיזה דבר רק לשמה, אבל באמירת תהילים שלא נהנים מכך וזה רק ככוונה בשביל להתפלל, בזה יש מעלה גדולה. [וכבר הבאנו מדברי הנהיבות בצוואתו בענין זה]

לברך מתוך ברכון | אברכים שואלים רוצים לעשות דבר חיזוק לזכות חבריהם שיפקד בזש"ק? אמר רבינו: שמרן רבנו הרב שך זצ"ל היה אומר לברך ברכת המזון מתוך ברכון.

לשלם שכר לימוד | סגולה לזש"ק: לשלם שכר לימוד לבן של אחר [מסתמא לענין] כדאיתא במדרש ויקרא רבה כ"ז ב', במדבר רבה י"ד ב', ר' תנחומא פתח (איוב מא) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, זה רווק הדר במדינה ונותן שכר סופרים אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם גמולו ושכרו וליתן לו בן זכר, ומסתמא זה מועיל גם לשידוך [וכמה פעמים הציע רבנו שיתנו לאחר שלומדים תינוקות של בית רבן ויבררו איזה אב מתקשה בתשלומים וישלמו במקומו]

ש. האם לאמץ ילד זה סגולה לילדים.

ת. כל הסגולות הם לא מאה אחוז, אף פעם זה לא מאה אחוז. אחד עשה קונטרס קטן עם כ"כ הרבה סגולות כדי להוליד.

ש. האם יש ענין לעשות את הסגולות?

ת. אם זה מצוה, כן. אבל אם זה סתם לבלבל אח המוח, זה כלום. כי אם זה מצוה יכול להיות שזכות המצוה אולי יועיל.

ש. במה זה תלוי אם זה מצוה או לא.

ח. אם אחד למשל לוקח סנדק, זה מצוה, בין אם זה יועיל או לא, אבל זה מצוה, וכן אם אחד משלם שכר למלמד, זה מצוה, וכל הדברים האלו זה מצוה, אבל יש דברים שהם סתם מבלבלים! את הראש.

ש. האם אימוץ זה מצוה?

ת. אימוץ פירושו לקחת ילד מסכן, ילד יתום וכדו', ולפרנס אותו, וזה הרי מצוה. **ש. ולאמץ ילד לא יהודי ולגייס אותו?**

ת. זה לא מצוה. אולי אחרי שהוא כבר אימץ יש בזה מצוה קצת, ורחמיו על כל מעשיו, אבל זה לא ענין, האם צריך לקחת גוי ולעשות אותו יהודי, לא מעונינים לקחת גוים ולעשות אותם יהודים.

ש. האם יכול להיות שאפילו שאדם עושה מצוה, ובכל זאת אם זה פוגע באחרים זה מזיק לו?

ת. בודאי, האם פנינה היתה מוכרחה לצער את חנה.

ש. האין אפשר לדעת מתי כן ומתי לא?

ת. כל אחד מבין, כתוב שהיתה שואלת אותה מתי תעשי בשביל הילד שלך כבר את זה וזה, הכל כדי לעורר עוד צער ועוד צער, כך אומרים חז"ל.

ש. האם יש גבול לריבוי תפילה על ילדים?

ת. אין גבול, כחוב ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. [כתוב ויעתר לו, שהוא היה צדיק בן צדיק, והיא צדקת בת רשע, אבל לולי זאת משמע היה אותו הדבר, אם האבא שלה היה ג"כ צדיק, היא היתה כמו יצחק].

ש. תפילה באופן שהרופאים אומרים שלפי מה שהם יודעים ברפואה לא שייך שיהי' ילדים, האם זה לא נקרא להתפלל על נס?

ת. הם לא יודעים כלום! זה האמת, לא יודעים כלום!

אצל מרן הסטייפלער היתה פעם משפחה אחת שהרופאים אמרו שלא יכול להיות שיילדו ילדים, בסוף היה להם לא רק ילד אחד. אלא עשרה ילדים. הסטייפלער בכלל לא התחשב עם מה שהם אמרו, אמנם לא כל אחד הוא סטייפלער...

אין מעבירין

בדברי הביאור הלכה סי' כה ד"ה פגע וכו' - ע' במ"ב כן פסק הט"ז לקמן בסימן תרפ"ד סק"ד דלא כאבודרהם והעתיקו הגר"א בחידושו וכן פסק הפמ"ג, וכן מוכח לכאורה מדברי הגר"א שם בסוף סי' תרפ"ד שם בסוף סי' ס"ג שציין שם על דין הרמ"א משום דאין משגיחין בחנוכה, ולא כתב טעם האבודרהם בעצמו [שהוא במ"א שם] ש"מ דבתפלין אם עבר והניח ש"ר אין צריך לסלקו. ובארה"ח ראיתי שמצדד לפסוק כאבודרהם משום דלכתחלה עשה עבירה, ועבר על מה שאמרו דכל שבין עיניך יהיו שתיים ע"כ צריך עתה לתקן ולהניח כדין.

ולא נהירא דהלא באמת קי"ל דהש"י אינו מעכב של ראש, הרי דבעצם קיים בזה הש"ר מצותו, רק דלא קיים המצוה כתיקונה, וא"ל דיסלק הש"ר ויחזור ויניחו ויקיים עתה כתיקונו, ז"א דהלא בכל רגע ורגע שהוא נושא התפילין עליו הוא מקיים בזה מצות הש"ת, ובודאי אין לנו לומר שיסלק עתה המצוה ממנו כדי שאח"כ יקיים יותר מן המובחר, וגדולה מזו אמרו ביבמות ל"ט ע"א דצריך הקטן לייבם ואין ממתנים בגדול עד שיבא ממדינת הים, אף דבקרא כתיב והיה הבכור משום דכל שהווי מצוה לא משהינן אף דאם היינו ממתניין לא היינו מבטלין עי"ז העשה בידים רק בגדר שב ואל תעשה, וכ"ש כאן שאין לנו לסלק המצוה בידים ממי שעושה אותה כדי שאח"כ יקיים מן המובחר עכ"ל. וכתב רבנו שליט"א על הגליון ע' תוס' פסחים ק"א ד"ה מתירין [וז"ל מתירין מבגד לבגד - ואף על

גב דשמואל אית ליה בפ' התכלת (מנחות דף מא.) כלי קופסא חייבין בציצית, מודה אם אין ציצית לכל בגדיו שיתיר ציצית מבגד שמצניעו, ליתן בבגד שרוצה ללבוש ותהא המצוה עליו].

מנהג החזו"א בהנחת תפילין

סח רבנו: פעמים שהיה החזון איש מניח התפילין של יד בצנעה במיושב (אעלה בתמר עמ' י"ג. דע' בביאור הגר"א סי' כ"ה סעי' י"א דבתש"י אין קפידא להניח מעומד או מיושב [א"ה וכנראה עשה כן מאפיסת כוחות].

ואחרי שעבר רבנו ניתוח והיה קשה לו לעמוד היה מניח תפילין של יד בישיבה, ואמר שבדאי במצב כזה אפשר לעשות כהמחבר.

בגדרי חציצה

כ' השערי תשובה סכ"ז סק"ה כ' חוצץ - עבה"ט דמביא בשם של"ה דיש לרחוץ מקום הנחת תפילין, ובבר"י כתב שפשוט שהנהוג

כן צריך לנגב המקום היטב משום התפילין, וגם אפשר שהם מפסיקים כמו חציצה, והביא מדברי הרמב"ם מהלכות עבודת יוה"כ דלכך בכ"ג עלה ונסתפג כו' ונשא ונתן בזה ע"ש.

ונראה דהשל"ה כ"כ לפי שהמשכים לחצות נותן אפר תחת פאר כמ"ש (ישעיהו סא. ג.) וכשרוצה להניח תפילין צריך לרחוץ המקום משום כבוד התפילין וכן היא בכתבי האר"י ז"ל ע"ש. ועיין בשו"ת פני אריה בסי' ו' בסי' ז' לענין אבק שקורין פודר מה דינו ע"ש עכ"ל השערי תשובה.

וציין רבנו שליט"א על הגליון: ע' מל"מ פ"ב שם. [וז"ל שם ומדברי רבינו דקאמר ומסתפג משמע דחויבא הוא. ונראה דחויב זה הוא משום דקי"ל דאפי' נימא אחת או עפר אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתה פסולה וכמ"ש רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש הל' ו'. ולפי זה יש לחוש שמה בטבילה נדבק בבשרו מעפרירות המים נימא או עפר ומש"ה חייב להסתפג אחר טבילה ואף דנימא דאין לחוש לזה מ"מ הרי כתב רבינו שם בדין ז' שצריך לזיזה שלא תכנס הרוח בשעת עבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו ופשיטא דלא גרעי מים מרוח וא"כ צריך לספוג משום דשמא המים יהיו מבדילים בין הבגד לבשר ומש"ה קאמר רבינו ועולה ומסתפג. האמת דבפ"ק דתמיד מ"א תנן יד וטבל עלה ונסתפג והתם פשיטא דאורחא דמלתא נקט וזהו שרבינו בפ"ח מהלכות בית הבחירה כשהעתיק משנה זו השמיט הא דעלה ונסתפג יע"ש]

הנחה בב' ידיו

שח רבנו שליט"א: שהוא רגיל לכתוב ביד ימין, ושאר מלאכתו עושה בשמאל, ולכן הורה לו מו"ר הגרש"ז ריגר זצלל"ה להניח תפילין בב' ידיו,

ואחר התפילה מחליף לידו השנית מספק, ואינו מניח בשני הידים ביחד, אלא רק בזה אחר זה מחשש בל תוסיף. [וכע"ז הביא רבנו שליט"א בשם החזון איש (אעלה בתמר מ"ו) דאין להניח בספק ב' מזוזות בב' מקומות בפתח].

ופ"א נשאל רבנו על נער בר מצוה שיש לו בעיה כזו, ואמר לו רבנו שיניח אחרי התפילה לחומרא ביד השני, וניסו לטעון שהוא נער צעיר ועלול להתבלבל, אמר רבנו שגם לו כך הורו, ובמשך השנים יגע הרבה בסוגיא זו ולא מצא שום דרך להקל בזה, מלבד מה שעושה.

כשמניח לחומרא

הסתפק רבנו בזמן שמניח התפילין לחומרא על ידו הימנית לאחר התפילה, הופך הבית, ואז הקשר לעצמו אינו מחזיק לו התפילין, אלא רק מונחות על בשרו אם מהני בכה"ג? [וא' העיר לרבינו על צורת הנחה זו, ואמר לו ששמע שתקופה מסויימת גם הח"ח הניח בצורה זו].

אמירת הפסוקים

בדר"כ נוהג רבנו לחזור לביתו מתפילת שחרית עטור בטלית ותפילין, ובביתו מניח התש"י על ידו הימנית, ואח"כ חולץ התפילין.

וכשהחל להתפלל בביתו אחרי תפילת שחרית בחדר העיקרי עובר רבנו לחדר השני. ומניח שם תפילין על ידו הימנית. וקורא אח"כ פרשיות קדש והיה כי יביאך וכן שש זכירות וכן פרק שירה.

משותק ביד אחד

(כ"א סיון תשנ"ג) - שמעתי ששאלו את רבנו באחד משמותק ביד ימין כך שעתה היא לכאורה היד הכהה שלו [קצת הוא מסוגל לתפקד איתה] על איזה יד יניח תפילין?

ואמר רבנו שיניח על שמאל כמו קודם השיתוק. שזה כמו שאין לו כלל יד ימין שהדין כן. אח"כ שאל השואל גם את הגר"נ קרלין שליט"א וסיפר שהשיב לו להיפך, דהיינו שליד המשותקת יש עתה דין של יד כהה ויניח עליה. [א"ה וראה הליכות שלמה תפילה עמוד מ"ד דעת הגרש"ז זצ"ל]

זהירות ברצועות

רבנו סיפר שמרן החזו"א זצ"ל הקפיד מאד ברצועות התפילין שלא יגררו כלל על הריצפה. (להבין ולהשכיל עמ' יז) וע"י במקור חיים לבעל החוות יאיר סי' כ"ה סי"א מש"כ בזה.

ואמר רבנו : הנה הדבר ברור שיש להיזהר בקדושת הרצועה ואינו כמו חפצי מצוה ואסור לשבת על רצועת תפילין, ואילו על ציצית מותר לשבת, ועיין בחידושי ר' חיים הלוי הלכות תפילין פ"א ה"א מה שהאריך בענין זה. (אילת השחר שבת ע"ט, ב) [א"ה ובגליון דרכי החיזוק (279) הביא בשם מרן הגר"ג שליט"א: ולדוגמא נזכיר דבר אחד שרבים אינם יודעים מזה, כשמורידים את התפילין יש להיזהר שרצועת התפילין לא תיגע ברצפה, ואם הרצועה נוגעת ברצפה זהו חטא.

ושמעתי לפני שנים רבות מאדם מבוגר שזכה להיות בן בית אצל מרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל, וסיפר כי פעם אחת ראה רבי יצחק אלחנן אדם שהחזיק תפילין ורצועת התפילין נגעה בארץ, ונזעק רבי יצחק אלחנן ואמר: "תשמישי קדושה!" ואמר כן בצעקה, מפני שלא היה מסוגל לראות את זה.

והוסיף אותו יהודי כי חרדתו של רבי יצחק אלחנן עשתה עליו רושם שכל ימיו לא היה מסוגל לראות שרצועת תפילין תיגע ברצפה. עד כדי כך זה השפיע עליו. כשרואים יראת שמים מושפעים!]

צביעה בב' צדדים

רבנו שליט"א סובר שיש מעלה לצבוע ב' צדדי הרצועה, כיון שכך אין הצבע יורד בקלות, וכך הוא נוהג, ומורה שכך לכתחילה הדבר ראוי [ובשנים שהיו לו את הרצועות הישנות היה עומל וטורח הרבה להשחיר את כל הקמטים והסדקים].

ונהנים ממנו עצה

לקבל גם סכומים קטנים

היה יהודי שהיה לו קרוב עשיר מופלג, ומידי פעם היה נותן לו סכומים קטנים יחסית למעמדו, אמנם הלה לא רצה לקחת כדי שלא יראה לקרוב העשיר שמספיק לו הסכומים הקטנים אלא שיווכח שצריך סכום גדול. וסיפר את זה לרבנו שליט"א.

ואמר לו רבנו: שטעות הוא בידו, אדרבה שיקח את הכספים הקטנים ועי"ז ירגיש הלה שהוא תומך בו ובסוף יתן לו סכום גדול.

וכך עשה ובאמת בסוף נתן לו סכום גדול מאוד לעזרתו.

(מפי הרה"ג רא"ש שליט"א)

עולם הישיבות

ישיבת באר יעקב

רבנו שליט"א הגיע למסור בניסן תשס"ד שיחה בישיבת בין הזמנים שע"י ישיבת באר יעקב, ואח"כ דיבר שם הגרמ"ש זצ"ל ורבנו נשאר לעמוד כל הדרשה כדי לשמוע את דברי הגרמ"ש. רבנו שליט"א הגיע לישיבה בימי השבעה לאחר פטירתו של מרן הגרמ"ש זצ"ל ונשא דברי חיזוק לזכרו.

אודות מרן הגרמ"ש זצ"ל הבאנו בגליון פר' קדושים תשע"ו ונביא כאן עוד ענינים. **הקדשה על ספרו** | לפני נסיעת רבנו שליט"א לארצות הברית בחשון תשס"ה, שלח לו הגרמ"ש זצ"ל את ספרו החדש שיצא באותם ימים "קונטרס הביאורים שיעורי שמועות עמ"ס בבא קמא".

וכך כתב לו על הספר: בע"ה, ספר זה מוגש למע"כ ידיד ה' וידיד כל בית ישראל, פאר הדור ידיד נפשי, מוהרא"ל שטיינמן שליט"א, בברכה מקרב לב, יראה ה' מסירות נפשו לקדש שם שמים ולפועל ידי ירצה, בבריות איתנה, עד כי יבוא שילה. כרחשי לבב. ידיו דוש"ט כל הימים. ד' מרחשון התשס"ה מ. ש. שפירא

לא לעשות שידוך | בזמן שעלה שידוך לא' מנכדי הגרמ"ש, עם בת של א' שנלחם רח"ל הרבה ברבנו שליט"א. התנגד הגרמ"ש בכל תוקף לשידוך ואמר שאינו מסכים בשום אופן שנכדו יינשא לבת של מי שלוחם במרן רבנו הגראי"ל.

אמנם [מסיבה מסוימת] הם רצו מאוד את השידוך, והלכו לשאול את מרן הגראי"ל, ואמר: לעשות השידוך, חזרו לגרמ"ש ולא הסכים, ואמר גם שחושש מאוד שינזקו נכדיו מקפידת הגראי"ל, הלכו שוב להגראי"ל ואמר: אין לחשוש, איני מקפיד, ובידך שהילדים יהיו בריאים. וכך היה יותר מפעמיים עד שהגרמ"ש ערך גורל הגר"א ועל פיו הסכים לעשות השידוך וכמו שהורה רבנו שליט"א.

ביקורו של מרן הגראי"ל | כתב בס' מגד תבואות שמש (עמ' סט) זכיתי להיות נוכח בביקורו של מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א בבית הגרמ"ש (חוה"מ"ס תשס"ד) והיה זה מחזה מרהיב ביופיו לראות את הכבוד ההדדי שרוחשים גדולי ישראל זה לזה. שעה ארוכה קודם בואו של הגראי"ל כבר ישב הגרמ"ש בסוכתו והמתין לו בדריכות, וכאשר הודיעו לו כי מרן הגראי"ל כבר בפתח הבית, היתה ניכרת התרגשותו הגדולה.

בפתח דבריו העיר הגראי"ל כי הנה הישוב באר יעקב הולך והופך למקום תורה, כאשר מלבד ישיבת באר יעקב וישיבת שארית יוסף הותיקות, נוספה כעת ישיבת גרודנא על מאות תלמידיה. השיב לו הגרמ"ש כי אכן עובדה מרגינה היא, וכבר מרן

>>> המשך מענין בפרשה

יוצא שהכנסת אורחים שהוא נותן לאכול, זה הרבה יותר מאשר יתן אפילו הרבה כסף, כי כסף צריך עוד ללכת ולקנות, וככה יש תיכף את האוכל, החילוק הזה בין אם יש לו תיכף את האוכל, לבין אם צריך ללכת ולקנות, זה עד כדי כך שהיא היתה יכולה לשים את הרגלים והאש לא שולט עליה, והוא לא, הגם שהוא תלמיד חכם והיא אשה... בכל זאת הזכות הזה שהיתה תיכף נותנת את האוכל יותר גדול.

ש. מה נחשב הכנסת אורחים בזמנינו?

ת. היה זמן שחילקו ח"י רטל במירון, ועשו מזה צחוק, ובאמת אח"כ זה היה צחוק, אבל לכתחילה זה לא היה צחוק, כי באו שמה אנשים כשהם צמאים, אין להם מה לשתות, ונותנים להם ישר לשתות, זה דבר גדול מאד, אנשים באים ממקום רחוק והם צמאים אין להם מה לשתות, אח"כ כבר נהיה צחוק מזה כי כל אחד הביא, והיו צריכים לשפוך את זה, אבל ככה זה לא צחוק, אנשים צמאים ורעבים ונותנים להם לאכול ולשתות, זה דבר גדול מאד, זוהי זכות גדולה מאד.

כמו כן יש ליד פרנקפורט את הציון של הבעל שם ממכילשטאט שהיה צדיק גדול, ועשו שם בזמן האחרון מקום ויש שם גם מסעדה, כל היהודים באירופה נוסעים לשם. ויכול להיות שיש ענין ליסוע לשם. כי הוא היה צדיק גדול. וכמו כן כל חסד שעושים עם בן אדם כשהוא צריך את זה, ונותנים לו "בעין" זה חשוב. וזה דבר גדול מאד.

ש. האם שייך היום הכנסת אורחים.

ת. למשל שמה עד לאחרונה אדם היה בא לשם, ולא היה לו מה לאכול, לא היה שום דבר, היום יש כבר מקום אנשים באים ואוכלים.

ש. להביא הביתה בחורים מהישיבה לאכול סעודת שבת, האם זה נחשב הכנסת אורחים?

החזו"א בביקורו בבאר יעקב זמן קצר לפני פטירתו הבטיח כי יהיה זה מקום תורה. כאשר עמד הגראי"ל לצאת ביקש הגרמ"ש ש לכבדו וללוותו, אך בהיות וסבל מאד ברגליו הפציר בו הגראי"ל לכל יעשה זאת, וכך נפרדו לשלום ולברכה בחיבה וברעות, כאשר כל הנוכחים זוכים לראות אהבת תלמידי חכמים זה לזה מה היא.

תפילה במירון | כאשר חלה הגרמ"ש נסעו מבני ובוגרי הישיבה דבאר יעקב לציון הרשב"י במרן להתפלל לרפואתו, ובה בעת הגיע לציון גם רבינו הגראי"ל שליט"א (כמדומה ששב אז מחיזוק בצפון). הגראי"ל נעמד ע"י הבימה שעומדת לכיוון מזרח בסוף ההיכל הגדול והוא ופמלייתו התפללו לרפואת הגרמ"ש. וזה היה סדר התפילה: הוא אמר לר' יצחק לוינשטיין איזה קפיטל לומר, ור' יצחק הכריז בקול וכולם אמרו את הקפיטל.

בוער בקרב | במוצאי יום טוב שני של שבועות בשנת תשנ"ו הייתה מסיבה לבחורים מחו"ל ודיבר הגאון רבי משה שמואל זצ"ל על הנהגת עם ישראל בכל הדורות, ושזה נקבע אך ורק משמים וכו'.

ובתוך הדברים אמר: שהנה רואים משמים שהגאון ראי"ל בוער בקרב צרכי הרבים וצערם וכאבם וזהו מינוי משמים להנהיג את כלל ישראל.

הקושי מגדיל את המתיקות | שח לנו רה"י הגרד"י שליט"א שמעת הסתלקות אביו מרן צוק"ל כל עניני הישיבה מתנהלים ע"פ מרן רבנו שליט"א שהוא רבו מימי נעוריו בישיבה.

ופעם עוררו באזני הגאון רבי דוד יצחק שליט"א שאולי לא כדאי ללמוד מסכתא יבמות בשיעורים הצעירים בישיבה גדולה, כיון שהיא קשה וסבוכה ועלול להפריע למתיקות הלימוד ולשבור בחורים. הגרד"י חלק עליהם, ועלה כדרכו (ככל השאלות בישיבה) למרן. מרן אמר לו: אדרבה הקושי מגדיל את המתיקות" (כמובן שאין ללמוד מזה לכל ענין, וכל מקום לפי שעתו וענינו).

חמשים פרקים | בזמן המלחמה האחרונה, כשהיה טילים באיזור באר יעקב, עלה הגרד"י למרן לשאול אם לעבור מקום?

ענה לו מרן לאחר שמיעת הספק: תישארו בבאר יעקב ותאמרו חמישים קפיטלאך תהלים כל יום. וכך עשו. ולא ביאר רבנו מה הענין בחמישים פרקים

עד וואלוזין | רבנו שליט"א כשהיה פוגש את הגרמ"ש זצ"ל ואח"כ את בנו יבלחט"א הגרד"י שליט"א [תלמיד רבנו] אומר בהתרגשות: אתם יש לכם ייחוס גדול! רבי חיים מוואליץ רבי יצחק מוואליץ הנצי"ב הגאון רבי רפאל ואתם! והיה ניכר שאומר בהתרגשות הייחוס מרבי חיים מוואליץ [ואמר בדרך צחות וגם לי יש ייחוס לאדם הראשון]

ת, בוודאי זה משהו, אבל תלוי כמה הצורך, יש אנשים אפילו עשירים שצריכים, אבל זה לא תלוי בעשירות, ולמשל המקום ההוא זה מקום של גוים, אין מה לאכול, וכן במירון צפת, לפני זה כשהיו נוסעים לא היה מה לאכול.

יש הרבה חסד, בקור חולים וכדומה, כל מיני חסד יש, אך מהו החסד הכי גדול, כתוב ברמב"ם (פ"ד אבל ה"ג) כי מצות לוויה ללוות בן אדם "ח"י שיוצא לדרך מחוץ לעיה, זה החסד הכי גדול.

ובזמנינו לא נזהרים בזה כ"כ, ויש אומרים טעם מפני שבדרך כלל נוסעים עם מכונית ונוסעים הרבה ביחד, אבל בכל זאת אם אחד נוסע במקום לא רחוק מהערים, אם לא מלוים והוא לא יווע את הדרך, זה סכנת נפשות ממש, ומעשה שהיה עם יהודי אחד שטעה ונכנס לכפר ערבי, והוא לא יצא משם... הרגו אותו.

ש. האם יש מצות לוויה גם בתוך העיר?

ת. בתוך העיר אין מצוה. בסביבה של ערבים יש מצות לוי' אם נופלים שם רח"ל סכנת נפשות... הקב"ה יעזור שכל אחד מכם שיפקד בקרוב בזרע של קיימא זרע בריא בלי שום מום.

ש. נבקש ברכה שיהיו תלמידי חכמים ויראי שמים,

ת. נו, הלאי שיהיו תלמידי חכמים, תלמיד חכם איני יודע אבל יראת שמים תלוי בבחירה, וזה יותר קשה.

כתוב על לבן שכשיעקב בא היה ברכה, קודם לכן לא היו לו בנים רק בנות והם הלכו לרעות את הצאן, ואח"כ נולדו לו בנים, נו וכי הבנים האלו היו צדיקים? לא צדיקים גדולים, אלא ג"כ רועים".

הענין הוא שאדם רוצה בנים, לבן לא היה כ"כ צדיק גדול, אבל הוא רוצה בנים, וזה הקב"ה ברך אותו שיהיה לו בנים, אבל לא כמו שיעקב אבינו היה, רק שילכו לרעות את הצאן.

בשל נכונות של מספר אברכים ליטול על עצמם את העול הכבד של גיוס המשאבים למען המשך הדפסת הגליון והפצתו, ובזכות היענות יפה של רבים מקוראי הגליון, הגליון אי"ה ממשיך לצאת במהדורה מודפסת. עם זאת, בכדי שנוכל להמשיך בזה אנו תלויים בבדידת לב הציבור היודע ומבין ערך ענין זיכוי הרבים והפצת תורתו של מרן רבן של ישראל שליט"א. מי שמעוניין ליטול חלק בענין גדול זה וכן להנציח תאריכים מסוימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. אפשרויות התרומה:

(1) בפניה לדוא"ל (המערכת 2) פניה למוקד המגבית 072-2164440 (מענה אנשוי) 3) במערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה ע"י חיוג לשירות נדרים פון 03-7630585, קוד שלוחה 198. ניתן להשאיר הודעה מוקלטת לאחר התרומה. 4) באחת מעמדות 'נדרים פלוס' ברחבי הארץ, ע"י הקשה על 'קופות נוספות'. בחיפוש יש להקיש 'כאיל תערוג'.

להעזרות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

הננו להביא כמה ענינים מדברי רבנו שליט"א ממה שאמר בעניני רפואה וחיוזק בתפילה

עפי" בקשת גאון אחד שליט"א, נקדים כמה דברי חיזוק מרבותינו במצב כזה:

ידוע שבזמן ההפוגה בהפצצות הערבים בשנת תש"ח, אמר מרן הגריי"ז זי"ע שעכשו צריך להתחזק בתפלות טפי.

וכששאלוהו והלא נראה שהמצב הולך לקראת הסדר? אמר שהיא הנותנת דהנה בפיט שושנת יעקב כתוב שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי. וצריך להבין וכי תכלת מרדכי היא הסיבה לשמחה, והלא הישועה שהיתה להם היא הסיבה? ואמר מרן שהביאור בזה הוא שאחר שהרכיב המן את מרדכי כתיב וישב מרדכי לשער המלך. וכתב רש"י ששב לשקו ולתעניתו.

יש ללמוד מזה שאע"פ שלפי הנראה לעין ולחושים שיש כבר ישועה, מ"מ מרדכי שב לשקו ולתעניתו, מפני שכל זמן שאין ישועה גמורה צריך להמשיך ולהעתיך, ומתי ידעו ישראל שיש כבר ישועה גמורה, כשראו שמרדכי פשט את שקו ולבש לבוש מלכות שאם לא היתה ישועה גמורה לא היה מחליף את שקו, וזה הביאור שושנת יעקב צהלה ושמחה כשראו את בגדי מרדכי.

ומאחר שכן אע"פ שיש הפוגה, ולכאורה לפי הנראה המצב מתקדם לקראת ישועה, מ"מ צריך להמשיך בתפילה עד הישועה הגמורה, ואדרבה עכשו צריך להתחזק ביותר מפני שאצל כלל האנשים יש פיון כי חושבים שמתחילה הישועה, וא"כ צריך להתחזק ביותר עד גמר הישועה וזהו מה דכתיב הראנו ה' חסדך וישועתך תתן לנו.

וז"ל החת"ס (מגילה ט"ז ע"ב) ד"ה וישב מרדכי ח"ל וישב מרדכי אל שער המלך אמר ר' ששת ששב לשקו ולתעניתו, מכאן שצריך האדם לנהוג אם יהי' ח"ו בצרה ואח"כ ניצל קצת ממנו אעפ"כ לא יניח מלהתפלל, אלא יעשה כבראשונה **דלמא עשה זה הס"מ כדי שיפסיק מלהתפלל** וראי' הוא ממרדכי.

[וראה כע"ז בחת"ס [בדרשות כת"י] וז"ל **שתזכור כלל זה!** שלפעמים הקב"ה עונה לאדם כשהוא מתפלל בעת צרה, והאדם חושב שהגיע כבר הישועה, ובאמת הישועה לא הגיע, וזה ענין של תוסף רוחם יגועון **וצריך להמשיך להתפלל עד הישועה הגמורה**, וזה מה שאמרה אסתר רחוק מישועתי דברי שאגתי.]

וראה בספר ליקוטי אב (עמוד שס"א) שהביא מבעל האבני נזר שביאר מה שאמר המן הרשע למרדכי הצדיק "מלא קומצא דידחו דחי עשרת אלפי ככרי דידי וכו'" כי רצה שיפסיקו מלהתפלל.

ומרן רבנו הגריי"ז זצוק"ל היה אומר שצריך ליזהר כששואלים על מצבו של חולה הזקוק לרחמי שמים, **ומשיבים שמצבו הוטב, שלא להכנס על ידי זה לגדר רודף ח"ו** שהיה הדבר ברור שהתפלות שמתפללים לרפואת החולה הן הן הרפואה היותר מועילה, ודרך העולם שכששומעים שיש הטבה במצב מיד מתפרים מלהמשיך מלהתפלל עבור החולה הזקוק עוד להרבה רחמי שמים, ונמצא שעל ידי שאמר שהמצב הוטב גרם לכך שימעטו או שיפסיקו לגמרי להתפלל לבריאותו, והרי הוא כנוטל ממנו את הרפואה המועילה ביותר ונכנס ח"ו בגדר רודף.

התפילה דחייה זמנית

אמר רבנו: באמת אם בן אדם מסתכל הוא יכול לראות השגחה על כל רגע ורגע, אבל לא רוצים לראות, בן אדם קצת חולה, מה הוא עושה, לוקח תרופות, ואמנם הוא אומר: "כי לא התרופות עוזרות רק הקב"ה עוזר", אך האמת אינו כן אלא הוא מאמין בתרופות! הוא עושה כל כך הרבה השתדלויות בשביל התרופות, בן אדם חושב שהעיקר זה תרופה, אמנם בוודאי שצריך לקחת תרופה אבל לא לחשוב שזה העיקר, מה מועיל התרופה, הקב"ה עשה צער לבן אדם כדי שיעשה תשובה, אם לא יעשה תשובה מה יועיל אלף תרופות, וכי הקב"ה רוצה שיקח תרופות?

הסמ"ק (עי' מצו' ט) כותב על מה שכתוב 'וערפכם לא תקשו עוד' כי אדם שיש לו צרה והוא לא עושה תשובה, עובר על עבירה של 'וערפכם לא תקשו עוד', לאו דאורייתא! מי מתעורר על זה, כשאדם חולה הוא רץ לרופא, אבל תשובה זה כבר לא במחשבה שלו, והרי מה ינזור הרופא, הרי רוצים שמשים לעזור אותו שיעשה תשובה ומה יועיל הרופא, אמנם צריך ללכת לרופא כי אנחנו לא במדרגה כזו, אבל העיקר זה לא זה.

במחלה הידועה רח"ל, רואים כי בהרבה מקרים גם כשמנתחים ומוציאים את המחלה ממקום אחד, לאחר זמן חוזר רח"ל במקום אחר, וכך הלאה אם מנקים במקום זה, חוזר ח"ו במקום אחר, ורבים לא יוצאים מזה רח"ל.

והסיבה היא פשוטה: כי מה הסיבה שהוא חולה, חטאים, ובשביל חטאים יש רק תרופה אחת, תשובה, ותשובה זה לא ניתוח, וניתוח זה לא תשובה, ואם כן מה יועיל הניתוח. ומה שצריך לקחת תרופות, זה רק כדי שלא יהיה ניכר שקרה כאן נס, כי אם כשיחזור בתשובה מיד יתרפא בלי כלום, זה ייראה נס, אבל העיקר הוא התשובה, רק שצריך לעשות משהו להסתיר את הנס, אבל לא האופטלגין וכדו' מרפא.

וזה באמת קושיה, מה רוצה הקב"ה, הקב"ה עושה לאחד שיכאב לו הראש, מה רוצה הקב"ה, האם שיאכל אופטלגין, מה איכפת לו אם הוא אוכל לחם, **אך התירוץ הוא הקב"ה רוצה שתחזק בתשובה**, ומה אתה עושה הולך ולוקח אופטלגין. אלא מה, הקב"ה רוצה שתעשה תשובה, רק כדי שלא יהיה נס תקח גם אופטלגין, ואצל אנשים נראה שזה נס, אבל באמת זה לא נס כי העיקר זה תשובה.

ומה התועלת, עושים טיפול פה טיפול פה, מה התועלת, הרי אם לא עושים תשובה אמיתית זה לא הולך, ואפילו שישנם אנשים שלא עושים תשובה והם בריאים, זה לא קושיא, ואדרבה כשלא מרחמים ומראים לו מהשמים שצריך לעשות תשובה זה יותר טוב,

כי אחרת הוא חי את ימי חייו ואחר כך הולך לישון.... ואז אוי ואבוי לו, וככה אולי הוא יעשה תשובה ויינצל.

וגם תפילה זה לא עיקר המטרה שבגללה נעשה חולה, כדי שיתפלל, אלא התועלת ע"י תפילה משמעותה היא זו, היות והתפלל עושים לו דיחוי, כי גם אחרי שהתפלל הרי העבירה לא נעלמה רק עושים דיחוי, ולפעמים עושים דיחוי לשנה, ולפעמים לכמה שנים, ולפעמים רק לכמה ימים, הכל דיחויים שונים, אבל זה רק דיחוי, והעיקר הוא לחזור בתשובה, וכך יינצל. (קובץ אסותא עמ' לט - ס' ביקור חולים עמ' 145)

העיקר זה זכויות

אמר רבנו: אם בני אדם היו מתנהגים לפי זה היה צריך להיות הנהגה אחרת לגמרי בכל הענינים. גם בעניני רפואה, בודאי שצריך ללכת לרופא, אנחנו לא במדרגה כ"כ להתרפאות בלי רופא, בלי תרופות, אבל עד כמה שמדקדקים על כל משהו ומשהו שהרופא אומר... עד כדי כך! חסר קצת באמונה. אם אחד שומע איזה דבר מרופא, אז הפרט הזה עוד פרט ועוד פרט, כל הפרטים האלה, סך הכל בודאי שבן אדם לא כ"כ גדול שיכול לחשוב שינצל בלי רופא, עד כדי כך, **אבל בכל זאת הוא צריך לדעת, שהעיקר זה זכויות**, כמה שזוכים כמה שח"ו לא זוכים. אם יש עבירות יש מצות זה העיקר קובע. ובן אדם שהוא לא לא חדור בזה זה נקרא שחסר באמונה! אפילו שלא אומר שלא מאמין ח"ו, הוא לא אפיקורס, אבל זה חסר בשלימות, זה הרי צריך להיות בשלימות.

כמה חולים היו נושעים, אם היו מתפללים קצת יותר

הוסיף רבנו ואמר: לאחרונה מתרבים ומתרבים כל מיני מחלות בדם, ומוציאים כל יום מחלה חדשה, פעם היו כולם מתחתנים עם קרובים, והיום פוחדים מאד להתחתן עם קרובים, כנראה כי ככל שהזכויות הם פחות יש יותר את הדברים האלה, וכשהיו הזכויות יותר לא היו כל הצרות האלה, יש פחות זכויות, נתמעטו זכויות, אדם כשמתחזק באיזה מצוה הוא מכריע את כל העולם לכף זכות, כמבואר בגמ' בקידושין (מ' ב) יוצא שכל אדם אם הוא מתחזק שייך שחמישים איש אינם מתים בגלל זה, ואם עושה עבירה ממילא עוד אנשים נהיים חולים, וכל מיני דברים

את זה לא יודעים שיש כזה חשבון, **מה שיותר מתחזקים במצוות תורה ומעשים טובים, זה מגין יותר על העולם**, חוץ ממה שמגין על האדם עצמו זה מגין על כל העולם, על כל היהודים.

אלפי איש היו ניצולים אם היו לומדים מעט יותר, כמו כן בזמן שאדם עומד בתפילה, [וכן בכל המצוות אלא דבתפילה יותר עלול להתרגש אם אך ישים לב] יהיה נדמה בעיניו דכל העולם עומד ומצפה עליו, דבלי זה יחסר לעולם אור או מזון או מים וכל מיני דברים, והוא צריך לפרנס את כולם דבמעשיו הוא משפיע ומכריע בזה כל העולם לכף זכות, וע"י זה שיותר יכיון ותצא תפילה יותר מעומקא דלבא, יותר יוכרע העולם לחסד על ידי שיושפע שפע בכל הבריאה כולה לחסד ואם הוא מתפלל יותר חזק, מתרוממת מזה כל הבריאה, כי יש השפעה לכל משהו ומשהו שהוא מתפלל יותר בכונה.

וצריך לדעת כי מה שהגמרא אומרת כל העולם חציו זכאי וכו' עשה מצוה אחת הכריע את כל העולם, גם אם אינו חציו, מכל מקום מה שיותר זכות יותר טוב, ומה שיש יותר זכויות יותר טוב נמצא ממילא דבכל פעם כשהאדם עושה מצוה או מקבל על עצמו איזה דבר טוב זה משפיע על הבריאה, **ומי יודע כמה חולים היו נושעים אם היו מתפללים קצת יותר, ולא דוקא כשמתפללים עליהם, אלא בכל חיזוק**. (קובץ אסותא עמ' מ- ס' ביקור חולים עמ' 150, ועי' בימלא פי תהלתך עניני תפילה עמ' י')

לא לפרסם את החולי

הגיע פעם חולה אחד לרבנו וסיפר שהוא צריך ליסוע לטיפולים בחו"ל, ולע"ע אף אחד מהכולל לא יודע מחלתו, האם כדאי לספר להם שיתפללו עליו? אמר לו רבנו אם אברכים אוהבים אותו ויתפללו עליו באמת ובכונה גדולה כדאי לספר, ואם לאו עדיף לא לספר כי מובא בחת"ס (נדרים מ.) שהענין להתפלל ליד החולה, הוא שעני"ז לא מזכיר את שמו, כי להזכיר שם חולה הוא מעורר דינים, ולכן אם סתם יפרסמו שהוא חולה, ולא יתפללו כמו שצריך ורק יזכרו את שמו זה ח"ו יגרם דינים לכן עדיף לא לספר. וכן נוהג רבנו שמגיע אליו החולה בעצמו לבקש ברכה, אומר שלא יגיד את השם, רק מבקר אותו בפניו.

רופא חולי עמו ישראל

מקשים למה אומרים רופא חולי עמו ישראל ולא רופא חולים וכי רפואת חולי העכו"ם אינם על ידו ית"ש? ולדברי הנפש החיים [שער א'] שכל מה שמתפללים זה מצד חילול שמו יתב' בצער ישראל, וגם בצער היחיד יש צער למעלה, א"ש מה שאומרים רופא חולי עמו ישראל כי זה שייך רק בחולי ישראל שיש מהם צער למעלה, משא"כ חולי העכו"ם, מאחר דא"א לבקש אלא רק מחמת הצער של מעלה.

ועוד י"ל למש"כ בתולדות הגריי"ז מסלנט שמעתי מפי הר"ג משאדווע ז"ל שחלה ר' דוב אחיו של הגר"א ז"ל ואמר הגאון לר"ג נלך לבקר את החולה ומצאו שם ב' רופאים ואמר הגר"א מה לך רופאים ה' רופא חולים?

ושאל לו הרופא ואמר וכי לחנם ברא הקב"ה רופאים ורפואות? והשיב לו: וכי לחנם ברא הקב"ה חזירים אלא לערלים ולטמאים, הרופאים ג"כ לגוים ולא לישראלים ה' רופא חולים בורא רפואות.

ולפני"ז י"ל דאומרים רופא חולי עמו ישראל כיון שאת עמו ישראל הקב"ה מרפא בעצמו, משא"כ רפואת הגוים היא ע"י רופאים, אמנם יל"ע אם זה רק על אנשים בדרגה גבוהה או

שזה ההנהגה עם כלל ישראל בכל דרגה שנמצאים [וכד' הרמב"ן מה לרופאים בבית יראי ה']

ועוד י"ל דיל"ע אם חתימת הברכה זה שבח או גם בקשה, והנה בב"מ פ"ה ב' איתא גזר רבי תעניתא וכו' כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא עיי"ש.

ומבאר שמנעו מהם לומר מחיה המתים בשביל שלא יהא עכשיו תחיית המתים, ואם חתימת הברכה זה רק שבח ולא בקשה למה יהא ע"י אמירתם תחיית המתים, והתוס' שם כתבו אע"ג דאיכא נמי מחיה המתים מקמי משיב הרוח וכו' אבל תחיית המתים עיקרה היא בחתימתה עיי"ש הרי שחתימת הברכה זה תפילה, ולפי התוס' זה העיקר.

ולפי"ז א"ש מה שאומרים רופא חולי עמו ישראל, כי אנו מתפללים עבור חולי ישראל ולא עבור חולי העכו"ם, וכן נראה מדאמרו בפסחים ק"ז ב' חותם בגאולה אמר רבא ק"ש והלל גאל ישראל דצלותא גואל ישראל מ"ט דרחמי נינהו הרי דסיום הברכה זה גם בקשה, עיין בביאור הלכה סימן קכ"ד סעיף ו' ובאמת אפי' אם נימא שזה שבח מ"מ שאם הצדיק אומר דבר לרעה אפי' שלא נתכוין שיהי' רעה לשני מ"מ הוי כשגגה היוצאת מלפני השליט ויכול להיות רע, וא"כ אותו הדבר גם להיפך דאם צדיק אומר דבר לטובה אע"פ שאינו מתכוין לטובה יכול לגרום שייעשה הטובה.

וי"ל דלכך אומרים רופא חולי עמו ישראל לפי שלא רוצים להזכיר רפואה לגוים, אמנם בברכת אשר יצר חותמין רופא כל בשר ולא רופא חולי עמו ישראל דשם זה שבח ולא בקשה ולכן כל הפירושים שכתבנו לא שייכים שם. (ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה)

לרופא צריך להיות ההכרה הכי גדולה

בן אדם לא מרגיש טוב. הוא חולה, אומרים בני אדם למה נהיה חולה? הוא התאמץ יותר מדאי...אין זה נכון, לא בגלל זה נחלים, אלא זה עבירות וחשבונות... אין כזה דבר "איבערגאנג" - עבר את המדה...זה חסרון אמונה, אנשים חיים כל כך בבלבול לא חושבים מה שמדברים, מדברים בשפת הרופאים!

הרופאים הרי אינם מאמינים, ואנשים אעפ"כ חוזרים על דבריהם, ומדברים כלשונם ממש, ותולים בסיבות...

הפלא הגדול ביותר הוא כי לרופא היה צריך להיות הכרה הכי גדולה ברבונו של עולם, הוא הרי רואה ממש...כסדר...ניקה לדוגמא את המוח, הרייש במוח מליארדים תאים! וכשחלילה וחס תא אחד הוא לא בסדר. כבר רחמנא ליצן...ואי"ז משפיע כלום על הרופאים. הוא יכול לראות בריאה נפלאה כזו מליארדי מליארדים תאים...והרי בו בעצמו יש את כל זה... אותו דבר בעין יש הרי מיליארדים של תאים. וכן באוזן וכמעט בכל האיברים. רק יש מיוחדים כגון הלב, המוח, ועוד...ווער האט דאס געמאכט?!

שישי שבת

מכתב מרנן הגר"ח שליט"א והגרי"ג שליט"א

בס"ד, אור לה' טבת תשע"ז

באשר רבינו מרן רבי **אהרן יהודה ליב בן גיטל פיגא** שליט"א שכל הדור צריכים לו, שרוי במצב קשה, וחוקים אנו לרחמי שמים מרובים, וכבר אמרו חז"ל בת"ח שחלה, צריך שיחלה עצמו עליו שנאמר ואני בחלותם לבושי שק וגו', ועלינו להרבות בתפילה ותחנונים לרפואתו השלמה, ולהוסיף חיזוק בלימוד התורה. ובפרט ראוי לחזק הלימוד ברציפות בתחילת הסדר, **ולקבוע זמן ללימוד התורה בימי שישי ושבת קודש**. והקב"ה יחוס עלינו ועל שארית פליטת ישראל ויקבל תפילתנו ברחמים.

לאור מכתב מרנן שליט"א להתחזק בלימוד שישי שבת לרפואת מרן רבנו שליט"א נביא כאן ליקוט ממשנת מרן רבנו שליט"א בענין זה.

הלימוד בימי שישי ושבת

לדאבונינו לא זכינו ללמוד תורה לשמה כפשוטו: בגלל ציווי הקב"ה - שזו מדרגה שאין לשער. אילו היו לומדים תורה בגלל שהקב"ה צונו, הי' הכל נראה אחרת לגמרי, ולא הי' שאלות איך לחזק את הלימוד של ימי שישי ושבת, כי מאי נפק"מ בין ימי שישי ושבת לשאר ימות השבוע?!

אלא מאי? שלא הגענו למדרגה כזו של לימוד התורה בגלל ציווי הקב"ה, וכך זה אצלנו המבוגרים, וכ"ש אצל בחורים שעדיין לא הגיעו לדרגה של לימוד התורה בגלל ציווי הקב"ה שזוהי דרגה גדולה מאד של לימוד תורה לשמה ממש, ועפ"ר יש פניות נוספות. וכבר כתב הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל"ק ש"ה וז"ל: כל מי שהוא פטור מלקרות קריאת שמע אם רצה להחמיר על עצמו לקרות קורא והוא שתהא דעתו מיושבת עליו, אבל אם הי' זה הפטור מלקרות מבוהל ותמיה אינו רשאי לקרות עד שתתיישב דעתו עליו. והשיג עליו הראב"ד וז"ל: ומה בכך יקרא ויהא כקורא בתורה ולא יהי' כפורק שם שמים מעליו ואין זה דומה לתפלה ואין חוששין עתה ליוהרה שהדבר ידוע לרוב הקוראים והמתפללים שאינה אלא מצות אנשים מלומדה, ואידך אמר דהוה מני דיומסין אומרין כן מחזיקנא טיבותא לרישאי כד הוה כרענא במודים ואידך אמר דהוה מני דיומסין בגו צלותא ואידך אמר דחשיב מאן ממטי אסא לבי מלכא. עכ"ל. כך כותב הראב"ד על בני דורו שרוב האנשים היו עושים מצות אנשים מלומדה ובדורינו על אחת כמה וכמה... וא"כ איך למעשה אפשר לחזק את הלימוד בימי שישי שבת?

כמדומה שרבנו הנצי"ב הי' לומד בימי שישי "רא"ש", **ע"כ העצה היא ללמוד בימי שישי איזה לימוד שיהי' לו מזה הנאה**.

אמנם יש כאילו שנותנים עצה פשוטה "לתת כסף", אבל צריך לדעת שלתת כסף זה כמו לשכר את הבנ"א, שע"י נתינת כסף משכרים את הבחורים.

ובענין זה אגיד לכם מה שבלבי: הן ודאי שלב האדם נפתה עבור ענינים גשמיים, יותר מלהיות ברוחניות בלי תערובת של הנאות עולם הזה, ואי אפשר לבקש מדורינו זה אשר אנו נמצאים בהסתר פנים מאד. מ"מ מי שבכל זאת ישים מבטו להתרומם קצת מלהיות שקוע מאד בהבלי עוה"ז, אשרי לו ואשרי חלקו. ובאמת איך אפשר לתבוע מצעירים, דברים כאלה אשר גם להמבוגרים צריך מאד להתחזק, אך מ"מ קצת להתרומם מוכרחים, ואם ירצה לעלות קצת על סולם אשר קצה ראשו בשמים, הרי יזכו לילך בדרך הישירים ויהי' מאושרים בעולם הזה ובבא...

לימוד בשבת

אמר רבנו: ידוע בשם הגרש"ז מקעלם זצ"ל ששכר מצוה שעושים בשבת הוא כפול. ובלב אליהו..... הביא ששמע מהח"ח זצ"ל ששקולה שבת כנגד כל התורה, לכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג, ולפי הגר"א [שנות אליהו פאה] שכל אות בת"ת היא מצוה כשעושים זאת בשבת מכפילים כל אות ואות במספר תרי"ג, א"כ כשאדם יושב ולומד בשבת הרי אין סוף למצות שיכול להוסיף על חשבונו עכ"ד.

הבן איש חי זיע"א (בהקדמה לספר שמות שנה א' או ב') כתב בשם המקובלים, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול עכ"ל.

ורבנו שליט"א (בס' ימלא פי תהלתך תפילה עמ' ש"ג) הקשה על הבא"ח זצ"ל וטענתו בציוד, דהרי הרמ"א כתב ופועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה יעסקו בתורה בשבת, יותר מת"ח העוסקים בתורה כל ימות השבוע, וא"כ פועלים העוסקים בשבת למשל ג' שעות האם נכפילו פי אלף, נמצא בשבוע אחד עסקו שלושת אלפים שעות, ואילו הת"ח שעסק בימי החול למשל שבעים שעות בתורה, ומיעט בת"ת בשבת כדינו, יהיה לו פחות שעות לימוד בשבוע, אתמהא?

ובקו' בשבת ניתנה תורה (עמ' ל"ז בס' כנסת אליהו מאיר) הביא שרבנו תי' שאין כוונת הבא"ח אלא כלשונו הטהור גדול "הפועל" הנעשה מעסק התורה יותר מאלף פעמים מעסק התורה בימות החול, ערך הפעולה קאמר, שכרו הרבה מאוד לפי ערך פעולתו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, חכם כערכו ופועל כערכו.

והביא רבנו שליט"א, שבספר גביע הכסף כתב בשם הגר"א זז"ל, מרגלא הוה בפומיה (דהגר"א) בשבת, מצוה להתענג באכילה ושתיה, ומצוה ללמוד, וטוב יותר שירבה בלימודו מאשר שירבה באכילה ושתיה, שההרגל נעשה טבע אצלו וילמדו גם בחול, והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרור לו תאות אכילה ג"כ אף בחול עכ"ד.

הדרך לינצל מהגזירות

ולעת כזאת שגזרו רח"ל גזירות על בחורי הישיבות ואברכי הכוללים להוציאם מלימוד התורה, כ' רבנו (סיון תשע"ג) בתו"ד: **ובאנו כזה להציע להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ברציפות, ובפרט בימים שיש בהם רפיון כגון ימי שישי ושבת, אשר הרפיון בהם רב, ולקבוע בהם סדרים שיתחזקו בהם מאד בלימוד התורה. וראשי הישיבות יעוררו על דבר זה**.

עוד כתב רבנו מכתב בענין זה: לכבוד האברכים החשובים בבית המדרש בעיר... המחפשים לעשות הטוב וישר בעיני ה' יתברך לקבוע עצמם ללמוד תורה בימי לילי שבת הארוכים. כמובן שזה יהיה באופן שלא יפריע לשלום בית. ויזכו להרבות תורה ויראת שמים הם, ובניהם, ובני בניהם, וירבו זכיות לתועלת כלל ישראל.

לימוד בעמידה בליל שבת

במשך עשרות שנים היה נוהג רבנו להיות ער בליל שישי, ובליל שבת היה הולך לישון מעט אחרי הסעודה, ואחרי כשעה קלה קם ללמוד כל הלילה והיה מנהגו לבוא באישון ליל שבת להיכל כולל הלפרין, **ולמד בעמידה ללא מנעלים כדי שירגיש צינת הריצפה, ועי"ז לא ירדם, והגה בתורה כל הלילה**.

וכעיי"ז מספר תלמידו מיישיבה קטנה דפונביז' (הרב נ. צ.): "בזמני (שנות הל'), שמתי לב יחד עם קבוצת תלמידים כי רבי אהרן ליב היה עייף בימי שישי, ולכן היה מקפיד למסור את השיעורים בעמידה, והיה נראה חלוש ביותר, בזמן השיעור היה עירני במיוחד, אך בין גברא לגברא פעמים שכמעט היה נרדם בעמידה. מבירור וממעקב אחרי תהלוכותיו התברר כי מלבד זאת שבמשך ימי השבוע הוא אינו יושן כמעט - מלבד שעות בודדות בלילה, אלא שבביל שישי הוא נוהג שלא לישון כלל, את כל הלילה הוא הקדיש לעמל התורה ברציפות ובניתוק מוחלט, או אז הובנה לנו סיבת העייפות הניכרת בימי שישי".

לימוד בליל שבת

באחד לילות שבת בשנים האחרונות אמר רבנו, שראה שקרו כמה אסונות בלילות שבת (הפיגוע בישוב איתמר ועוין), וחשב שזה בגלל שזה זמן שישי בו פחות לימוד תורה בעולם, ולכן התחיל לקום מוקדם יותר לפנות בוקר כדי להרבות תורה בעולם. (צדיק כתמר יפרח, א"ה וסיפר ראצ"ט שליט"א (קו' היא שיחתי) שהיה אצל מרן הגראמ"מ שך זצ"ל בימי מלחמת המפרץ בעת שנפל טיל סמוך לבני ברק בליל שבת, ואמר לו מרן זצ"ל שזה בא לעורר את הבני תורה ללמוד יותר בליל שבת)

מרבינו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

איין לזו עשיר רק התורה הזאת

בשיבוע האחרון עבר כלל ישראל טלטלה חזקה מאד, כאשר בעיה"ר אושפי רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א בבית חולים אחרי שלקה בדלקת ריאות קשה. ואבינו שבשמים ברחמינו וחסדיו המרובים לא עזבנו ולא נטשנו, ואחרי התפילות העצומות והנדראות של כל הציבור, הוציאנו מאפילה לאורה, וזיכנו שהוטב ונשתפר ב"ה מצבו של רבינו עד ששב לביתו. וחובתנו להמשיך ולעודד רחמי שמים, שיזכה לחזור לאיתנו במהרה. וכשם שעד הנה עזרנו רחמיק ולא עזבונו חסדיך, נא "אל תטשינו" ה' אלוקינו לנצח! ובהיות רבינו בבית החולים, ביקשו בניו – בני הישיבה הק' ארחות תורה לשאול במה רצונו של רבינו שהתחזקו במיוחד לרפואתו. ואמר שתי מילים "לערנען תורה" – פי' ללמוד תורה.

~ ~ ~

והנני להעלותה סידעלין כאה דהכיס אכחשי הלה הנגס לאצב

דבר ראשון כבינו בימים הארוכים אראות בעיניך את "בח התפילה" כאשר מיד אלאר שניתנו כל הציבור הגדול בהתאחדות אלה "על כל גונו" (התפלה) ואנחנו בכל ארפואת רבינו, התחיל להשתפר מצבו הקשה, ואג"כ המשיך ואלה ב"ה. ואיך איזה כל עזבנו זה תפילת רבינו שאינה גופית דיקס. כמו כן הרגישו בגוש את הקשר האמיתי של כל יהודי באשר הוא, עם רבנו של ישראל. כאשר כל אדם ואדם מכל עדה וגוש, הקרובים והרחוקים... כולם! גידו אלהו של רבינו בדאגה עצומה, וכולם התמזקקו בתורה ותפילה, ולהדבות כבולות ארפואת רבינו. והפלאני אקלאי יקר מאד המושבים באזור עפולה, שסיפר לי כי מהרגע ששמע שרבינו אינו גש בטוב, לא פסק להתפלל ארפואתו. ההי' מי כעמך ישראל. וכן אנשים שדאבוננו עדיין כמעט ואין אלה קשר לתורה ומצוות, פנו אלי בדאגה מה שלום רבינו ואתגונן באבי אמה איכפת אאותם אנשים מדיאות רבינו, הרי אין אלה שלום קשר עם רבינו, ומה כל הגדרה הזאת. אלא התשובה היא מש"כ הנשר הגדול הרמב"ם (בהי' מלכים פרק ג' הלכה ו') אלא שהביא את כל הדינים שהכתיבה תורה את המלך לא ירבה לו סוסים וגו', כתב וגו' על הסרת לבו הקפידה תורה, שנא' ולא יסור לבבו, "שלבו הוא לב כל קהל ישראל" ולפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם שנא' כל ימי חייו. עכ"ל הכתב. נמצא שישנו אדם אלא שהוא "אדם כל קהל ישראל" "אדם ראש"י שממנו נובנים כל אבות ישראל. וממילא לא יפלא האיק פתאום מתעוררים האבות השונים שבכל ישראל בגדרה גדולה על בריאותו של רבינו, כי הלא היהודי מרגיש "שהינו בסכנה גדולה" כי העורק הראשי של האבות, גולה ג"ו, ובלי שיהיה, מתעורר מעצמו אדם כל אדם ואדם וכולם להקב"ה "הצילו". וכעוצה הקב"ה האיק שכל אבות ישראל כועקים "אנא ה' הושיעה נא", רבש"ע אנחנו גייבים את מלכנו בדאגנו, כדי לחיות! מרגש הבורא ית"ש אביהן של ישראל, וממהר ומגיש פדות אעמו, אלהיות אדם עמו. וכך נמשיך ונפסק בעזב ע' שנכבה במהרה אלהותו השלמה.

וכשנשוב רגע נראה שהדבר פשוט, כי כמים הפנים לפנים כן אדם האדם אדם. ורבינו שגד ודאג כל הפנים על כל קיומה של כל ישראל, בכל תחומי הגייס, אק זה בהקמת גידיים, וישיבות קטנות וגדולות, ובהקמת כוללים אשירות אפסי הארצות היקרים, וכמה טורים טורים רבינו על הגזקתם. ובעניני טהרת ישראל, כמה דאגה ואל משיקם בזה רבינו באי טור. ובעניני גינון הטהור, ועוד כהנה וכהנה. ואק אנחנו מדידים על קשר הרגומים ארבינו, הרי כולנו יודעים כמה משיקם רבינו בזה עשירות שנים - מארי שגלש מרן הגדול"ם שק צוק"ל - בנוסף הקידוב, בנסיעות ארוכות אכנסים מדידוק אצפון כדי אעורי את ציבור בני התורה על גובתם אקרב אבות אגינו בית ישראל אתורה ומצוות. ואז נסע במיוחד עם כ"ק האדמו"רי מגור שליט"א אלה"ב כדי אייטד בתי ספר "נתיבות משה" אידים האבים מבתים רגומים. ועוד הרבה דברים עושה אכך.

ואק זה בעניני שמיות שביעית, כמה גרד ודאג רבינו אכפך ולהדבות שומרי שביעית, ואלא תתגלל ג"ו ע"י היתידים שונים, ועוד הרבה אפני שמיטה, כפי שמועד אנגד עיני מה שהי' אפני כעשר שנים, שהי' עדיין כשנה ויותר אפני שמיטה, ונכנס ארבינו היהודי היקר רבי שמואל מדיכז מנצ"ל שהי' ראש "קרן השביעית" להתדיק, ואפתע אומר לו רבינו סאיכ שוין בארץ שמיטה... "בד עור מעט שמיטה. ונקד

י' שמואל מרדכי את עיניו, ואומר אני לא זכרתי בכל שבעוד כשנה שמיטה, ורבינו כבר מעורר אותי להתפלל אצאג לשומרי שמיטה, והיה הדבר אפלא. וכמה בל עניני היהדות אשר לא נזכר אמונתם.

ועל כולם הדאגה הנוראה אל יגיע ודגיד שילב לשבת וללמוד בלי הפרעות, כפי שהעיד רבינו לפני שנים, באמת הפסחים שהי' נידון ארוך ומסובך בעניני הגיוס, והפקיע בזה רבינו את כל כוונותיו, ולכשתסתייר הענין אמר לי רבינו באמת דווקא "זה כשלוש וחצי שנים שאני לא יכול לישון מדאגה על גיוס בני הישיבות הקדושות", וברוך השם שזה הסתדר. ובשעתו אל תבטא בנאש להצעה מסוימת שהציע ת"א משה האיק אפילו בענין, ואמר לי רבינו - עצות יכולים לומר אבל "האם הוא אוקר אמריות?" ואז העשתי באופן מהייל את "אבן ע"י" האיק שבו ע רבינו שותת ממת גזר המדע הזאת, ומרגיש את האמירות הנוראה המוטלת עליו, "שיכל בן תורה, בכל מקום שיהיה" יוכל לשבת וללמוד בלי שום הפרעות.

ואסיים בדבר א' שדוררני להרגיש את גזר האמירות הנכבדת במנהיגי הדור, הנה לפני עשרות שנים עמד מרן בעל האבי עברי נצוקי"ל בשיחה בישיבה הקי' וכמה על בני הקיבוצים שאוכלים שפנים רג"ל... ובהיותי נער לא הבנתי למה הוא בוכה, מה כה נאש אליו? אך לפני כמה שנים כשהייתי מאמת הנסיעות למקומות, סיפרתי לרבינו מה שאמר לי במקום מסויים שבאים אל "מקיבוצים גילוניים" כדי לשמור על טהרת המשפחה, ולפתע אני רואה את רבינו שולפים מעיניו דמעות - ע שמה, דמעות ממש! והשתוממתי על המראה, אך אז ראיתי והבנתי האיק שכל יהודי ויהודי באשר הוא, גם מבני הקיבוצים הרגועים מאד, מקומן שמור לו בתוככי האב הגדול ע מנהיגי הדור "לב כל קהל ישראל", וכשהרגיש האב הענק שגזר מעט אור, ויש משהו דומניות באותן אגבות, הרי הוא מתרגש ממש בדבר שנאש "אליו" בעצמו, וכן להיפך ג"ו האב בוכה ונאש על האיק שלא ככה עדיין לאורה.

הדברים ארוכים, ואין מקום להאריך, אלא עלינו להמשיך בחיזוקים גדולים, ולהרבות בתפילה ובתחנונים בכל לב לאבינו שבשמים, אנא רחום רחם עלינו, ושמור על גחלת לבנו, להחלימו ולרפאותו, להחזיקו ולהחיותו, בבריאות איתנה, שנזכה לילך לאורו עד ביאת משיח צדקנו בב"א.

~ ~ ~

לא תנחשו - דרכי האמורי

במס' בבא מציעא דף כ"ז ע"ב אמרי' דכיס וארנקי לא משאלי אינשי משום דמסמני, ופירש"י דמנחשי ואומר סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו. והק' תוס' וא"ת והכתיב לא תנחשו, ותירצו וי"ל בשלהי כמה אשה אמרי' כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. והק' הרש"ש ועוד מה ענין זה לרפואה. ומבאר רבינו באילת השחר על דרך המהר"ץ חיות עפ"י מש"כ הרמב"ם במורה נבוכים פל"ז שכל דבר שהוציא הנסיון [היינו שרואים שזה משפיע] אין בזה משום דרכי האמורי. ומבאר רבינו דהדבר תלוי אם יש בזה סכרה, או שזה מילתא בעלמא ע"ש. ולאחרונה העיר רבינו שאינו מבין למה זה מיישב את קושיית תוס', דוכי סברה יש בזה שכיון שמסר את ארנקו לאחר מכר לו את מזלו, וצ"ע.

כמו כן העיר כמה שיש אומרים לגבי פרי אבוקדו שדרכו להשחיר מהר לאחר שהפרידוהו מהגרעין, ונותנים עצה לשים את הגרעין במים, וכל זמן שהוא במים הפרי לא משחיר. ולפני כמה שנים אמר לי רבינו דאפשר להבין שיש איזה שייכות לדבר, אפילו שאינם מונחין יחד, ובדרך מליצה אמר כמו שהנשמה קשורה עם הגוף גם לאחר מיתה, כמבואר בברכות, ולכן נקט דמותר לעשות כן. אך כעת כשלמד לאחרונה את התוס' והאריך בענין, אמר דאינו נראה לו שזה נכלל בדברי הרמב"ם, דאין שום הגיון דבזה שהגרעין נמצא במים במקום אחד, יועיל לפרי שנמצא במקום אחר שלא ישחיר, וממילא יש לחוש בזה לדרכי האמורי.

~ ~ ~

העני להביא רעיון נורא שלמד רבינו מהסוגיא הנלמדת בימים אלו בדף היומי, [מתוך שיחה בישיבת חברון תשרי תש"ע]

עכשיו אנחנו רוצים לדעת באמת לראות את חומר הדין. בפרק השואל הגמ' אומרת שבן אדם עוזב את הדירה שלו והולך למקום אחר אסור לו להוריד את המזוזה, כך כתוב, אם יבוא אח"כ לגור גוי בסדר, אבל אם יגור יהודי אסור, צריך להשאיר את המזוזה. למה? אומר תוס' היות שבית שאין בו מזוזה יש מזיקים, ממילא האיש הזה שיגור שם ינזק. והרי האיש הזה שיבוא מחוייב להביא מזוזה, אבל בכל זאת יכול להיות שלא יביא מזוזה הוא יסמוך שיש, למה הוא יסמוך אני לא יודע, אבל עכ"פ הוא יסמוך שיש מזוזה, ממילא המזיקים יזיקו אותו, זה יגרום שינזק האיש הזה, לכן מחוייב להשאיר את המזוזה.

אומרת הגמ' (דף ק"ב) הוה עובדא שאחד לא השאיר את המזוזה וקבר אשתו ושני בניו, אתם יודעים איזה עונש היה לו? על דבר כזה, היה כזה עונש חמור, קבר אשתו ושני בניו! בשביל גרם שבגרם זה היה, האם הוא עשה משהו לשני? הרי הוא לא עשה לו כלום. רק עי"ז שלא השאיר את המזוזה, יכול להיות שינזק השכן שיבוא. ויכול להיות שלמעשה לא קרא שום דבר, אבל עשה דבר ש"יכול להיות" שמישהו יבוא ויגור בלי מזוזה ויכול המזיק להזיק אותו, משום זה קיבל עונש כזה חמור שרח"ל קבר אשתו ושני בניו, כך כתוב בגמ', רואים עד כמה שהדין מאוד חמור, לא כ"כ פשוט.

~ ~ ~

אודה ה' בכל לבב ובתוך רבים אהללנו, על נס שאירע לא' חבני ביתי לפני כמה שנים בימים אלו, הגוחל לחייבים טובות. בזה איכף לה' ובה נכיר לו טובה, והלואי ונזכה לעשות רצונו לעולם.

פרי חיים שצ"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

החברותא של אבא זוכה לחיבה

הדברים שלהלן הובאו בספר החדש 'בית אמי' שנכתב ע"י בתו של רבינו שליט"א:

גם ידידי של אבא או אלו שלמדו עמו בחברותא היו מוכרים לסבא, וזכו להתקרב אליו בעקבות הקשר ההדוק בין אבא לסבא.

אחד מהם הוא רבי ישראל יפת. הוא היה בחור צעיר בישיבת פוניבז', כשדפק ביום בהיר אחד אל דלת ביתו ואמר לאמא בפשטות: "נפשי חשקה בתורה, ועל כן רוצה אני ללמוד עם הרב בחברותא".

אמא נכנסה לאבא ואמר לו: "בחור אחד נפשו חשקה בתורה רוצה ללמוד עמך". אבא הורה להכניסו, תהה על קנקנו דקה או שתיים והשיב בחיוב. מאז למדו יום-יום במשך כשמונה שנים רצופות... (שנים רבות לאחר מכן, כשהיתה רעייתו מבקרת אצל אמא, ביקשה אמא להנות אותה, ועל כן היתה קוראת לעומתה, כמשחזרת את הפגישה הראשונה: 'נפשו חשקה בתורה... נפשו חשקה בתורה...')

בסיום לימודם היומי היה אבא יוצא אל הכולל. בדרך היה נכנס לבקר את סבא כשישראל הבחור מתלווה אליו. כך זכה ישראל לחיבה מיוחדת מצד סבא.

פעם ביקש חברו של ישראל יפת לרכוש את כל ספרי 'קהילות יעקב' שחיבר סבא. סבא היה נמנע מלמכור סטים שלמים כדי שלא ישכבו הספרים בארון, אלא היה מוכר רק את הכרך על המסכת שבה עסק הקונה באותו זמן. אותו חבר ביקש מישראל שיפעיל בעבורו 'פרוטקציה' אצל סבא כדי שימכור לו סט שלם. ואכן, הדבר עלה בידו...

באותה שעה לא היה הסכום הדרוש בידו של הבחור, ועל כן ישראל יפת כתב בעבורו שטר ערבות לפירעון החוב ומסרו לסבא. אחר כחודשיים הגיע הבחור ושילם את חובו, אולם סבא שכח להחזיר את השטר, ולישראל לא היה נעים לבקש...

כעבור מספר ימים, בשעה שאבא וישראל למדו את לימודם הקבוע, נשמעו לפתע נקישות מקלו של סבא, המטפס בכבדות במעלה המדרגות לביתו. הוא התנשם והתנשף עקב מאמץ ההליכה, הושיט לישראל את השטר ושח לו בצער רב: "אוי ואבוי! הלוא אסור להשהות שטר פרוע בבית! אוי לי שעברתי על איסור זה!"

בברכת שבת טובה

יחזקאל שטיינברג (ב"ב)

פשט על הפרשה

"וישתחו ישראל על ראש המטה" (כו, לא)

מפרש"י ד"א על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו. וקשה למה דוקא עתה הודה להקב"ה על כך והלא כבר הי' ז' שנה במצרים וראה שיוסף עומד בצדקו. וי"ל עפ"מ דאיתא בפסיקתא (סי' ג') שבכל השנים לא הי' יוסף רגיל לבוא לאביו כי לא רצה להתייחד עמו שמא ישאלנו יעקב היאך הורד למצרים ויצטרך לספר לו שאחיו מכרוהו ויקללם יעקב, ורק עתה שנפגש עמו בארוכה וביחידות עמד יעקב על כך וראה לנכון את התנהגותו וצדקתו ואז הודה להש"ת, והוא כעין ברכת הראיה שרק כשרואה מבדק.

"וירא מנוחה כי טוב וגו'" (מט, טו)

עני העוסק בתורה אין בזה כ"כ רבותא אבל על יששכר העידה התורה וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ואעפ"כ ויט שכמו לסבול עול תורה ויהי למס עובד וזה הוכחה שמכיר ערך התורה. ר' אפרים פוטולסקי ז"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"הפיגוע שהיה בצום"

בתחילת השבוע, נזדעזעו אמות הסיפים על השמועה הנוראה, שבירושלים עיר הקודש ת"ו נרצחו יהודים ונפצעו רבים על ידי ישמעאלי בן עזרלה שביצע פיגוע על ידי אוטו בו נהג, דרס ולא חמל ובאכזריות נוראה קיפד את חייהם. מעניין מאוד לציין, כי באותו יום היה זה עשרה בטבת, היום בו גבר המצור על ירושלים עיר הקודש והיה התחלת הפורענות.

וידוע, כי החתם סופר (תורת משה, דברים, בסופו, בדרשות ח' טבת תקפ"א) כותב: כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש החורבן, וזהו בכל שנה בהגיע יום עשרה בטבת, שאז התחיל למעלה משפט החורבן. כמו כן בכל דור ודור יושבין בית דין של מעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה עכ"פ.

הרי לכאורה, כי יום הצום של עשרה בטבת הוא חמור מאוד וסימנא מילתא היא, שאירע ביום זה פורענות כה קשה בימינו בירושלים עיה"ק, העיר בו היתה מושב כל הארץ.

אמנם, שלחנו את הדברים לפני מרן שליט"א, והתעניין אימתי היה הפיגוע וכו' ואחר כך אמר: אמנם יום תענית עשרה בטבת חמור משאר התעניות, עי' ב"י סי' תקנ"ג מש"כ בשם האבודרהם, אבל לא שמענו שהוא יום גרוע משאר הימים, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו וה' מציילנו מידם.

מכתב ממרן שליט"א למתכנסים בוועידת החינוך שהתקיימה השבוע

לכבוד המחנכים מצדיקי הרבים המזהירים ככוכבים העוסקים במלאכת שמים החינוך הטהור של ילדי ובחורי ישראל, המתאספים לכינוס לש"ש ב'ועידת החינוך'.

נהנה על המחנכים מוטלת האחריות לשמירת חינוך ילדי ובחורי ישראל בטהרה כמקדמת דנא, ועליהם לשמור מכל משמר מפני רוחות רעות המצויות ומסוכנות ביותר לבלתי יפגמו בחינוך הטהור.

ועל המחנך להיות שלם במידותיו, כמש"כ החזו"א מן המפסידים היותר עיקריים היות מלמד לרבים בלתי שלם במידותיו, המחנך הבלתי שלם הפסדותיו כפולים כו'.

ע"כ מה רבה חשיבות ההיאספות לדון בדרכי העל' וכובד האחריות בעיסוק עם תשב"ר שעל הבל פיהם העולם עומד.

ויזכו המחנכים לברכה והצלחה רבה בשליחותם ויזכו לקדש ש"ש ולגדל דורות של צדיקים ת"ח.

החזו"א

"זבולון לחוף ימים ישכון" ... "יששכר חמור גרם רובץ בין המושפתיים.... ויט שכמו לסבל" (מ"ט, יג, טו) בענין החזקת תורה - ישכר וזבולון

מחזיקי תורה - דרגתם

הנה מובא בשם הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל שאמר, שאף שאמרו חז"ל כי גם התומך תורה זוכה לישיבה של מעלה, מ"מ יש הבדל ביניהם, כי העניין של "שפתותיו דובבות בקבר" שייך רק בלומד עצמו. וזה פירוש הפסוק בקהלת (ז', י"ב) "כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה את בעליה" - כלומר, יתרון הת"ח עצמו (אשר הוא "יודע" את התורה) על התומך, שגם לאחר מותו תחיה אותו כאן בעוה"ז ששפתותיו דובבות בקבר. (עיין בספר טל"א בשם מרן הגר"ז זצ"ל). ואמר רבינו שליט"א: ה"חפץ חיים" אמר שבעוה"ב יבין האדם את התורה אף שלא הבין כאן, ומי שלמד כאן ילמד גם שם, ומה שלא למד כאן לא ילמוד שם כלל. ש. במסכת סוטה (ז', ב') איתא: "ידיו רב לו - לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא", וכי בעולם האמת שייך תורה שאינה של אמת? ת. שם לומדים תורה כמו שלומדים כאן, ולא יותר, ואם כאן יש תורה שלא להלכתא - גם שם כן.

ש. יהודי מארה"ב רגיל לנדוב ממון רב לישיבה מסוימת, ומאז נכסיו נופלים, היהודי חושש שמא הדבר נובע מעין הרע. ת. לא יתכן שיהא ניזוק משום המצוה.

"גדול המעשה"

אמרתי לרבינו שליט"א מה ששמעתי שהגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל התרים גביר אחד שנתן נתינה הגונה, ואמר לו הגביר: אני עובד על הכסף ונותן מזה, ואתה לא עושה כלום, ועוד אומר "גדול המעשה יותר מן העושה" ... ענהו הרב אברמסקי: כשדפקתי בדלת אצלך, לא דפקתי בדלת, היו לי דפיקות בלב... ועל זה משלמים ל"מעשה"... תשובה: אני אמרתי פעם דרך אחרת מדוע "גדול המעשה יותר מן העושה" (ב"ב ט', א'), כי הנותן מרגיש שנתן משהו, והמקבל מרגיש שקיבל, אבל אצל ה"מעשה" - הנותן מרגיש שנתן, והמעשה לא מרגיש שקיבל, וזו הרגשה לא נעימה, לכן גדול המעשה יותר מן העושה.

שותפות במצוות

ש. אם יש שותפות יששכר וזבולון על "מצוות", כגון הרוצה ללמוד מצות מילה, וזה עולה כסף, ואחר יתן לו כסף, שיהיה יששכר וזבולון על זה? הנה ה"חפץ חיים" כתב שענין יששכר וזבולון הוא בתורת "שותפות", שהוא רוכש על ידי כך חלק בתורה הנלמדת, ולכן מסיק ה"שיטה מקובצת" (כתובות נ', א') שלהחזקת תורה מותר וגם מחוייבים להפריש יותר מחומש, ולא שייך בזה כלל תקנת אושא - שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ומשום שלהחזקת תורה אינו נותן בתורת "צדקה" אלא בתורת "שותפות".

ת. זכות תהיה לו, אבל ענין יששכר וזבולון כתוב רק על "תורה", ואי אפשר להוסיף עלה. יש במדרש שכאשר הקריבו הנשיאים קרבנם, בא ראובן ושאל: בכור אני, ומדוע יהודה קודם? ענהו משה כי יהודה הוא מלך, ושוב בא ושואל מדוע יששכר קודם, וענהו הוא ת"ח, ובא שוב ושואל מדוע זבולון קודם וענהו כי אלמלא זבולון יששכר לא ילמד.

ש. בספר "פרשת דרכים" כתב שזבולון דין ת"ח עליו ואסור לנדותו, וראייתו מתודוס איש רומי שלא נידוהו (פסחים נ"ג, א'), אכן שם בזיון הוא לנדותו אבל האם יש דין כבוד אליו, ומאיך, שלא לנדות צריך דין ת"ח, וע"כ שדינו ת"ח, וה"ה לכבוד.

ת. מחז"ל גבי זבולון משמע שחייבים בכבודו.

נשים במאי זכין

אמרתי לרבינו מה שסיפר לי רבי חיים שינקר שאשת הגה"צ ר' שלמה בלך זצ"ל סיפרה לו, שפעם רצה בעלה לעודדה ולקחה להח"ח זצ"ל, ואמר לה הח"ח: תדעי, שכאשר צדיק בא לשמים עושים חגיגה גדולה לכבודו, ואותה חגיגה עושים גם כאשר האשה באה...

ואמר רבינו: הרי אשת חבר כחבר, וגם לאחר פטירת החבר, עיין שבועות (דף ל' ע"ב) בתד"ה והאמר.

ש. בגמרא (ברכות י"ז, א') אמרו נשים במאי זכין וכו', האם היא מקבלת שכר שוה בשוה עם בעלה?

ת. במסכת סוטה (כ"א, א') איתא "מי לא פלגאן בהדיהו", והיינו שזה פלגא ופלגא. וראיתי בחיד"א שהקשה, דהנה כשעושה הסכם יששכר וזבולון - פלגא עליו ופלגא על זבולון, ואשתו גם פלגא, א"כ מה נשאר לו? וכתב שחצי שלה הוא מתנה וזה לא יורד.

ש. וכי מיששכר וזבולון יורד לו חצי?

ת. יש שאלה גדולה בזה, אחד חיבר ספר שלם ע"ז, ואמרו בשם החזו"א שאמר מה נפק"מ אם יורד חצי או לא, העיקר צריך לעשות רצון ה'!

ש. שמעתי ממרן הגר"מ שך זצ"ל בשם הגר"א שאמר שגם אם בשביל מצוה היה גיהנום ובשביל עבירה היה גן עדן, היה עושה מצוה כי זה רצון ה', א"כ מה היא קושיית החיד"א, ומה לי שאין שכר?

ת. החיד"א לא שואל מה יש לו מזה, רק שדן אם זה באמת כך.

המעשה עם הפמ"ג

סיפר רבינו: היה גביר אחד שהיה מחזיק בממונו את ה"פרי מגדים". פ"א שאלו בענייני מסחרו, והבין הפמ"ג כי אם יענהו פ"א ישאל תמיד, והשיבו: איני יודע. שוב שאלו בענייני שידוכין, וגם אז ענה: איני יודע. בפעם הזאת כבר חרה לו לגביר ושאל את הפמ"ג: האם אני משלם לך על מה שאינך יודע... ענהו הפמ"ג: שוטה שכמותך, אם היית צריך לשלם לי על כל מה שאיני יודע - כל אוצרותיך לא יספיקו עבורם, אתה משלם על המקצת שאני כן יודע...

(דרך שיחה)

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 149 • ויחי תשע"ז

ועשית עמדי חסד ואמת (מז, כט)

חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול (רש"י)

יום שישי, על דלת ביתו של מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א מתדפק יהודי, מעטפת כסף נתונה בידיו. הדלת נפתחת והאיש נכנס אל חדרו של מרן הגאון רבי נסים, "תרומה עבור כולל חזון איש", אומר הלה למרן הגאון רבי נסים.

ברכת יישר כוח מלווה את האיש בדרכו החוצה. שבוע חולף. יום שישי קרב ובא. שוב נצטר כסף במעטפה, ובהגיע יום שישי עושה היהודי את דרכו לבית מרן למסור את התרומה למרן הגאון רבי נסים קרליץ עבור אחזקת כולל "חזון איש". המעשה חזר על עצמו מדי יום שישי במשך שנים ארוכות.

לאחר שנים רבות, באחד הימים צעד מרן הגאון רבי נסים ברחובות בני ברק. בהיותו שקוע בלימוד, תוך כדי הילוכו הסיח דעתו מכיוון הדרך ולפתע בלי שהתכוון כלל להגיע למקום זה, מצא מרן הגאון רבי נסים את עצמו ברחוב ירושלים שבעיר בני ברק.

עוד לפני שהספיק לשוב על עקבותיו נקלע מרן הגאון רבי נסים להלוויה שעשתה את דרכה ברחוב ירושלים. מרן כמובן הצטרף אל המלווים כפי שמורה ההלכה. עודו צועד אחר מיטת הנפטר והנה ניגש אליו אחד המלווים. היה זה היהודי אשר הגיע מדי ערב שבת לתרום כסף עבור אחזקת הכולל. נרגש ותמה פנה אל מרן הגאון רבי נסים בשאלה – "כיצד ידע הרב להגיע אל הלוויה"? מרן הגאון רבי נסים לא הבין את שאלתו והשיבו בפליאה: "לא ידעתי ולא התכוונתי למאומה. רגלי הוליכו אותי לכאן מבלי משים ומכיוון שנקלעתי להלוויית המת המשכתי ללוות כדת וכדין".

"הרי זו השגחה מיוחדת משמים!" התרגש היהודי. "היהודי הנפטר הוא שתרום את הכסף לכולל חזון איש מדי יום שישי, ומאחר שנדיב זה רצה להישאר עלום – הוא עשני שליח להעביר את כספו מדי שבוע זה שנים רבות, והנה לפתע רואה אני את הגאב"ד משתתף בעצמו בהלוויה".

מששמע זאת מרן הגאון רבי נסים אמר, "ההסבר לזה הוא שזכות החזקת התורה של אותו נפטר היא זו שגרמה שאזכה לגמול עימו הכרת הטוב המגיעה לו, ובזכות זו נקלעתי לרחוב ירושלים ללא צורך, רק כדי שאוכל ללוות אותו בדרכו האחרונה". (מוסף ש"ק יתד נאמן)

אהבת חסד

"מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוך" מהי התביעה הנדרשת מבני אדם "מה ה' דורש ממך" אומר הנביא "עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוך".

החפץ חיים מדקדק לגבי משפט נאמר "עשות משפט" ולפי"ז לגבי חסד ראוי היה להיאמר, "עשות חסד" אמנם נאמר "אהבת חסד", כי אין די בזה שהאדם עושה חסד, אלא צריך שיהא נטוע בו אהבה לחסד, מי שעושה חסד כשמזדמן לידו, אין די בזה, צריך שיהא יותר מזה, "אהבת חסד".

בתפילה אומרים "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד", הקב"ה נתן באור פניו תורה שהיא תורת חיים, וגם נתן לנו מידה זו של אהבת חסד שאותה קיבלנו גם כן "באור פניך", ומהו "אור פניך", מפרש החפץ חיים שהוא מעמד הר סיני, שאז נתגלה לכלל ישראל "אור פניך" ובו קיבלו תורת חיים ואהבת חסד.

והיאך קיבלו ישראל במעמד הר סיני אהבת חסד, מפרש החפץ חיים דבמעמד הר סיני ראו ישראל את הבריאה כמות שהיא, והכירו את אופן הנהגת הקב"ה בבריאה, ובזה ראו את מידת החסד של הרבש"ע שבה מנהיג את העולם, ומתוך שראו ישראל את מידת החסד של הרבש"ע למדו ישראל מידה זו של אהבת חסד.

באמת כל המידות טובות נצטוו ישראל בדרך זו של "מה הוא" שינהיג את עצמו במידותיו של הקב"ה ולדבקה בו, "מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום". ואם כן עניני המידות צריכים ללמוד מהרבש"ע, הדרך שהאדם צריך להציב לפניו, ולכוון את הרגשותיו שיתנהג בהם כלפי בני אדם היא באופן של "מה הוא" כמו שהרבנו של עולם. וכשרואים שהקב"ה חנון, א"כ ראוי להידבק במידה זו, וכשרואים בהקב"ה שעושה חסד צריכים ללמוד מכך מידת החסד. וא"כ כשנצטוו על "אהבת חסד" הרי שעלינו ללמוד זאת מהרבש"ע וזהו "באור פניך נתת לנו וכו' אהבת חסד". (פתיל חי)

במצות חסד

א. חסד, הוא רצון האדם להטיב עם זולתו, ומעשה הטוב גרידא הוא מעשה טוב, אבל חסד מיקרי התשוקה להטבה, שעושים מחמת שרוצים לסייע לאחרים.

ב. דברים שחייב לעשותם משום חסד, אין שייך גבול לומר עד כמה חייב למסור את עצמו לזה, כיון דאם צריך לעשותו הוא עושה המוטל עליו ומקיים חובתו.

ולא צריך לחשוב היכן יש חסד, אלא צריך להיות מוכן לעשות כשיצטרך [ומאברהם אבינו שחיפש הכנסת אורחים, כמדומה שהגה"ח ר"י לוינשטיין זללה"ה בהספדו על החזו"א, ביאר שאברהם אבינו דאג לבל יפול ממדרגתו כיון שלא היה לו התעסקות בפועל במצוה מפני חוליו, בחסד והטבה, ועל כן חיזר על האורחים].

ג. עיקר מצות חסד הוא דבר שאין מי שנעשה בשבילו יכול לעשות בעצמו, אמנם אם על חבירו הדבר קשה מאוד ועליו הוא קל, נמי חייב לעשותו. אמנם צריך שיהא ביניהם איזה חילוק ממשי, דלא בשביל איזה קושי כל שהוא יתחייב חבירו.

ד. דבר שחסר לאדם לפי הרגליו אע"פ שהוא דבר שאינו נצרך בעצמו, איכא בזה חיוב חסד כמו חמישים איש רצים לפניו, אמנם היינו דוקא אם חסר באמת.

ה. לבטל תלמוד תורה בשביל חסד, צריך שיהא דבר באמת נחוץ, ואי אפשר להסתדר בלא זה, ולכן דבר שחסר לאדם לפי הרגליו ואינו נצרך בעצם, אין לבטל עבור זה תלמוד תורה, וכדחזינן באם אפשר לעשותו ע"י אחרים אין מבטלין, ואע"ג דהתם במציאות יתמלא חסרונו אלא שלא על ידו, מ"מ לענין לבטל מתורה צריך שיהא נצרך באמת. (חוט שני)

הנה אביך חולה (מח, א)

אב ואם שאינם מתפקדים ככל האדם

אב או אם שנחלשה אצלם פעולת המוח, ואינם מתפקדים ככל האדם, כגון שהם זקנים מאוד או חולים וכדו' ואינם מבינים כ"כ מה נעשה עמם, ולפעמים עושים מעשים משונים שהם ללעג ולקלס לסובבים אותם, או שהם מתלבשים בצורה משונה וכיוצ"ב, והם עצמם אינם מרגישים שהם ללעג ולקלס בעיני הבריות, נראה פשוט שאסור לבנם או בתם לעשות איזו פעולה שהיא בזיון להורים כדי שלא התבזו ע"י מעשיהם, כגון לצעוק עליהם או להפוך את בגדיהם כשזה בניגוד לרצונם, דאסור לעשות מעשה בזיון לאב או לאם אפילו כשהוא למנוע או להקטין שלא יתבזו הם, אלא יעשה זה ע"י אחרים, או ימצאו עצות אחרות באופן שלא יהיה הבן מבזה את אביו או את אמו או לעשות מעשים בניגוד לרצונם.

אך אב ואם שלא רוצים לאכול או ליקח תרופה, ויש ליתנם להם בכח בניגוד לרצונם, ואין אחרים שיעשו את זה, מותר לבנם או לבתם לעשות זאת, מפני שזה מצב של פיקוח נפש. (חוט שני)

ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת היא בית לחם (מח, ז)

פירש"י: "דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן והיו עוברים דרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנאמר קול ברמה נשמע וגו' והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבנו בנים לגבולם" ע"כ.

וצריך להבין מה סיום דברי רש"י "ושבו בנים לגבולם", דלכאורה זו נבואה בפני עצמה גבי הגאולה העתידה, ואינה קשורה לסיבת קבורת רחל בדרך אפרת, ואמאי הביא רש"י דבר זה? אלא נראה פירושו, דהאי "ושבו בנים לגבולם" קאי על חזרת כלל ישראל לארצו בבניין בית שני; וכאן נתבאר, דשורש לגאולת ישראל בבית שני, היה ציווי ה' על קבורת רחל בבית לחם כאלף שנים קודם לכן, דע"י דתהא קבורה שם ותעורר רחמים, זה יהיה סיבת שיבתם בבניין בית שני. חזינן דאיננו מבינים דרכי הנהגת ה', דהקב"ה מכין סיבות הגאולה כאלף שנים קודם, ע"י קבורת רחל בדרך בית לחם. (חוט שני)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

285

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

מהגר"א שאמר כי אם לא היה חיוב של ידיעת התורה, היה לומד וחוזר במשך כל ימי חייו משנה אחת, ועדיין הייתה לו מתיקות בזה.

וכן מצינו בגמרא בכמה מקומות (פסחים עב, א, מגילה ז, ב, ועוד) תני מיניה ארבעין זמנים ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה, היינו ששמע איזו הלכה, הלכה פשוטה מאד, וחזר עליה ארבעים פעמים, עד שהייתה דומה אצלו כמו שמונחת בכיסו, וגם לאחר שחזר ארבעים פעמים, זה לא היה משעמם אצלו, ועדיין הייתה לו מתיקות בזה.

כמו שמביאים בשם הגר"א (תולדות אדם פ"ט, קול אליהו פסחים, ועין מהרצ"ח במגילה שם) לבאר מדוע נקטה הגמרא בלשון "כמאן דמנחא בכיסיה", ומדוע לא אמרו "כמאן דמנח בקופסא" שלשון זה הוא יותר רגיל בלשון התלמוד, וביאר הגר"א כי באו לרמוז בזה למה שאמרו (ב"מ כא, ב) אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה שלא יישמט ויאבד ממנו, ולכך אמר "כמאן דמנח בכיסא", כלומר אף על פי שהבין את הענין וכבר נקבע בזיכרונו, מכל מקום היה ממשמש בו וחוזר עליו שוב ושוב, שלא ישכח את ההבנה, וכל חזרה מוסיפה עוד הבנה, ויש בה טעם ומתיקות.

שונה פרקו

וראיתי מכבר בקונטרס חסדי השם להחסידי יעבץ שעמד על מה שאמרו בחגיגה דף ט': אמר ליה בר הי להלל מאי דכתיב ושבטם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלוקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו? אמר ליה, עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. כלומר, שמי ששונה פרקו מאה ואחד פעמים נקרא עובד אלוקים, ומי ששונה רק מאה פעמים נקרא לא עבדו, וצריך ביאור בזה.

וביאר החסיד יעבץ שם כי ידוע שכל חזרות שאדם חוזר על תלמודו עד מאה פעמים מוסיפות אצלו בהירות בהבנה, וממילא זה מושך ומעניין, כי בזה נעשה הענין יותר ברור ומובן אצלו, אבל לאחר מאה פעמים כבר נגמרה ההבנה, והכל ברור ומובן כבר, ואם בכל זאת הוא מוסיף לחזור, כדי לעשות נחת רוח ליוצרו, זוהי עבדות, מתוך אהבת השם.

כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט "ענין האהבה הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך, ורודף אחר קדושתו כאשר ירדוף איש אחר הנחמד ממנו חמדה עזה, עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך ודיבור בתהילותיו והעסק בדברי תורתו ואלוקותו יתברך שעשוע ועונג ממש, כמי שאוהב את אשת נעוריו או בנו יחידו אהבה חזקה, אשר אפילו הדיבור בם יהיה לו לנחת ותענוג", וידוע שכך המציאות, שאדם נהנה לדבר על בנו, ולספר על חכמתו ועל מעלליו, בפרט אימהות, רגילות לדבר ולספר הרבה על מעשיו של הבן, מרוב אהבתן אליו. כך הטבע, שמי שהוא אהוב, אוהבים את כל מה שהוא עושה, ונהנים לדבר על זה.

וכך היא גם אהבת התורה, שאדם נהנה לדבר בדברי תורה, ולחזור עליהם שוב ושוב, אפילו אחר שההבנה ברורה אצלו. עד מאה פעמים הוא לומד וחוזר מפני שרוצה לדעת ולהבין יותר, אבל אחרי שההבנה ברורה אצלו כבר, וחוזר שוב מתוך מתיקות ואהבת התורה, זה נקרא עבדות השם, והוא הנקרא בלשון הפסוק "עובד אלוקים".

זהו כוח מתיקות התורה, שאפילו אחרי חזרות מרובות, עדיין יש בזה טעם ומתיקות, ללמוד ולחזור שוב ושוב.

אמנם יש רבים שאינם יודעים כיצד מקבלים מתיקות התורה, צעירים ומבוגרים, לומדים ומתעניינים מהר, ואין להם מתיקות בלימודם.

להשיב הנפש בתורה

והנה כבר הזכרנו מדברי ההפלאה בהקדמתו לכתובות, שעמד על מה שאומרים בתפילת שבת "עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענוגו מטובך", ישבעו ואחר כך יתענוגו, משמע שיש תענוג גם לאחר ששבעים, ולכאורה הרי בדרך כלל המציאות שאדם שאוכל ושבע כבר אין לו תענוג, וכל התענוג הוא

להחיות רוח שפלים

נדבר על שני עניינים חשובים. הא' חינוך והשפעה על אחרים, והב' כיצד להצליח בתורה, שזה ענין ששייך לחינוך עצמי.

הנה הסבא מסבדוקא, מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, היה מחנך מיוחד ומבין גדול בכוחות הנפש, ושמעתי מאחד שהיה באותה התקופה כי המומחים לכוחות הנפש התפלאו ולא הבינו כיצד הוא יודע יותר מהם, ומהיכן יש לו הבנה עמוקה כל כך בכוחות הנפש, שהיה מכיר את טבע האדם, וידע כיצד ובאיזו דרך להשפיע על כל אחד.

ובאמת הייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת לזה, הוא לא למד ספרי פסיכולוגיה, רק ספרי מוסר, כגון העקידה, והעיקרים, מורה נבוכים להרמב"ם, ושאר ספרי האמונה, ומן השמים נתנו לו סייעתא דשמיא לדעת כיצד לחנך ולהשפיע על בני הישיבה.

וידוע כי הסבא היה תלמידו של רבי ישראל סלנטר, ופעם שאל את רבי ישראל מהו תפקידו של מחנך ומשפיע בישיבה, והשיב לו רבי ישראל בלשון הפסוק: "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" (ישעיה נז, טו), היינו לתת עידוד לתלמידים, שידעו את מעלותיהם וישמחו בהם, כדי שיהיה להם מרץ להצליח, ולא יהיו נדכאים או שפלים.

ובאמת ענווה היא מידה טובה מאד, ולהיפך מי שהוא בעל גאווה זה גרוע מאד, אבל שמחה וידיעת המעלות אינה גאווה. אדם שמחשיב את עצמו במעלות ובכישורונות שיש לו, זוהי גאווה, אבל אם אינו מחשיב עצמו, רק הוא שמח במה שיש לו כוחות ללמוד ולהצליח [ואם ילמד יזכה לסייעתא דשמיא גם יותר מהכוחות כמאמרם הבא ליטור מסייעים אותן], השמחה הזאת אינה גאווה כמבואר בחובות הלבבות שער הכניעה.

אדם צריך לשמוח במעלותיו, ויחד עם זה לדעת שאינו מושלם, וחייב להתעלות עוד, אף על פי שהוא כבר בעל מעלה, זה לא מספיק, והמעלה מחייבת אותו להשתמש בה ולהגיע לעוד מעלות ועוד מדרגות, אין סוף למדרגות! מדרגות של תורה, ושל יראת שמים ומידות טובות, וכן בהשפעה, השפעת תורה, והשפעת יראת שמים, והשפעת מידות טובות, מי שיכול לעזור לאחרים בעצה, חייב לעזור, ומן השמים יסייעוהו – אם הבא ליטור מסייעין אותו, קל וחומר מי שבא לטור אחרים.

על כל אחד לדעת את כוחותיו, אך לא לחשוב שהוא מושלם, ולא להחשיב את עצמו, כי הוא עושה מה שהוא חייב לעשות, ואם לא יעשה הרי יהיה פושע, וכי יש להתגאות ולהחשיב עצמו במה שאינו פושע!?

זהו החינוך שנתן הסבא לתלמידיו, לדעת את הכוחות שיש להם, ועם הכוחות האלו להשתמש הלאה, ולא להסתפק במה שיש כבר.

והייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת בזה, שידע כיצד לרומם כל תלמיד ותלמיד, וכפי שאמר לו רבי ישראל סלנטר כי התפקיד של מנהל ישיבה הוא 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', לתת חיות ועידוד לתלמידים, שיהיו להם כוחות להמשיך הלאה.

מתיקות התורה

ועתה נדבר על דרכי ההצלחה בתורה, מלבד מה שצריך שלא להיות בעל גאווה, שזה אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם 'בענווה', צריך גם לדעת את דרך הלימוד, מה היא צורת הלימוד שיש בה הצלחה.

הנה בדברי תורה יש מתיקות, כמו שנאמר (תהלים יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", ובברכות התורה אנו מבקשים "והערב נא השם אלוקיני את דברי תורתך בפנינו", שתהיה לנו ערבות ומתיקות בלימוד התורה, ומסיימים בחתימת הברכה "המלמד תורה לעמו ישראל" היינו שמן השמים נותנים לאדם את המתיקות בתורה.

והנה יש מצוה לעסוק בתורה, ויש גם מצוה של ידיעת התורה, לדעת מה שיותר, אפילו סתרי תורה ומעשה מרכבה (עין מדרש משלי פ"ג), וידוע

בזמן שאדם רעב, שיש לו תיאבון, אבל אחרי שבע וכבר סיים לאכול, נופלת עליו עייפות, ואינו נהנה לאכול עוד.

וביאר ההפלאה כי אמנם כן הדבר באכילה גשמית, שיש תענוג רק לפני השביעה ולא לאחריה, אבל כאן כתוב "מטובך", והכוונה בזה לתענוג רוחני של תורה, כמאמרם (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, וגם בתורה שייך שביעה [יבואר להלן] כמו שמצינו לשון הגמרא (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, ובתורה התענוג נמשך גם לאחר השביעה, ואדרבה ככל שממשיכים ולומדים יותר ברציפות, כך התענוג גדול יותר.

ומהו השובע שיש בתורה? תורה משביעה את הנפש, כמו שהביא המסילת ישירים פרק א' מדברי המדרש על הפסוק "וגם הנפש לא תימלא" משל למה הדבר דומה, לעירוני שנשא בת מלכים, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך. כך הנפש אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה, למה? שהיא מן העליונים. עכ"ד.

היינו כמו בן מלך שרגיל לאכול מעדנים מיוחדים, ואם יביאו לו אוכל פשוט, לא יהיה לו שום טעם בזה, כך גם הנפש שבעה רק מדברי תורה. יש כאלה שמחפשים ליהנות, וחושבים להשביע את הנפש בכל מיני שטויות, משחקים וכדומה, אבל הנפש לא תימלא, ואינה שבעה מזה, כי היא מן העליונים, ואין לה טעם בכל השטויות וההבלים, רק לימוד תורה הוא המשביע את הנפש, ובזה אדם נעשה מאושר!

האושר הגדול ביותר

וכך שנינו באבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ונזכרו במשנה כמה עניינים של חוסר עולם הזה: 'פת במלח', היינו שאוכל רק לחם, בלי חמאה וממרחים, וכן 'מים במשורה', מים פשוטים, במשורה, לפי הצורך, 'ועל הארץ תישך', בלי מזרן נוח, וכלי כרים וכסתות. אבל עם כל זה הוא שבע, ואינו צמא, ואינו עייף, כי הוא אוכל ושותה וישן כדי צרכו, רק שאינו מתענג בתענוגים.

והמשיך התנא יוחיי צער תחילה, היינו בנוסף לקשיים הנזכרים למעלה, עוד חיי צער וקשיים. לדוגמא, זכורני לפני שנים רבות, שהיו מבני המושבות שהיו להם פרדסים, וגידלו תפוזים ואשכוליות, והיו שולחים אותם לחוף לארץ, ומוכרים ברווח, ומזה היו מתפרנסים, והייתה תקופה שהתחילו לייבא פירות אלו גם ממדינות אחרות, וכבר לא היה ביקוש לזה, ונשארו בלי פרנסה, והיה להם צער גדול, אף על פי שעדיין היה מה לאכול, אבל לא הייתה פרנסתם מצויה ברווח כבתחילה.

והיה אחד מבעלי הפרדסים שאמר כי בשעה שהוא נכנס לבית הכנסת ושומע את השיעור, הוא שוכח את כל הצער, ומרגיש אשריך בעולם הזה. **אם 'בתורה אתה עמל' אז 'אשריך בעולם הזה'!** ומהו עמל? לא יותר מהכוחות, אלא כמו התעמלות, שהיא לפי הכוחות, להתרכז בלימוד בלי בטלה, כל אחד לפי כוחו, בזה זוכים לחיים מאושרים.

אדם צריך להיות מאושר ושמח בחלקו, כמו שכתב בספר החינוך (מצוה תפ"ח) כי גוף האדם זקוק לארבעה דברים: הא' הוא מזון, אכילה ושתייה, והב' הוא שינה, והג' הוא מנוחה, חוץ מהשינה צריך גם לנוח, ואי אפשר לעסוק כל הזמן בפעילות בלי הפסקה, והדבר הרביעי הוא שמחה, שבלי זה יכול לבוא לדיכאון, וצריך שיהיה דבר המשמח אותו.

ובדרך כלל יש איזו תעסוקה שמשמחת, כל תעסוקה נותנת שמחה, אבל תורה משמחת יותר מהכל, פיקודי השם ישירים משמחי לב (תהלים שם ט), **תורה נותנת שמחה אמיתית, אשריך בעולם הזה שאין למעלה ממנו, האושר הגדול ביותר שיש בעולם, אושר כזה שאין למי שאינו עוסק בתורה! כל הדברים האחרים רק מסיחים דעת מהדאגות והקשיים, אבל תורה נותנת שמחה אמיתית ומשביעה את הנפש, שהנפש באה על סיפוקה, ובזה נעשה שמח בחלקו – בתורה ובמצוות שיש לו.**

שמחה במצוות

שמחה בתורה ובמצוות זה דבר גדול מאד, ובהקדמה לספר חרדים מובא כי האר"י הקדוש אמר על עצמו, שזכה לכל המדרגות הגבוהות, מדרגות שאין לשער, על ידי שהיה שמח בשמחה של מצוה.

זכות גדולה היא לשמוח במצוות, וכגון בשעה שאדם ניגש לאכול, יתבונן ויחשוב לעצמו, הן זכיתי כעת לברך ברכה, המוציא לחם מן הארץ, דיברתי אל הקב"ה, והוא שמע את ברכתי, והברכה הייתה בכוונת הלב, הרגשתי

מה שאני אומר, מה גדולה היא הזכות שיש לי בזה, וכמה שמחה יש לי לשמוח, שמחה של מצוה. וכן בנטילת ידיים הריני מקיים מצוה, ומברך ברכה על הנטילה, ויש בזה שתי מצוות, הנטילה היא מצוה אחת, והברכה היא עוד מצוה, שתי מצוות זוכים לקיים בזה!

וגם באכילה עצמה, מדוע הוא אוכל? מפני שהוא חייב ומוכרח לאכול, כדי שיהיה לו כוח ללמוד תורה ולקיים תרי"ג מצוות, ואם לא יאכל ייענש על כך, שהוא מחליש את כוחותיו, ומונע עצמו מקיום המצוות, לכן הוא מוכרח לאכול, מיראת העונש, אך לא רק מיראה, אלא בעיקר מאהבת קיום המצוות, שהוא רוצה שיהיה לו הכוח לקיימן.

כאשר זוהי הכוונה באכילה, אזי האכילה עצמה נחשבת לעסק במצוה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, א) כי אדם שכל מעשיו לשם שמים, שאוכל וישן כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, גם האכילה והשינה שלו נחשבים עבודה למקום, והוא עובד השם אפילו בשנתו – בשב ואל תעשה, כי השינה והאכילה שלו הם לצורך העבודה.

וכיוצא בזה מצינו בדין שלוחי מצוה שפטורים מן הסוכה, אפילו בשעת שינתם, והטעם לזה כתב המרדכי (סוכה תש"מ) "משום דכשנחים וישנים בלילה להנאתם יכולים לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק מצוה", היינו כי השינה בבית נוחה יותר מבסוכה, ועל ידי השינה הזאת יוכלו למחר לקיים את המצוה יותר בשלמות, וכיון שהשינה היא לצורך המצוה נקראים כבר עכשיו בשעת השינה "עוסקים במצוה".

וזוהו שכתב הרמב"ם שמי שישן כדי שיהיה לו כוח לקיים המצוות, נחשב כבר בשעת השינה עוסק במצוה. אם הוא עושה מיראה נחשב כעוסק במצוה מיראה, ואם עושה מאהבה נחשב כעוסק מאהבה. וכשיחשוב על זה שהוא עוסק במצוה גם בשעת השינה – זוהי שמחה גדולה מאד!

כיצד לקבל מתיקות

נחזור לדרך הלימוד, כיצד לקבל מתיקות במה שלומדים, הנה אם לומדים בצורה קלה ופשוטה, יש בזה מתיקות, וזה גם מעניין ומושך, כמו להבדיל כשקוראים סיפורים, הנכתבים בצורה קלה, הרי זה מושך ומעניין, ואילו מאמרים עמוקים אינם מעניינים כל כך. זהו טבע האדם שדברים קלים יותר מעניינים ומושכים את הלב.

ולימוד התורה הרי צריך שיהיה מתוך התעניינות וסקרנות, כמו שכתב רש"י בפרשת קריאת שמע על הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם היום" שדברי תורה צריכים להיות כחדשים כאילו ניתנו היום.

ועוד הביא שם כי לימוד התורה צריך להיות "כדיוטגמא חדשה", היינו כמו חוק חדש שהוציא המלך, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה הם פרטי החוק, אפילו מי שאין זה נוגע לו למעשה, מתעניין בזה, כן הוא טבע הסקרנות שבאדם, יש סקרנות לשמוע ידיעות ממה שמתרחש בעולם, כגון מי נבחר לשלטון באמריקה, ושאר מאורעות, שיטפונות, רעידות אדמה, והרי געש, בני אדם מתעניינים בזה, **וכך צריך להיות העסק בתורה, מתוך התעניינות וסקרנות לידע ולהבין את דברי התורה.**

ובדרך כלל מה שמבינים בקלות יותר מעניין ומושך, לומדים בתחילה את הגמרא עם רש"י בפשטות, ואם יש דברים שקשה להבין, חוזרים על זה למחרת [לא באותו היום] ובחזרה מתבררים שאר הפרטים בנקל, ולפעמים גם בפעם השנייה לא מבינים, כי הסוגיא מסובכת עם הרבה פרטים, וצריכים לחזור פעם שלישית עד שמקבלים הבנה ברורה.

וכבר סיפרתי עובדות מתלמידים שהיו לומדים וחוזרים כל דבר שתי פעמים, וכל מה שהיה קשה להם בלימודם הראשון, היו מבינים בנקל בחזרה, ויש דברים שהיו צריכים לחזור עליהם פעם שלישית עד שהבינו את כל הפרטים. זוהי השיטה הפשוטה ביותר להצלחה בתורה, שהלימוד יהיה מעניין ומושך, עם מתיקות וסקרנות.

ואמנם עדיין אין זו המדרגה הגבוהה של תורה, ועיקר המדרגה בתורה היא ההבנה, ויש גם תוספות, ראשונים ואחרונים, כגון רשב"א, ר"ן, נימוקי יוסף, רבי עקיבא איגר, קצות ונתיבות, אבל יש סדר כיצד מגיעים לזה, כמו שאמרו (שבת סג, א) ליגמר והדר ליסבר, היינו שצריכים תחילה לדעת את הידיעות הפשוטות, ואחר כך מגיעים גם להבנה.

אלו הם קצת עניינים בדרכי ההצלחה בתורה.

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי ראובן אליצור קרלנשטיין זצ"ל
בן רבי יצחק מאיר זצ"ל
נלב"ע י' בטבת תשע"ד - תנצב"ה

לע"נ הרה"ח רבי נחמן הלוי אלבוים זצ"ל
ב"ר יצחק אייזיק זצ"ל
ידיד רבינו מנעוריו, מראשוני תלמידי פוניב'ז
נלב"ע ד' טבת תשע"ז - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
הרה"ג רבי חיים אריה דרורי זצ"ל
בן רבי שאול זצ"ל
נלב"ע י"ד טבת תשנ"ד - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 16 ■ יחיא

פתיחה לימי השובבי"ם

להיות למחיה לעם ישראל – שבזכות זה יקבל עם ישראל בכל הדורות כוחות לעמוד בנסיונות אלו.

עוד יתכן לפרש על פי המדרש הנ"ל: "כי למחייה שלחני אלוקים" – להיות סיבה להצלחת עם ישראל מעל לדרך הטבע, בקריעת ים סוף.

וזהו שאנו מברכים בכל יום בברכות השחר: "אוזר ישראל בגבורה" – שהקב"ה משפיע עלינו כוחות להתגבר על הטבע.

התגברות על תענוגות של טומאה – פתיחת שער לתענוגות רוחניים

והנה, אדם רוצה שהכל ילך לו בקלות, אך האמת היא שע"י שאדם מתגבר על יצרו אזי לא רק שבכך הוא נמנע מלעבור עבירה, אלא זוכה להתעלות לדרגה אחרת ע"י עצם ההתגברות.

בנוסף, התגברות על תענוגות של טומאה, פותחת לו שער לים של תענוגות רוחניים – תענוגות שאינו יכול להשיגם בעת היותו שקוע בטומאה. חק הוא בבריאה, שהמוותר על תענוגות גשמיים אסורים, יזכה לחוש את המתקנות והעונג שברוחניות ובעבודת ה', וההיפך, חלילה, להיפך.

ומיהו הכסיל, שמונחת לפתחו האפשרות להתענג כל חייו, מבקר ועד ערב, על כל רגע ורגע של לימוד תורה, תפילות ועבודת ה', והוא ממיר זאת בתענוגות מדומים, אשר חולפים כהרף עין ומשאירים אותו בתחושת עצב וריקנות.

ובאמת, בכל יום ויום בעת שקוראים קריאת שמע, אנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים, ומקבלים למסור את נפשנו כאשר הקב"ה חפץ בכך, ולמסור את כל ממונו, אם נצטרך לכך לקיום עבודת ה'.

והקדמונים מייעצים, שבכל פעם שאנו עומדים בפני מלחמה עם היצר עלינו להתבונן, שאם היה עכשיו שעת שמד, חלילה, והיו מחייבים אותנו לעבור אפילו על עבירה דרבנן, היינו חייבים למסור עצמנו למיתה ולא לעבור, ומה כבר הקושי שעלינו להתגבר עכשיו, לעומת הקושי של מיתה!

אני עצמי מכיר כמה וכמה בחורים שהיו שקועים מאד בתהומות חטא זה, ועל ידי עמל התורה ביגיעה רבה, עלה בידם להיחלץ לגמרי מתהומות החטא, ונתעלו להיות תלמידי חכמים מובהקים ויראי שמים.

כמו כן, עלינו להלהיב עצמנו להתגבר על היצר באמצעות שינון פסוקים, מאמרי חז"ל וספרי מוסר, המדברים על החומר הנורא של החטא, ועל האושר העצום הצפון למתגברים על יצרם.

עמידת יוסף בנסיון אשת פוטיפר – הסיבה לזכייתו במלכות

האר"י הקדוש גילה, שימי השובבי"ם מסוגלים במיוחד לתקן את החטאים הקשורים לענייני קדושה.

כתוב בספרים הקדושים, שבזכות שיוסף מלך על יצרו ועמד בנסיון אשת פוטיפר, אשר הסיתה אותו לחטא במשך שנה שלמה, ובמיוחד בשעה שאשת פוטיפר תפסה בבגדו והוא עמד בנסיון "ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה" – זכה למלכות. ולא זו בלבד, אלא אף זכה שכלל ישראל קרויים על שם יוסף, כי בזכות עמידתו בנסיון קיבל עם ישראל, עד סוף כל הדורות, את הכח להיות גדורים מעריות, ולעמוד בנסיונות מסוג זה.

התגברות יוסף – מעל לטבע

כתוב בחז"ל (הובא בילקוט פרשת וישב), שמטרוניתא אחת שאלה את רבי יוסי, וכי יתכן שיוסף שהיה בן שבע עשרה שנה, יצרו במלא תוקפו, ואעפ"כ עמד בנסיון? "הביא לפניו ספר בראשית, התחיל קורא מעשה ראובן ומעשה יהודה ותמר, אמר לה: ומה אלו שהיו גדולים, וברשות אביהם [ומשום כך היה להם פחות קשה לעמוד בנסיון מאשר ליוסף, ואעפ"כ], לא כסה עליהם הכתוב, יוסף שהוא קטן וברשות עצמו, על אחת כמה וכמה שלא היה הכתוב מכסה עליו?"

אומר ה'שם משמואל: "חז"ל ודאי שאינם מביאים כל דבר שטות של מטרוניתא, ומה שהביאו חז"ל את שאלתה של מטרוניתא זו, משום שיש צדק בטענתה שמצד הטבע אי אפשר לעמוד בנסיון כה קשה כפי שהיה ליוסף, שהיה צעיר ויצרו במלא תוקפו.

אלא שטענתה של אותה מטרוניתא הייתה, שהיא לא הבינה שלאחר שיוסף עשה את כל אשר ביכולתו, עזר לו הקב"ה יותר ממה שיד טבעו השיגה, וכמאמר חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר: 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שנאמר, ה' לא יעזבנו בידו". - והיינו, שהקב"ה עוזר לו להתגבר על יצרו גם בדברים ש"אלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

וזה גם ביאור דברי המדרש בעניין קריעת ים סוף: "הים ראה וינס – מה ראה ונס, ראה ארוננו של יוסף". באור הדברים, שבזכות שיוסף עמד בנסיון אשת פוטיפר תוך התגברות על הטבע, זכו ישראל להצלחה שלא כדרך הטבע, על ידי קריעת ים סוף תוך שידוד מערכות הטבע.

ולפי זה מבארים הספרים את דברי יוסף לאחיו: "ואתה אל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם". ותמוה, וכי קצרה יד ה' לזון את יעקב ואחיו מבלי למכור את יוסף למצרים? ולהאמור, יוסף אומר לאחיו שהוצרך לרדת למצרים בכדי לעמוד בנסיון של אשת פוטיפר, ועל ידי זה

ה'אגלי טל' בהקדמה, מביא את דברי הזוהר הק', שבעוד שבגלות מצרים היה תיקון החטא על ידי עבודת הפרך של הגוף, הרי שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא על ידי עמל התורה ויגיעה בעיון התורה.

לכן בימים אלו, המסוגלים לתיקון החטא, יש לעמול ולהתיגע ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה ובעיונה. ובמיוחד שאין מחשבת העריות מצויה אלא בלב הפנוי מן החכמה.

רבנו חיים מוולאז'ין (נפש החיים' שער ד' פ' לב') מפרש את דברי רבי מאיר (אבות פ"ו) שכל העוסק בתורה לשמה נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק וז"ל: "שכמו המעיין הנובע ובוקע, אף שלפעמים נרפש ונשחת בהרבה רפש וטיט, עם כל זה הוא נובע ובוקע ומתגבר והולך מעט מעט, עד שברבות הימים יתגבר, ויתגלה לגמרי, ויתפשט כמאז, כן העוסק בתורה לשמה, אף אם נתלכלך תחילה בעוונות וחטאים עצומים, ונטבע מאד ברפש וטיט ומצולות הרע ח"ו, עם כל זה ע"י עסק התורה יהיה נכון ליבו בטוח שוודאי המאור שבה יחזירו למוטב, והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלבסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט בכולו לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופרחה טהרה בכולו..."

והנה, מי שנכשל בחטא, חלילה לו ליפול ליאוש ולעצבות, שזו עצת היצר ממש. אלא עליו לעשות מאמץ להימנע מכאן ולהבא מהדברים שמשער שהביאוהו לכשלון, ובעיקר, להגביר שבעתיים את עמלו ויגיעתו בעיון התורה, וכדברי ה'אגלי טל' בשם הזוהר הקדוש, שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא על ידי עמל התורה ויגיעה בעיון התורה.

רגשות קדושה וקנאות צריכים להיות כפופים לתורה

ראובן בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז. פחז כמים על תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה (מט, ג, ד). רש"י מביא את דברי חז"ל, שראובן היה זכאי מחמת היותו בכור לכהונה ומלכות, ומה גרם לו להפסיד כל אלה – הפחז והבהלה, שמיהר להראות כעסו. ואף שמעשהו של ראובן היה בגלל החשש מפגיעה בכבוד אמו ונבע מרגש קדוש של כיבוד אם, לא היה בכך כדי לפוטרו מחובת המתינות, שהיא מהיסודות של עבודת ה'.

עלינו ללמוד מכך, שרגשות של קדושה אינן מהוות היתר לפעול ללא שיקול דעת וללא בחינה אם הפעולה עפ"י תורה – גם אם המעשים באים כתגובה לפגיעה בכבוד אמו או בכבוד רבותיו.

הרשב"א בתשובותיו (ח"ה סי' רל"א) כתב דברי הדרכה לדיין אחד, ובתוך דבריו הוא כותב וז"ל: "וצריך שיהא הדיין חושש על עצמו, שמא קנאותו להשי"ת תבער בו ותהיה גורמת להעלם דרך הטוב והנכון מעליו, ע"כ כי תבא הנקימה לפניו, בעודה בכפו לא יבלענה, שמא יאכלנה פגא, אלא יבשלנה וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בליבותם".

כאשר מתעורר אצל הדיין רגש של קנאות לכבודו של השי"ת, מייעץ הרשב"א שלא ימהר לפעול על פי רגש הקנאות אלא "ימתיקנה בסוד הזקנים והישרים בליבותם".

החזון איש סיפר לי, שבראדן התעוררו קנאים והציתו ספרייה גדולה שהיו בה גם ספרים שאינם כשרים, ולבסוף יצאו מההצתה תקלות גדולות. ואמר החזון איש, שאעפ"י שההתעוררות להצתה נבעה מהרגש טוב לבער את הספרים שאינם כשרים, הרי גם ראובן עשה את מעשהו מצד רגש טוב של כבוד אמו, ואעפ"י כן התורה מגנה את מעשהו בגלל שנעשה באופן של פחז כמים, ללא שיקול דעת מספיק של כל צדדי הנושא.

גלה כבוד מישראל...

השבוע עם ישראל איבד את אחד ומיוחד ממוסרי התורה, אשר כל רז לא אניס ליה, וחידיש כמעין המתגבר בכל חלקי התורה – נגלה ונסתר, בעמקות ובבירות, הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל, שהיה חד בדריה – כהתבטאותו של יבלחט"א מרן המשגיח. והמשגיח שליט"א קונן השבוע רבות על כך שגלה כבוד מישראל... רבי משה זצ"ל כיבד את התורה בהנהגתו המרוממת ובהראותו את עומקה ויופיה של תורתנו הקדושה, ועי"ז זכה להשיב הרבה יהודים תועים לאביהם שבשמים. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

ת.נ.צ.ב.ה.

חובת הזהירות מדברים הגורמים להכשל בחטא זה

והנה, הדבר הראשון שצריך לברוח הוא מדברים שמביאים להרהורי עבירה, כל אחד לפי מה שיודע בעצמו שעלול להביאו לכך, ולא ראי זה כראי זה. ובספר "יסוד יוסף" (הובאו דבריו גם ב'קיצור שו"ע'), כתב כמה דברים שבכחם לגרום להכשל בחטא, ובכללם דברים שמעצמנו לא היינו חושבים שיש קשר בינם לבין חטא זה. כתוב: "אל תתן את פיך לחטוא את בשרך" – מרומז בזה שדיבור פה יכול לגרום להיכשל בחטא זה, והכונה, לדברי לשון הרע ולדברי ניבול פה. כמו כן, גם אכילה גסה והסתכלות בנשים, עלולות לגרום להכשל בחטא.

חשוב לדעת, שישנם כשלונות שנובעים מאונס, ועל אופן של אונס לא נאמרו כל הדברים החמורים שנאמרו על עבירה זו. ברם, אם אין אנו מונעים עצמנו ללכת במקומות שמצויים בהם פריצות, ובפרט ברחוב של תקופתנו, אין זה בכלל אונס אלא נחשב כפשיעה.

דוגמא לדבר: שומר שכר [שדינו, שחייב בגנבה ואבדה ופטור על אונסין] שבאו לביתו גדודי לסטים וגזלו ממנו את הפקדון שהיה מופקד עליו, פטור מתשלומים, משום שנחשב כאונס. מאידך, שומר שכר שהלך עם הפקדון למקום שמצויים גדודי לסטים וגזלו הלסטים את הפקדון, חייב השומר בתשלומים, שמכיון שהלך עם הפקדון למקום שמצויים בו גזלנים, שוב אינו נחשב אונס. כך גם ההולך למקום שמצוי בו פריצות, אינו נחשב כאונס.

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זלה"ה

דעת תורה

סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה

כי באם חפץ הוא אכן להחיות את רוח יעקב אביו בבשורה הטובה אודות כך כי הוא חי, אזי עליו להוכיח לו כי חי הוא מבחינה רוחנית. את זאת מוכיח יוסף לאביו על ידי שמראה הוא לו כי זוכר הוא את הסוגיה בה עסקו עת נפרדו בעל כורחם.

כמה צרות הגיעוהו ועדין עומד בצדקו

אמנם כאשר נוכח יעקב לראות ולהבין את הסימן, פותח הוא ואומר - "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי". מבארים לנו חז"ל את מאמרו של יעקב - "רב כוחו של יוסף כמה צרות הגיעוהו ועדין עומד בצדקו הרבה ממני". לימוד גדול וחשוב עד למאד למדים אנו פה. טבע העולם הוא כי לכל אדם ואדם ישנו את הנושא העיקרי אשר מעסיק את מחשבותיו. נושא זה יכול ללבוש ולפשוט צורות עד לאין מספר. יש אשר בכסף ישים מאוויו. ישנו אשר הכבוד הוא זה אשר ינחה את דרכו. לעומת זאת ישנם את אותם מתי מעט אשר הרוחניות וההתעלות הם אלו אשר ינחו את דרכם ויפעלו את פעולתם. יודע יעקב אודות כל הנסיונות בהם נתנסה יוסף. מחד נתנסה יוסף בנסיון העוני באורך שנות הגלות והיסורים שעברו עליו אצל המדינים, בבית פוטיפר ובבית האסורים. מאידך נתנסה יוסף בנסיון העושר לאחר שהגיע למלכות ושררה בהיותו מושל בכל ארץ מצרים. לאור כל זאת נוכח יעקב לראות כי למרות כל הנסיונות בהם נתנסה יוסף בכל זאת לבו ומחשבתו נתונים עדיין בסוגיית עגלה ערופה עד כי לכשפוגש הוא את אחיו מיד מזכיר הוא להם את אותה סוגיה. לאור זאת שמח יעקב לגלות כי בנו עומד בצדקו ואין דבר אשר תופס מקום במחשבתו מלבד לימוד התורה. היות וכך יכול יעקב אכן לומר "עוד יוסף בני חי", חי בשלימותו ובצדקותו.

דקדוק במעשים

ומשנשתכרנו כל זאת הרי שניתן את ליבנו להשכל נוסף אותו יכולים אנו לנחול מבין בדי השיטים של מעשה העגלות. מצינו בדברי הגמ' בשבת המספרת לנו אודות רב כהנא המגיע לביתו של רב בשבת ורב מבקש בעבורו - "אייתו ליה שותא לכהנא ליתיב עליה". היינו - הביאו קורה לכהנא בכדי שישב עליה. מדקדקת הגמ' בדבריו של רב. שכן רב לכשביקש את הקורה, לא ביקש בסתם אלא ראה צורך לפרט את

בשבוע זה כאשר קוראים אנו את פרשת ויחי ומסיימים את ספר בראשית, מסיימים אנו בעצם פרק ותקופה בבניינו של עם ישראל. בפרשה זו כאשר מסיימים אנו את חומש בראשית מסיימים אנו גם את פרק האבות, אותם עמודי עולם ועוברים אנו ללמוד בחומש שמות אודות הקורות את האומה הישראלית בשיעבוד מצרים ולאחר מכן בכניסתם לארץ.

מן הראוי הוא איפה ליתן את דעתנו ולהביט בכל אותם הדברים אותם למדנו, אוצר גדול של יסודות ועיקרים בכל תורת האדם בעולמו, ודאי שאין אנו מתכוונים לסכם בעמוד או שניים את כל חומש בראשית אולם נשכיל נא לנצל את הפרשיות האחרונות בספר הישר, ללמוד ולאסוף באוצריתנו עוד יסודות שאנו יכולים ללמוד ממעשי האבות.

ננסה לחקור ולמצא דרך במושכל ובנלמד מהקורות את יעקב ויוסף לקראת פגישתם המיוחדת, לאחר עשרים ושתיים שנה בהם יעקב אבל על בנו אהובו, בעוד אותו בן מצוי בגלות מצריים.

אחר שהרחיבה התורה בפירוט רב אודות משאו ומתנו של

יוסף למול אחיו עד כי מתגלה הוא אליהם ואומר להם "אני יוסף העוד אבי חי", אזי מספרת לנו התורה

כיצד מגיב יעקב לבשורה

הנפלאה. כאשר באים האחים

ומספרים ליעקב כי בנו חביבו - יוסף,

אותו בן אשר בטוח היה כי לא יזכה

לראותו בשנית יען כי טרף טורף יוסף, אותו

יוסף הרי הוא חי וקיים, והוא מושל בכל ארץ

מצריים. כאשר שומע זאת יעקב, מספרת לנו

התורה - "ויפג ליבו כי לא האמין להם". באם

מעמיקים אנו ללמוד מבינים אנו מה פשר אותו "ויפג

ליבו", לא סתם שלא האמין להם על המציאות שגילוי

כי יוסף עדיין חי, ודאי שלזה האמין להם יעקב שהרי

ראו הם את יוסף ודיברו עמו, ולמה שלא יאמין. אלא

חשש גדול היה לו ליעקב, האם יוסף הוא אכן אותו

יוסף? האם לאחר שהות של עשרות שנים בטומאת

מצריים, שהות בתוך כל שיקוצי עבודת האלילים,

האם אכן נשאר יוסף בצדקו! שכן באם סטה יוסף מן

הדרך מה טעם לו ליעקב בכך שמושל הוא בכל ארץ

מצרים? מה טעם לו בכך ש"עוד יוסף חי"? החיים

יקרא לזאת...

אולם כאשר רואה יעקב את העגלות, מיד "ותחי רוח

יעקב אביהם". מבארים לנו חז"ל כי סימן גדול טמון

היה באותם עגלות - "סימן מסר להם במה היה עוסק

כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה". ידוע ידע יוסף

כך

היא הנהגת

האדם השלם עד כי

אין אצלו מעשה הנעשה

מהרגל או ממקרה, אלא

לכל מעשה יש

תכלית

ומטרה.

המטרה שלשמה רוצה הוא את הקורה - לישב עליה. מדקדקת מזה הגמ' שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק אם רוצה להשתמש בכלי עצמו (למטרה מותרת כמובן, כגון קורה לצורך ישיבה), אולם אין לטלטל את הכלי באם נצרך הוא לאותו מקום בו הכלי מונח. היינו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אך ורק לצורך גופו אולם לא לצורך מקומו.

במה עוסקים אנו? הרי המדובר הוא בבקשה ותו לא. אולם כאשר אמורים הדברים בתלמידי חכמים מדקדקת הגמ' בכל מילה ומילה. די היה לו לרב לבקש קורה בסתם מבלי לפרט את מטרת בקשתו. באם בכל זאת הוסיף רב שתי מילים הרי שמהם ניתן ללמוד הלכות שבת, הלכה למעשה.

כך הם גם הדברים במעשה העגלות אותם שלח יוסף. הרי לכאורה מה לנו ללמוד ממעשה זה? אין זאת אלא

מעשה פשוט באשר שולח הבן לאב עגלות למען יתאפשר לו לבא ולפוגשו לאחר שנים רבות בהם לא נפגשו. לא כך הם פני הדברים כאשר עוסקים אנו בקדושי עליון - באותם עגלות טמון מסר חשוב מאין כמוהו מיוסף לאביו. בעגלות אלו טמון המסר לו חיכה יעקב לולי אותו מסר הרי שלא יכול היה יעקב לומר "עוד יוסף בני חי". כך היא הנהגת האדם השלם עד כי אין אצלו מעשה הנעשה מהרגל או ממקרה, אלא לכל מעשה יש תכלית ומטרה. נוכח שמעתי אצל רבנו הגדול מרן החזון איש זי"ע שהיה משבח אחד ומיוחד מגדולי הת"ח בכך שאמר עליו שאינו עושה כמעט שום תנועה ללא חשבון].

נקח לעצמנו את מושכלות הדברים, נשים עיקר מאווינו ומחשבותינו ברוחניות, תורה ומצוות. באם כך ננהג הרי נזכה שתהיה הנהגתנו הנהגה של זהירות בדיבור ובמעשים כיאה לזה אשר צלם אלוקים עליו.

למען דעת

אמר ר' יוחנן: טוב המלביין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר: "ולבן שינים מחלב". מופלא היה רבינו בהנהגתו עם כל יחיד ויחיד.

לצד גאונו המופלאה בכל התורה כולה בלטה לעין כל, גאונו הבלתי נתפסת בכל הנוגע בהנהגות שבין אדם לחבירו עד כי נדמה היה כי אין לו בעולמו אלא אותו אדם בו הוא פוגש באותם רגעים.

לאפשר לאורח לטעום משהו...

השעה היתה שעת אחר צהרים מאחרת. מישהו נקש בדלת. באותם ימים עדיין לא היו שעות קבלה בבית. כל מי שרצה להגיע, להכנס ולשאל, יכול היה לעשות זאת בכל שעה שראש הישיבה נמצא בביתו. בני ביתו ניסו לבקש שיקבעו שעות קבלה מסודרות. הן ככה אי אפשר, שהבית פתוח כמעט בכל שעות היממה... אבל רבנו לא הסכים - "ואם מישהו צריך משהו בדחיפות?" תהה, "איך אפשר לומר לו לחכות לזמן אחר?". נרק בשנותיו המאוחרות משהיה חלש ותשוש מאוד, נאלץ להסכים לקביעת שעות קבלה]. דפיקה בדלת, רבי מיכל יהודה אץ אל הפתח. "קומט אריין", (בוא תכנס) ביקש.

האורח נכנס, דרך רחוקה מאחוריו. הוא הגיע מצפון הארץ כדי לשטוח את דבריו לפני ראש הישיבה. רבי מיכל יהודה בקש ממנו לשבת ויצא אל המטבח, אל הרבנית. "הגיע מישהו מרחוק..." רמז לה, "הוא ודאי מותש מהדרך".

הרבנית מהרה להכין מעט כבוד ושתייה, והכל הונח על השלחן, לפני האורח. האיש היה נבוך. הוא הודה על הכבוד ופתח בדבריו.

רבנו הקשיב רגע או שנים, ואז הבחין שהכוס נותרה מלאה. האיש לא שתה דבר, לא טעם כלום. ודאי מתבייש הוא לשתות בנוכחותי, עברה המחשבה במוחו של רבי מיכל יהודה.

האורח המשיך לדבר, אך לפתע קרה דבר מפתיע: "סליחה", אמר ראש הישיבה, קוטע את הדברים, "אני צריך לצאת לכמה רגעים, כבר אחזור."

והוא קם ויצא לכמה דקות מן החדר, פשוט כדי לאפשר לאורח שחש לא נעים - לשתות, לטעם משהו, ולהתאושש.

הראשון שאמר "גוט שבת"

היה זה בשבת בבקר. הרחוב היה שקט, והאנשים שחלפו על פני ר' משה בדרכם אל התפילה אפלו לא חננו אותו במבט. הם אינם מכירים אותו, את האדם הבודד שהגיע לא מכבר לגור בעירם בני ברק, אוד מוצל מאש. הם אינם מכירים אותו, ואף הוא אינו מכיר כאן איש.

ופתאום - - -

"גוט שבת!" פנה אליו מישהו במאור פנים, "גוט שבת!"

ר' משה הסתובב אחורנית מבלבל. האם יתכן שהאיש שמדבר מולו - פונה אליו?

היה זה רבי מיכל יהודה, שהיה בדרכו לישיבת "תפארת ציון" שברחוב ירושלים, עמד מולו ובעינים מאירות ברך אותו בברכת "שבת שלום".

"שבת שלום!" השיב ר' משה, נרגש עד עומק נשמתו, "אני... אני..." הוא בלע את רוקו והמשיך, אפלו אינו יודע מיהו זה שמחייך אליו כעת בנעימות, "אני...אתה הראשון שאומר לי 'גוט שבת' היום! אני לא מכיר כאן איש ברחוב..."

הוא לחץ את ידו המושטת, החמימה, של ראש הישיבה, והמשיך: "הגעתי מברנוביץ'. שם הייתי אדם מוכר, כי את אבא שלי הכירו כלם. וכאן - איש אינו מכיר אותי, אף אחד לא דבר אתי עדיין. ואתה - אתה הראשון!"

ר' משה לא ידע כיצד קלט רבי מיכל יהודה עד כמה הוא זקוק למלה נעימה, לחיוך, לברכת 'גוט שבת' שתתן לו תחושת שיכות. התשובה היתה פשוטה: כי כך היתה מדתו של רבי מיכל יהודה כל ימיו - להאיר פנים לכל אחד, ולהקדים תמיד בשלום כל אדם.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

טבת (1) תשע"ז

.....

גליון מס' 142

דברי מוסר והתעוררות

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש – הבנה בעמקי הלב

כתיב דברים י"א, י"ג "לאהבה את ד' אלוקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" וארז"ל בפ"ק דתענית "איזוהי עבודה שבלב שעליה נצטוינו בתורה, הוי אומר זו תפילה", וכתב הנפש החיים בריש שער ב' "הנה האהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב, הוא פשוט, כי ממצות התלויות בלב ולא שייך אהבה בלא לב, וכן האהבה שנצטוינו בכל נפשכם, היינו אף גם למסור נפשו עליו ית"ש מעוצם נפלאות האהבה לו ית'. דהיינו אחר שיתבונן האדם בעמקות המחשבה ויגיע להכרה ברורה בבורא עולם ובאדנותו שאין עוד מלבדו וכל קיומו שלו הוא רחמים וחסד, הרי הוא בא לידי מצות אהבת ד' יתברך עד כלות הנפש".

והנה בתפילה נצטוינו ג"כ לעבדו בכל לבבכם והדרך להגיע לידי עבודה בכל לב הוא עפ"י מה דאיתא במס' ברכות אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש – הבנה בעמקי הלב, לעורר את הלב עד כבוד ראש, ומפרש תלמידי רבינו יונה מהו כובד ראש, דהוא משל כלומר "מפני שראשו הוא עיקר כל האיברים והוא מכניע את ראשו וממילא נכנעים גם שאר האיברים, כך המתפלל צריך שישב באימה וביראה ובהכנעה כדי שתהי' תפילתו רצויה ומקובלת לפני הקב"ה".

השהייה אינה בגדר הכנה אלא חלק מצורת התפילה

"חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללין כדי שיכונו לבם לאביהם שבשמים", ומפרש ברבינו יונה "אע"פ שבהרבה מקומות כשאומר שעה אינו רוצה לומר שעה דוקא אלא זמן מועט, הכא אינו כן אלא שעה ממש", ואמרי' בגמ' "אריב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפילתו, ומקשי' בגמ' א"כ תורתן האין משתמרת ומלאכתן האין נעשית אלא מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

ולכאורה יפלא דהרי לא מצינו בשאר המצוות ענין הכנה של שעה בדוקא, ויותר מזאת שעה אחר מעשה המצוה דהרי לא מצינו בשאר המצוות ענין הכנה של שעה בדוקא, ויותר מזאת שעה אחר מעשה המצוה, וכפי הנראה שהיית השעה קודם והשעה אחרי אינו הכנה, אלא חלק מגוף מעשה המצוה, וזו צורת תפילה בשהיה שעה אחת קודם ושעה אחת אחר תפילה, ונראה!

כונת הלב היא ביטול תענוגי העולם הזה ותאוותיו

כדי שיכונו לבם לאביהם שבשמים", ופי' ר"י "מ"מ כדי שיפנו טרדת המחשבות ויכונו באמירת התפלה ואין זה נראה למורי הרב נר"ו דא"כ היה לו לומר כדי שיכונו לבם לתפילתם, אלא

וודאי כך הוא הפירוש כדי שיכונו – שיהי לבם שלם בעבודת המקום ויבטלו מלבם תענוגי העוה"ז והנאותיהם כי כשיטהרו לבם מהבלי העוה"ז ויהיה כוונתם ברוממות השם תהיה תפילתם רצויה ומקובלת לפני המקום" עכ"ד. למדנו בדבריו שהשהיה לבטל מלבם תענוגי העוה"ז הוא חלק מצורת התפילה, כשמתבוננים בפסוקי דזמרה הרי כל הפסוקים הם על רוממות השם, כשמתעמקים באהבה רבה בהשתפכות נפש האדם שמתחנן ומבקש מאת בוראו הצלחה בלימוד התורה, כי יודע ומכיר שרק זה הוא תכלית החיים וכל השאר הוא הבל, א"כ תהיה תפילתו רצויה ומקובלת לפני ד'.

ובפרק י"ד כתב הנפש החיים ש"ביאור הכתוב ולעבדו בכל לבבכם, שעבודת התפילה השלימה צריכה שתהיה עם הנפש והוא ענין גדול ליודעים ומבינים קצת, וכאשר יתמיד האדם תפלתו בזאת המדרגה יתוסף לו טהרה על טהרתו כי התפילה מנהגת את הבריאה, ולכן העובד האמיתי בכוונה הרצויה יכין לשפוך ולדבק יחד בתפילתו כל הג' בחי' נפש רוח נשמה אשר נפשו כלולה בהם, שבעת שמוציא מפיו כל תיבה מהתפילה יתעצם בטוהר לבו בעוצם התשוקה וכו", וכ"ז יכול להגיע ע"י שיבטל כל תענוגי העוה"ז.

תפילה נגד קרבנות, ותכלית הקרבנות להיות אשה ריח

ניחוח לד'

אמרי' בגמ' שתפילה הוא נגד הקרבנות, ובקרבנות עיקר התכלית שיהיה אשה ריח ניחוח לד', שהכל יהיה רק לצורך גבוה, ואמרי' במנחות "לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים", וא"כ באמירת התיבות לבד בלא כוונת הלב, אין כאן לא עבודה ולא זו תפילה, וכתב באור יהל, "ומה נואלו האנשים אשר לא יחשבו על דרכיהם בתפילתם אשר במקום שהיו יכולים לקיים ולכוון עצמם בעבודת הקרבנות וריח ניחוח לפניו ית' – להיות כמקדש ד' ומזבחותיו וכהניו על כל קרבן המקריבים בו – במעט לב אשר היו נותנים בתפילתם, הנה יצה"ר כמלך גדול וסוחר גדול הוא אשר יודע מה שלפניו, ומשתתף עם האדם בכל מצוה ומעשה טוב ויבחר לעצמו נתח טוב ושמן – הוא הלב, שמפנהו להרהורי שטות והבל בעת התפילה, ולפני האדם מניח שתי חתיכות שפתי הבשר אשר ירוצו באמירת המילות לבדנה!

כשעומד להתפלל פמליא של מעלה מברכין אותו

ומצפים לקבל את עבודתו

ואחז"ל שכשאדם נכנס להתפלל באים כנגדו מלאכי השרת ומברכין אותו, וגם הקב"ה מברך אותו, ויצייר נא האדם במחשבתו דבר זה האין נעשה רעש ברקיע כשנכנס לביהמ"ד

ע"י התפילה יוכל האדם בנקל לחזק בליבו יסודות

האמונה

ומכיון שהעבודה בהשרשת האמונה היא קשה מאוד, לכן קבעו חז"ל את התפילה לעבודת הלב, שצריך האדם לעקור מעצמו את הרגשת כוחי ועוצם ידי עשו את החיל הזה, ולהשריש בקרבו שכל כוחותיו פועלים עפ"י רצון השי"ת, וכמו שאמר דהמע"ה "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו" - שהאדם צריך להתבונן ולהכיר שנפשו היא כתינוק שאינו יכול לעשות לעצמו מאומה ואמו גומלתו, ובלעדיה אין לו חיות כלל, כן צריך האדם להכיר שבאופן זה נמצא הוא בידי הקב"ה ונפשו מקבלת ישירות מאת הקב"ה כעולל היונק משדי אמו.

כשחסר כוונה חסר בעצם מעשה התפילה

בדברי הרמב"ם למדנו שמלבד הכוונה הנצרכת בתפילה לכוין לצאת ידי מצות תפילה ולכוין פירוש המילות, ישנה עוד כוונה וכדכתב בפ"ד מהלכות תפילה, ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה, והם הם דברי הרמ"א בפתיחת חלק אר"ח שהבאנו בחובת האדם להיות במצב של "שויתי ד' לנגדי" שהמצוה הכללית היא "תמיד" ללא היסח הדעת, ובתפילה היא הלכה גם מצורת התפילה, וכתב רבינו חיים הלוי זצוק"ל דנראה שכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעצם מעשה התפילה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל, אין זה מעשה תפילה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה, - וכמו שמצינו בהלכות שבת שמתעסק הוא דרגה פחותה משגגה - וע"כ מעכבת כוונה זו בכל התפילה דבמקום שהי' מתעסק דינו כלא התפלל כלל. וכאלו דלג מלות אלו, עכ"ד.

ולפי דבריו מובן מאוד מה שהיו חסידים הראשונים שוהין שעה אחת כי לעמוד במצב זה שלבו יהי' פנוי מהכל, ולהתעמק ולבסס את יסוד האמונה שכל קיום הבריאה הוא רק רצונו ית' היא עבודה קשה המצריכה הרגל גדול בכל מיני אמצעים, והיא העבודה המוטלת על האדם להשיג ולקנות הדרגה של דביקות בהקב"ה, והם הששה מצוות המוטלות על האדם להיות רעיונו ומחשבתו דבוקים בהם כל ימי חייו, ומבוארים הם בספר החינוך והביאם הביאור - הלכה בפתיחת חלק אר"ח מפני רוב חביבותם והם דברים הצריכים שינון וחזרה כל הימים וכמו שכתב שם שהם קילורין לעינים.

[יסודות שיחת רבינו פרשת וישב תשנ"ו]

להתפלל, והקב"ה בכבודו ובעצמו שולח לו ברכתו, וגם מלאכיו גבורי כח עושי דברו מתפעלים ונהנים ממנו ומברכים אותו, ומוכן הכל בשמים - לקבל עבודת קרבנותיו בזרועות פתוחות ולריח ניחוח לפניו ית', ואילו כשעומד ומתחיל תפילתו אהה! מפנה לבו לדברים בטלים והבל עניניו, ומשליך הכל מאחורי גוו. אין כאן לא טעם ולא ריח, אין עבודה ואין תפילה, רק פטפוטי דברים ואותיות מקוטעות, כמדבר מתוך השינה ולא יותר, בושה וחרפה! איך מביטים שם על תפילה כזו ומה אומרים עליו - הזאת נעמי? זה הוא האיש אשר ברכנוהו וחיכינו לתפילתו, הנה כשישים אדם על לבו ד"ז - כי נורא הוא, ידע איך להתפלל", ונפלאים דבריו החוצבים להבות אש.

למדנו שע"י תפילה זוכים לדרגות גבוהות, וכן זוכים שהתורה משתמרת אצל האדם כמבואר בגמ', צריכים להבין וללמוד יסודות אלו שתפילה בישיבה היא עבודת הקדש ככהנים המקריבים קרבנות בבית המקדש, ועי"ז יראה כאר"א להתחזק בתפילה ובוזה נוכל לקוות לסייעתא מאת הקב"ה שתהיה תפילתנו תפילה שלימה.

[יסודות שיחת רבינו פרשת וישלח תשנ"ו]

ההרגשה שעומדים לפני מלך מעמידה את האדם במצב אחר

בשיחה הקודמת דיברנו אודות עבודה שבלב - היא תפילה ובייררנו עפ"י ד הגמרא צורת התפילה מהי, שהיא בהתבוננות קודם התפילה ולאחריה, ובשר"ע הביא הרמ"א בפתיחת חלק אורח-חיים, את דברי הרמב"ם "שויתי ד' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ומעלת הצדיקים שהולכים לפני האלוקים", - דהיינו שצריך להיות מחשבתו דבוק בהשי"ת, והוא הלכה פסוקה לכאור"א מישראל להשתדל להיות במדרגה זו - "כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול". - צריך האדם להרגיש ולחיות, בהרגשה זו שנמצא לפני מלך גדול, והרגשה זו משפיעה עליו ומעמידה אותו במצב אחר לגמרי.

יסוד התפילה הוא לחזק בלב האדם את יסודות האמונה בהשגחה, כך היה מבאר הסבא מקלם ז"ל, ולכן ניתנה לנו התפילה כעצה להתחזקות האמונה, וכבר עמדו בזה שתפילה היא כלימוד המוסר שמטרתו לקרב את האדם לאמת, וזוהי גם מטרת התפילה לקבוע יסוד זה בלבו שאין מקרה בעולם, והכל מקבל במתנה מאת בוראו ברוב טובו וחסדו עליו, וממילא פשוט שחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה, כי הוא חלק מגוף התפילה להתבונן וללמוד עם עצמו את יסוד האמונה, יסוד ההשגחה ויסוד קיום העולם.

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

שתהא המחשבה שקועה בתורה

יום חורפי גשום. בחוץ קר, אבל בחדר השיעורים חם - התורה הנמסרת בחום לבו של רבינו מחממת נפשות. עננים כבדים ואפורים מכסים את השמים, אך כאן בפנים מאירים דברי הרב באור נפלא.

גשם שוטף החל יורד, ברקים הבזיקו באור יקרות, כשלאחריהם רעם הרעים והרעיד את החלונות, עוד ברק ואחריו מתגלגל רעם נוסף בקול אדיר. התלמידים מפסיקים לרגע קט, מברכים את הברכות הראויות - 'שכוחו וגבורתו מלא עולם', וממשיכים להאזין לדברי רבם, שכל אותה עת ממשיך בשיעורו כשהוא מרוכז כולו בלימודו, נמצא גבוה מעל גבוה, אינו שם לב לסערה הגדולה

המשתוללת בחוץ, לא להבזקי הברקים ולא להדי הרעמים החודרים פנימה. לפתע הרעים רעם חזק במיוחד עד שכתלי החדר ממש רעדו, רק אז התעורר רבינו מעיונו וריכוזו, וברך את הברכה.

אך מיניה וביה, התאונן על עצמו והצליף בדברי מוסר לנפשו: "על רבי אליהו לופיאן מספרים, שכשאושר היה מוסר שיחה, כלל לא היה שם לב שיש ברקים ורעמים. ואילו אני..רק התחילו הרעמים וכבר שמתי לב".

כיוצא בזה אירע פעם באמצע השיעור, תוך כדי שרבינו מרוכז בביאור מהלך הסוגיה לתלמידיו, הדהד לפתע קול צופר של משאית גדולה מבחוץ. רבינו ננער מריכוזו כשכולו תָּמָה: "מה זה מצלצל כאן?!...".

תלמידים וותיקים מספרים, כי בימי המלחמה בשנת תשכ"ז, היתה אזעקה באמצע השיעור. חלק מהתלמידים ברחו למקום מחסה, וחלק מהם נשארו בחדר שיעורים והתבוננו לראות מה יעשה רבינו - שהיה אז שקוע בדברי התוספות. ולפתע הרים את עיניו, ושאל בתמיהה: "מה קרה? היכן כל הבחורים?"

שלושה שיושבין ועוסקין בתורה

בשנת ת"ש עלה מעמק הבכא, הגאון מפוניבז'. עם עלייתו החל להגות בחזונו העצום של הקמת ישיבת פוניבז' ומוסדותיה בארץ הקודש, אך לעת עתה התגורר בחדר בדירתו של רבי שלמה כהן בשכונת זכרון מאיר שבבני ברק.

בודד וגלמוד ישב הגאון מפוניבז' בחדרו, כשלבד חרד ודואג לשלום בני משפחתו שהותיר בגולה הדוויה ולגורל מאות תלמידי מוסדותיו שבפוניבז' דליטא. כדי לעודדו ולרומם את רוחו היה רבי ירוחם ורהפטיג¹ מגיע אליו לבקר, כשאליו מתלווה רבינו הצעיר - אותו הכיר היטב, שכן היה גם הוא מוסר שיעורים מעת לעת בישיבת תפארת ציון, ובפרט מבחינותיו שהיה עורך בישיבת תפארת ציון, מתוכם התוודע לדרך לימודו של רבינו עם תלמידיו, וידע כי אין כמו רבינו שיוכל להחיות את רוח הגאון מפוניבז' בסברותיו הישירות.

נהדר היה המחזה, כאשר שני הגאונים עטורי שיבה ורבינו הצעיר לימים ביניהם - יושבים ועוסקים בתורה. בכל שבוע, היה אחד מהם, בתורו, פותח בחידוש תורה, והשניים האחרים מתעצמים כנגדו במלחמתה של תורה².

הערכתו הגדולה של הגאון הישיש רבי ירוחם לרבינו הצעיר, מבצבצת ועולה מבין שיטי ספרו 'חידושי ירוחם' (עמוד קיט). בהביאו מתוך משא ומתן של הלכה שהיה לו עם רבינו, הוא מכתירו בתואר: "מן מיכל יהודה" - ורבינו באותם הימים עדיין לא מלאו לו שלושים שנה.

רבי חיים מעמיד תלמיד

סיפור נפלא ולא ידוע סיפר רבינו בשם 'בר סמכא' ששמע את הדבר מפי רבי איסר זלמן מלצר:

אחד מתלמידיו החביבים של רבי חיים מבריסק, היה רבי בן ציון מיטבסקי, ולימים רבה של לבדובה (הסמוכה לוולוז'ין) ובעל 'בני ציון'³.

באותה תקופה למד בוולוז'ין גם רבי ברוך בער ליבוביץ - שהיה צעיר מרבי בן ציון בכחמש שנים ויותר, ובראשית דרכו אז היה רבי ברוך בער מפליג בלימודו בדברים מחודשים, בונה בנינים ומרבה בפלפולים. מעת לעת היה רבי ברוך בער הצעיר נכנס לרבי חיים ופורס בפניו את חידושי. רבי בן ציון מיטבסקי, היה חביבו של רבי חיים ויושב לפניו, ובכל פעם שרבי ברוך בער סיים לומר את חידושו, היה רבי חיים שואל את רבי בן ציון: "ומה דעתך על הדברים?", ורבי בן ציון היה תמיד מפרך את חידושו של רבי ברוך בער, כשרבי חיים עונה כנגדו ואומר: "אתה צודק".

אגב, אמר פעם רבינו משמו של רבי ברוך בער: "כשהנך רוצה לפרוך את דברי זולתך, ראשית עליך להתייגע בריכוז בדבריו וחידושי, עד שיהיו הדברים כאילו אתה בעצמך חידשת אותם. ורק אז, אתה יכול לנסות להפריך את הדברים".

פעם אחת, כשרבי ברוך בער הגיע כדרכו להציג את חידושי בפני רבי חיים, ורבי בן ציון כרגיל פרך את הדברים - אמר לו רבי חיים: "הפעם אינך צודק!"

משיצא רבי ברוך בער מלפני רבי חיים, אמר רבי בן ציון: "עכשיו אני מבין מה הרבי רוצה מהסלוצקאי - כפי שכונה רבי ברוך בער בימים ההם בישיבה - הרבי רוצה שהוא יאמר חידושים ברורים וקצרים הנוגעים לעצם ביאור דברי הסוגיה, ולא יבנה מגדלים ובנינים וירבה בפלפולים. ולכן הרבי לא מסכים עמו. היום הוא אמר חידושים ברורים וקצרים, ולכן הרבי לא הסכים עם הדחיה".

כך היה רבי חיים מבריסק מכוון את תלמידיו אל הדרך הנכונה לחדש חידושים בהבנת הגמרא.

¹ נולד בפיעסק בשנת תרל"ה. למד בטלז, אצל רבי חיים בבריסק, ובוולוז'ין. השתלם בהוראה אצל בעל ערוך השלחן בנובהרדוק, כשהוא משמש בד בבד כר"מ בישיבת נובהרדוק. עלה ארצה בשנת תרצ"ג. ובסביבות שנת ת"ש התגורר בבני ברק. נמנה על מייסדי כולל חזון איש, וכן מסר שיעורים בישיבת תפארת ציון. חיבר 'דברי ירוחם', 'שלמי ירוחם', 'חידושי ירוחם' ועוד. נפטר ביום ה' בתשרי תשכ"ו.

² הרב מפוניבז' בהספדו עליו, הזכיר זאת, ראה בספר 'נר זכרון לגרי"א ורהפטיג', ירושלים תשנ"ב, עמ' 95.

³ נולד בשנת תרכ"ב בשאוויל שבליטא, למד בוולוז'ין, ונסמך להוראה על ידי רבו הנצי"ב. נרצח על ידי שוודים בראשית חודש מרחשון תרס"ו - ראה בהקדמת ספרו 'בני ציון' שי"ל לאחר פטירתו. (אחד מילדיו שנולד לאחר פטירתו נקרא על שם אביו. בן אחר - גדול יותר, למד בישיבת כנסת ישראל בחברון ונרצח עקה"ש במאורעות תרפ"ט. ובצאת נשמתו קרא בקול מר: "ככה נגזר עלי קדוש בן קדוש").

הוראות והדרכות

ראשית ההבנה

כאשר היה נשאל שאלה והשאלה לא היה בה ממש, וכאשר הסיק כי לשואל חסרה הבנה בעצם הסוגיה, לא היה מתייחס לשאלתו, אלא היה חוזר שוב לבאר את מהלך הסוגיה, עד שמתוך בהירות הדברים וסידורם כראוי, היתה השאלה נמוגה מאליה.

כיוצא בזה אירע, שלאחר השיעור פנה אליו אחד התלמידים ואמר לו כי לא הבין את השיעור. רבי שלמה, בעינו החדה הבחין כי סיבת אי-הבנתו את השיעור אינה נעוצה ברמת השיעור הגבוהה מהשגותיו, אלא שחסר התלמיד הבנה בעצם דברי הגמרא, על כן ישב ולמד עמו שוב את הגמרא, עד שהתבהרו כל החידושים מאליהם.

מתוך כך למד רבינו, כי כאשר רוצים לבאר לתלמידים איזה מושג, סברא או חידוש בלימוד, אין די להביא את מסקנת דברי הגמרא ועליה לומר את החידוש, אלא צריך לפרט ולבאר את כל השקלא וטריא מתחילה, ורק לאחר מכן לומר את הסברא - כי כך למד מהרבה, שיסוד ההבנה תלוי ראשית לכל, בבהירות בכל הסוגיה כולה.

הוסיף רבינו: "יתכן בהחלט שדרך זו אינה מקובלת... אבל כמדומה שכך קיבלתי מהרבה, וכך אנו נוהגים".

ומרגלא בפומיה: "חושבים שאפשר ללכת לישון בשלוות נפש ולקום 'למוד' דבר כזה עוד לא נברא, צריך יגיעה".

הבנת התורה לשמה

תמיד דרש ותבע ראשית לכל, להבין את ביאור הגמרא והראשונים - "לשמה". היינו, להבין את דבריהם וכוונתם עצמם, מבלי לחפש 'חידושים' ו'הברקות' היוצאים מתוך דבריהם.

"אספר לכם סיפור" - פתח רבינו בעת שלמדו את דברי התוספות במסכת בבא בתרא (דף נ"ב ד"ה קסבר): את המעשה שמעתי מפי אחד שהיה באותו מעמד וראה במו עיניו את הדברים.

רבי ברוך בער זכר צדיק וקדוש לברכה, אמר שיעור. הבחורים המבוגרים שבישיבתו, כבר הכירו את מהלך השיעור של הראש ישיבה, וידעו מתי אפשר לשאול ומתי אי אפשר לשאול, כמו גם מה אפשר לשאול ומה אי אפשר לשאול. אבל היו ביניהם גם בחורים צעירים שרק עתה נכנסו ללמוד בישיבה, ועדיין לא ידעו ולא הבינו איך ומתי לשאול.

יום אחד, כאשר רבי ברוך בער למד את התוספות שאנחנו לומדים עכשיו, ואמר את תירוץ התוספות, אחד מהתלמידים הצעירים, שהיה מן הסתם בעל כשרון גדול, הקשה בזה הלשון: "מאי נפקא מינה?" רבי ברוך בער התעלם משאלתו והמשיך בהרצאת שיעורו. כעבור דקות אחדות, שוב שאל הבחור הצעיר: "ולמאי נפקא מינה?" ורבי ברוך בער כמקודם לא התייחס והמשיך בשיעורו. לאחר כמה פעמים שאותו בחור הקשה את שאלתו הקבועה, הפסיק רבי ברוך בער והגיב בחריפות: "אם תלמד על זה הדרך, אתה תצא עם-הארץ!" - ובלשונו של רבי ברוך בער: "דאס הייסט לענרענען! דאס הייסט נישט לערענען!" - וכי זה נקרא 'ללמוד'!! זה נקרא 'לא ללמוד'!

סיים והדגיש שנית באזני תלמידיו: "אני מספר לכם סיפור מהתוספות הזה שאנחנו לומדים עכשיו! אני שמעתי את המעשה מפי אדם גדול מאוד, שהיה נוכח באותו מעמד, עיניו ראו ואזניו שמעו את הדברים".

והיו הדברים היוצאים מלבו של רבינו, כמו חיים לפנייהם, נכנסים ונחקקים בלב התלמידים הצעירים, שהיסוד הגדול והבסיסי בלימוד התורה: יש להבין את עצם דברי הגמרא והראשונים, ולא לרוץ ולחפש 'נפקא מינה', הברקות ופלאולים - כי אחרת: "אתה תצא עם-הארץ".

היגיעה חוקקת את דברי התורה בלב

באחד משיעוריו פירש רבינו: פעמים יש וחז"ל אומרים את דבריהם בלשון עמומה, עד שיש צורך לעמול ולהתייגע שעה ארוכה עד שעומדים על ביאור הדברים, וכל כך למה? מדוע לא פירשו והביאו את הדברים בצורה ברורה ופשוטה, שיוכלו להשיגם בנקל?

"הסיבה פשוטה" - אמר - "אם רוצים שישאר בזכרון, אם רוצים שהדברים יחקקו ברמ"ח איברים ושם"ה גידים, דבר זה נעשה אך ורק על ידי יגיעה. ככל שמתייגעים יותר, כך הדברים נזכרים יותר. לימוד שבא בקלות, הולך בקלות. תכלית הלימוד שיהיה בקושי ובמאמץ - להתייגע להעמיד את הסוגיה על בוריה, וכך יכתבו על לוח הלב.

"כי לזכות למעלות גדולות על ידי לימוד התורה, הוא כפי רוב העמל והיגיעה והעצור שבה, בכדי להשיג אותה".

באסיפת יסוד 'מפעל הש"ס' על ידי האדמו"ר מקלויזנבורג, העיר רבינו, כי אכן נכון וראוי הדבר 'לדעת ש"ס', אולם בד בבד, הציע, שכל אברך הנבחן ב'מפעל הש"ס', יצטרך בכל חודש למסור גם 'שטיקל תורה' על הנלמד. כדי שידע שעם גריסת דפי הש"ס, יש לו גם 'סוגיה' שאותה הוא לומד ובה הוא שקוע.

*

רבינו עצמו המחיש מהי ידיעת הש"ס על ידי עמל דוקא. היה זה בערוב ימיו, בשנתיים האחרונות לחייו, כשחדל מלמסור את שיעורו היומי בפני התלמידים - שיעור שאליו היה מתכוון ואותו היה מוסר מתוך יגיעה ועמל אין סופיים - אז התבטא בצער: "מאז שהפסקתי למסור את השיעורים בישיבה, שוב אינני זוכר את כל הש"ס בעל פה...".

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגלין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

ויחי תשע"ז

גליון 124

ובטלפון: 05276-97944

דבר המערכת

shneiderav1@gmail.com

השבוע התיתם הדור בפטירתו של הגאון הגדול הרב משה שפירא זצ"ל. קשר אמיץ והערכה גדולה שררה בין רבינו זצ"ל לגאון ר' משה שפירא זצ"ל (אין מדרכנו במסגרת זו להביא מעשיות המוכרות למקורבים). בהתיעצות עם תלמידי רבינו הבאנו את הספרו של הגאון ר' משה שפירא זצ"ל במסע הלוייה של מו"ר הגריא"ו זצ"ל [ניתן לשמוע בקול הלשון בהספדים שנת תש"ע]. המאמר הראשון מעמיק בנקודת עצמיות האדם עליה יש לעמוד כל החיים.

הבהרה: מחמת סגנונם היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורת של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני מתוך השתדלות מירבית שלא לפגוע בתוכן וכוונת הדברים וכפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

וואס?! כל שבועי דעותיהם אינו מחייב אותנו כלום, כי אחרים עשו אותם אלוקים, ואין בהם תוכן. הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל אמר פעם שהגאון רבי חיים ז"ל לימד "טראכט אנדערש" (חשוב אחרת) פי' הדברים כי במידה מסוימת בדברי תורה יש מוסכמות כללי איך לגשת לנושא ואיפה תסתיים. מחשבה זו מגבילה במידה מסוימת את החדירה למטמוניות הסוגיא. והשטה הזו משכנעת את האדם שכאן הוא הסיום וא"א כבר לומר אחרת. ועל זה אמר הגר"ח ז"ל חשוב אחרת!! במחשבה זו תתכן חדירה לפנינו מן השטח. כאן היא היציאה מן ה"למינהו" אל תוך תחום ה"יחידות". חדור וחדור עד שתמצא הדברי תורה המיוחדים לך.

זה הביאור במה שאמרו חז"ל במדרשם (הובא בחיד"א) שיש שישים רבוא נשמות ישראל (קומת כל דור) ושישים רבוא אותיות בתורה. כל אות בתורה היא חיות פרטי לכל נפש פרטי. כאן הוא חלקה הפרטי בדברי תורה בכל נפש. כל אות בתורה מעכבת בשלמות קדושת ספר תורה, אם כן כל אות נאחזת בשלמות של כל התורה.

סיפר הגאון רבי נפתלי אמסטרדאם ז"ל (תלמידו המובהק של הגאון רבי ישראל ז"ל מסלאבט) שפורים שהיה אצל רבו ז"ל היה גרי"ס ז"ל קרוב אל ה"עד דלא ידע". ניגש אליו הגר"נ ז"ל ואמר "אילו היה לי הראש של הבית יוסף, היראת שמים של הראשית חכמה, והמדות של הרבי אז הייתי יכול להתגדל" ענה לו רבו ז"ל "ניין נפתלי דיין קאפ, דיין יראת שמים און דיינע מדות" (לא נפתלי! בראש שלך, בירא"ש שלך ובמדות שלך דוקא). ביאור הדברים הוא, שהגם שבכל דור יש שישים רבוא נשמות, ואם כן נראה שנתבטל גדר היחידות של כל אחד ואחד כי הוא רק חלק מהכללות, אבל אין זה כך (ובכך דברנו מזה במשנה דספדריין פ"ה). רק צריכים לדעת כי יש שישים רבוא מסלולים דרך כל העולמות, מהעולם הזה עד מעמקי הנצח. וכל נשמה נועדה אל מסלול מיוחד אשר לא ידרוך בו אדם אחר כלל (זהו מה שכ' דאין אדם רואה את חברו לעולם הבא ויש בו עולם לעצמו, כמו שאמרו חז"ל באשת רבי חנינה בן דוסא, עיין בבא בתרא

איש כברכתו ברך אותם [בסוד ישרים פורים תש"ס]

באור החיים פירוש הראוי לו כפי בחינת נשמתו וכפי מעשיו. ויש לך לדעת כי הנפשות כל אחת יש לה בחינת המעלה וכו', ונתכוון יעקב לברך כל אחד כפי ברכתו הראוי לה וכו' ולא להפך המסילות, עכ"ל עיי"ש.

בנפש כל אחד ואחד נמצאות הנחות, מוסכמות ומקובלות בפשיטות, על כל הנעשה בסביבותנו בפרט, ובעולם בכלל. הנחות שאנו לא יצרנו אותם, אלא כן ה"דרך", ועל "דרך" זה" כולם חושבים. האסון הוא שדעות אלו נחקקות בנפש ואנו מתקשרים אל כל המציאות כפי תפיסות אלו. אבל זו טעות מרה. ננסה לבאר הדברים במטרה ליצור תפיסה חדשה. רש"י עה"פ (שמות כ' ג') לא יהיה לך אלהים אחרים על פני פי' דאחרים עשאו אלהים. היינו שבמציאות אין ממש בעבודה זרה והסיבה היחידה לכך שנוהרים אחרים מליונים היא רק מחמת שיבוש הדעת ועקמומיות השכל שיצרו דמיון שוא כאילו יש מציאות שנקראת אליל ופרסמו את שבושם עד שנהפך לפשטות תפיסת בני אדם. ואחרי שנתפס בפשיטות נהפך בדמיון אל גדר המציאות. כן הוא בעניינו, המציאות היא רק אחת. הגדרת התורה את המציאות שכן "תורת אמת" כתיב. שאר התפיסות בהבנת המציאות הם דמיון שאינו מציאות ורק משום רבוי פרסום הדעות המשובשות מבחוץ (למסגרת התורה) הפכו בדמיון המכוב למציאות גמורה, וכבר א"א שלא להתחשב עם זה. וממילא נעשינו כבולים בכבלי הנחות

משובשות [א.ה. זו אחת הסיבות שהכריז רבינו זצ"ל מלחמת חורמה כנגד העיתונים המשבשים לחלוטין את הדעה הנקיה ע"י התמדתם בפרסום סברות כרס של לבליהם, עד שנהפכים עכ" ל"צד" בשקול הדעת]. ואין עצה אחרת אלא להתנתק מן הרוח הבווערת הזו. אבל איך נעשה את זה. עלינו להשתמש עם כח הקרירות של עמלק, שהיה ביכולתה לעמוד כנגד האמבטיה הרוחת. ועם קרירות זו לעמוד מול האמבטיה הרוחת של כל העולם, ואז ביכולתנו להפנות עורף אל כל העולם שבחוץ. וכבר התבטא אחד מגדולי העבודה בזה הלשון: אכן יש עולם מלא בחוץ, איז וואס?! (אז מה!!!) במלה זו קירר את כל רוחו מול כל הנעשה בחוץ. כל הנחות בחוץ בנוגע למה שטוב ומה רע הסוגרים את האדם בתוך מחיצות הברזל שלהם (ובאמת שזו רק "מחיצה של קלפים") מתפוצצות מול קרירות זו.

כאן מתגלה ה"יחידות" של כלל ישראל. אם כל העולם עם שיבושיו אינו יכול להתמודד נגד עמידתנו בקרירות גמור נגדו, נשארו הם טפלים ואנו העיקר. ומה היא ה"יחידות" שלנו הוא מה שזכינו לתורה ונתקשרנו בה קשר נצחי. כל הנגרר אחר מוסכמות מאחרים הרי אין לו היחידות שלו, והרי הוא נטפל אל מי שגורר אותו. יש בכחה של היחידות והעצמאות של נפשות ישראל, ברגש גיאות דקדושה, להתנער מכל הנמצא בהבלי עולם, בהפנותה אחוריה אלהם. ואנו אומרים כלפיהם: "איז

ע"ד ריש ע"ב) וכל אחד צריך להשלים את המסלול שלו. ואז היא תביאהו דרך כל עולמות הנצח במסלולו דוקא. זהו היחידות בפרטות כל נפש ונפש. ממילא בדוקא עם מוח שלך, יראת שמים שלך, ומדות שלך הוא המסלול המיוחד אך ורק לך. כאן הוא היחידות דכל נפש, וממילא יש לה היחידות שלה כאן גם בדברי תורה. ועל זה אמר הגאון רבי ברוך בער זצ"ל "טראכט אנדערש", והבן. וכן הוא גם ביכולת לקרר אל כל אש ההבל הבוהקת בחלל עולם הזה ואשר אחרים עשום אלוהים. וכל מושכל של "אפשר" ו"נמנע" ביסודו הוא הבל. כאן אנו מגיעים אל מהלך של בן תורה אשר התורה עיצבה דמותו, "טראכט אנדערש" - אתה מובדל מכל התעמולות ה"למינהו" החובקת כל איש אשר על פני האדמה. הנך יחיד! השתמש בכח הקרירות להפנות את אחורך אל הכל. רק במח המיוחד לך ועם שיעור היראת שמים שאתה יכול להשיג ועם המדות שלך, תמצא את המסלול המיוחד לך. דוגמא לכך מצינו במגילת אסתר המלמדת אותנו כי משובשים אנו ברצוננו להגדיר בשכלנו את המאורעות הנעשים ברחבי תבל מידי יום ביומו. הנה העובדות שהתגלו בסוף כל גלגולי הדברים היו נראים לעינינו בשעתו כדבר משמעותי ביותר. מרדכי סיפר על בגתנא ותרש שרצו להרוג את המלך, ועל ידי זה ניצל. אצלנו היו הדברים נתפסים כעובדא שכל ענינה היא שמסתמא יחונן המלך אותו בקרוב בשי ומתנה חשובה. לא יותר מכך. וכן בהרבה מאורעות כאלו - למי שיש עין והבחנה במגילה -

הספר הגאון ר' משה שפירא זצ"ל על מו"ר הגרי"א וינטרויב זצ"ל

ודברי הגאון רבי משה שפירא זצ"ל עם צאת מסע הלוייה של מו"ר הגאון ר' ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל ומבית הכנסת לדרמן בני ברק.

ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בה וישעיה ל כ"א] ומפרש רש"י שיאמרו אחר מטתך לכו בדרכו של זה. זה הדרך לכו בה.

רבי ישראל אליהו זכר צדיק וקדוש לברכה משחר נעוריו קיבל עליו עולה של תורה נתקיים בו מה שכתוב בתנחומא בפר' נח על תורה שבע"פ שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאורו. וברמב"ם (פ"ב מ"סוד"ת ה"ב) כתוב שהקיום של אהבה הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע את השם הגדול. ומכח התאוה הגדולה לידע את השם הגדול כתוב במדרש שמתקיים בו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, כתובין על לוח ליבך.

רבי ישראל אלי' זכר זכר צדיק לברכה, אע"פ שזיה מוקף בהרבה תלמידים מבקשי ה', הוא היה משפיע הרבה מאוד, כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק. בכל זאת הוא עצמו היה בגדר "נתיב לא ידעו עיט" - הוא היה נעלם. החלק הפנימי שלו היה נסתר מעיני אדם, שם הוא היה לבד... וא.ה. הזכרנו שהיה רגיל לומר כשסירב לענות "עד כאן תחום שבת, אתה נכנס לד' אמות שלי, כל אחד יש לו ד' אמות פרטיות". באמת איני ראוי בכלל לשום פתחון פה במקום הזה, במעמד הזה, אנחנו דרדקי לעומתו.

הוא היה קדוש וטהור מנעוריו. יש כאן למעלה משבעים שנה של תורה ויראת שמים מונחים לפנינו.... אשריך רבי ישראל אלי' שגופך טהור, כולו תורה, כולו יראת שמים, וכולו אהבה ד' ותאוה גדולה שאין לה שביעה לדעת את השם הגדול.

כל הגדרתם בדלות תפיסתנו היה מסתיים עם המבט הטבעי שאינו חודר פנימה. אבל התברר שהאמת בזה היתה שהיה הקב"ה עסוק לרקום את הישועה היותר נפלאה לבנין כנסת ישראל. כלפי מובן אמתי זה היתה כל התפיסה שלנו משובשת לחלוטין משום שנוסדה על יסודות קדומים של טבע ומקרה להסתכל כך על המאורעות. ושבתא כיון דעל על. ההגדרה האמיתית והצורה הפנימית של כל הנעשה תחת השמש הוא רק רצון ה' ולא ענין אחר. וכל פרט ופרט מהנעשה הוא רק פרט אחד מהרצון הכללי הקדום להשלים את הבריאה כדי להיטיב עמה תכלית ההטבה.

מבט זה מכניס את האדם לרשותו של הקב"ה. ההסתכלות הטבעית והחיצונית משכנעת את האדם - לעת צרתו - להשתמש אך ורק עם דרכי ההצלה המסורים למבט ה"אפשר" ו"נמנע" שלו, בהיותו סגור תוך מחיצות ה"אפשר" וה"נמנע" שבחוקי תפיסתו. ואם יראה בעיניו כאילו עומד עתה מול ה"נמנע" יהיה אובד עצות ויתאש מלהיושע. אבל לפי המבט האמיתי שצורת הכל הוא רק רצון ה' המסתתר פנימה. הרי אינו מסור לטבע אלא רק לרצונו ית"ש. ואם כן אין לו עסק אלא רק עם בעל הרצון שבידו הכל. והגישה בעת צרה היא רק אליו. ואז דרכי השתדלות הם תשובה תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה. ואם יהיה אז גם השתדלות הטבעי, הוא אך ורק משום שהתורה חייבה אותנו בזה וזהו רצונו.

הוא ביקש שיאמרו דברי התעוררות אחרי מיטתו, ההתעוררות ששיך לומר היא "זה הדרך לכו בה".

מנעוריו נתקיים בו "ועלה האיש ההוא" שכתוב באלקנה ואומרים על זה חז"ל במדרש (שמואל פ' ב') ועלה האיש ההוא נתעלה בביתו, נתעלה בחצירו, נתעלה בעירו, תעלה בכל גבול ישראל, וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו... הוא לבד, בעשר אצבעותיו יגעו מצא ונתקיים בו "כל העוסק בתורה לשמה".

ולעינינו ראינו כמה וכמה דברים שמפורשים במשנה, אשר בפשטות אלו דברים שאינם יכולים להתקיים במי שאינו עוסק בתורה לשמה "ומכשרתו להיות צדיק וחסיד ישר ונאמן מלבשתו ענוה ויראת חטע ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק". כל זה נתקיים בו במידה גדושה, וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו.

הוא יגע ביגיעה שאין לשער. הציבור היום - היותר צעירים, מכירים אותו מזמן הגדלות מהזמן שכבר נהיה משפיע. את זמן היגיעה שלו... כמו שכתוב בגר"א במשלי עה"פ שתה מים מבוך וגו' (ה' ט"ו). מבאר הגר"א שבתחילה שתה מים מבוך.. צריך את הטרחה והיגיעה להגיע לבור ולשאוב ממנו מים, צריך הרבה לטרוח. ואח"כ מתקיים בו ונוזלים מתוך בארך.. מתוך בארך הכוונה שהמים עולים אליו מעצמם. אז כבר לא צריך לטרוח כל כך לרדת ולהתכופף לשאוב את המים.

ואח"כ מתקיים בו ברחובות פלגי מים.. המים מתפשטים מגיעים עד אליו, הוא משפיע.... אבל אחרי שהוא משפיע תמיד נשאר "יהיו לבדך ואין לזרים איתך" (ה' י"ז, עיי"ש ביאור הגר"א).

מי שעוד זוכר אותו מזמן היגיעה מזמן שנתקיים בו "שתה מים מבוך", ממה שהוא שאב ממה שהוא ינק וקיבל, כמה טרחות טרח וכמה יגיעות יגע להעמיד שמועה, להעמיד את הדברים.

ואח"כ ראינו שנתקיים בו ונוזלים מתוך בארץ. ואח"כ ברחובות פלגי מים....

אבל תמיד זה נשאר "יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך". כל עילוי לא היה אלא משל עצמו. ביגיעה בטרחה במסירות נפש בגוף חלש בהרבה יסורים וא.ה באחד ההספדים העידו שמו"ר זצ"ל אמר על עצמו פעמים רבות שיש לו יסורים שפוטרים אותו מת"ת לפי הרמב"ם שאומר שבעל יסורים גם חייב בת"ת, ובכל זאת מסר שיעורים במסירות נפש ממש].

אוי !! "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק" (ישעיה נ"ז א) וכמו שכתוב בתרגום וברש"י וברד"ק ובכל הראשונים מפני הרעה כדי שלא יראה ברעה. כשחש ושלום יש גזירה למעלה, חלילה של רעה, הקב"ה לוקח את הצדיק כדי שהוא לא יעכב ואל יראה בזה.... זוהי ההתעוררות הגדולה.

צריך לקיים את רצונו ולא לדבר בשבחו, אך הדבר היחיד שאפשר לומר "זה הדרך לכו בה". זה הדרך... ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמור זה הדרך לכו בה זאת הדרך כך צריך ללכת, כך צריך לעלות.

כל אחד יכול שיתקיים בו ועלה האיש ההוא בביתו, נתעלה בחצירו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל גבול ישראל. וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו.

אנחנו בעת צרה, כשהקב"ה לוקח מעימנו צדיק יסוד עולם, כזאת דרגה של תורה, כל כך הרבה זכויות, כל כך הרבה... מהיחידים ששייך לומר עליהם שקב"ה גוזר גזירה והוא יכול לבטל, וכשהקב"ה לוקח אותו זה פחד... המקום ירחם עלינו..

חזקה עלינו פקודתו לא להרבות בשבחו, זה מה שהוא רצה. הוא תמיד ברח.. תמיד כל ימי חייו היה בורח מהכבוד באמת, סלד מזה, ברח מזה, בחל בזה. אסור לעבוד על רצונו, אבל מצוה לומר זו הדרך לכו בה. ממנו נראה וכן נעשה זאת הדרך, כך צריך ללכת....

באמת מופת הדור בכל מובן המילה...

הקב"ה יעזור..... בורא עולם ראה בעיניו הראנו נפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים...

הקב"ה ינחם את כל האבלים, וכל בית ישראל יבכו את השריפה. אשר שרף ה', הקב"ה ינחם אותנו במהרה בנחמת ציון וירושלים.

פרק ט' השלב האחרון של הגלות ולא התחלת הגאולה

[אנו ממשיכים להביא כאן עיקרי משנת רבינו זצ"ל בביאור סוגית תקופת העקבתא דמשיחא כפי שדלה מדברי הגר"א בכתביו ובהם הראה כחו לבסס ההשקפה הטוהרה בתקופה מסוערת זו. עיקרי הדברים נדפסו בספרו "התקופה בסערת אליהו" שהוצאנו בחסדי ה' לאור במהדור"ח חדשה. ובעדודו בסגנון קל יותר עם הוספות משאר כתביו בספר "נפשו גחלים תלהט".]

לארה"ק. ואם כן זה ודאי אות על תחילתה של הגאולה. נבאר בעז"ה עומק השיבוש שיש בקביעה זו.

ב. הגלות תחת הערב רב נמשלה לגשם

חז"ל הקדושים מצאו רמז נפלא לשני שלבי הגלות תחת אדום בפסוק בשיר השירים [ב' יא']. כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך לו הצננים נראו בארץ. הגר"א ז"ל מביא דברי חז"ל

חידוש הישוב היהודי בארץ הקודש במאה השנים האחרונות מתפרש אצל המון העם נוגם נשמעים צלילים אלו בין כותלי ביהמ"ד ולאחרונה גם מנסים להחדיר רעיון זה באיצטלה "ישיבתית" כאילו מתקיים לעינינו חזון הנביאים של קיבוץ גלויות. אחינו בני ישראל המפוזרים בארבע כנפות הארץ חוזרים

מהות הישיבה ואגרות דעת רי"ד

הישיבות היו הד' אמות שיעודם היה למסור התורה בטהרתה ושם יהיה המקום המיוחד לגדל בה תורה, בית שמגדלים בה תורה. מתוכם צמחו חכמיה, ובה חיו בים החכמה. שם היתה ההכרה היותר ברורה ובהירה כי כל הפורש ממך כפורש מן החיים. ובלעדי הכניעה הגמורה לדעתה אין מציאות לחיי עם ישראל. וזהרורית קדושת ביהמ"ד האירה לכל ישראל, וכולם היו ממלכת כהנים וגוי קדוש. וברוב מנין ובנין שלה לא היתה פרץ וצוחה יוצאת.

אמנם במאות שנים האחרונות נעשה פרצה בחומת עמינו. נעשנו בענש מופלא של חוצפא יסגא. חצופים הללו היו בעיקר בני אדם המסוגלים בבחירתם הרע לפרוץ חומת היהדות. מסוגלים היו לפקפק בדעת חכמי תורה שבעל פה ולפגוע בהמסורה עד מפי הגבורה. אות היא שגריעות נפשם היתה מסוג כזה אשר לא עמדו רגליהם על הר סיני ולא עליהם נאמרה הבטחת וגם כך יאמינו לעולם. זהו הענש של גלות כנסת ישראל בעקבתא דמשיחא. וכפי גידול הענש כך רבו המתפרצים ולעומתם רבו הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים. מסיבות פגעי הזמן והצלחת חצופים הללו הגיע הפרץ בחומת כנסת ישראל עד כדי ההכרח ללכד את כל שארית הפליטה, ולהיות מהם ציבור א' מופלא, אשר בכח העזר ה' המיוחד לרבים דוקא, יהיה האפשרות לבנות חומת בית ישראל סביבם, ולא יענו אותם עוד בני עולה. ובמרכז הכל עמדו עדיין קדושת הישיבות, וחוט הזהב במסירת וחיי התורה הזילו בעורקי שלומי אמוני ישראל.

מהות הישיבה בדורנו

אמנם בכבשי דרחמנא במהלך הירידות ועונשי כנסת ישראל בגלות הזו נעקדה ציבור זו ברוב מנין ובנין על קדושת השם, ונגזרה על שארית קומת כנסת ישראל להיות גולה לתוך החומה הפרוצה של היהדות ששלטו בה בני אדם שלא עמדו רגליהם על הר סיני. וכאן לבשו הישיבות יעוד מחודש מה שלא היה צריך לעולמים. מלבד מסירת התורה מדור לדור וגם גידולה בתוך כותליה, הוכרחה ללחום עם רוח המרד, ולחדור בבניה המתגדלים בתוכה ההכרה דעל קדושת הדעת של חכמיה ועמליה בטהרה הובטחנו כי גם בר יאמינו לעולם. ועל ידם מתקיים בלימודנו "נמצא כולם למדים

ישנה טעות נוספת המיחסת אצטלה דגאולה למפעל ההתישבות החילונית בארץ. במסכת מגילה ביארו חז"ל הקדושים את סדר של הי"ח ברכות שתקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלה. ואמרו שם ומה ראו לומר ברכת קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים, דכתיב "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא", ומסביר רש"י שמשמע בפסוק שקיבוץ גליות יהיה בעת ברכת השנים.

ענין זה הובא בשינוי קצת במקום אחר אמר רבי אבא **אין לך קץ מגולה מזה** שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וכו'. וגם שם מסביר רש"י שכאשר א"י תתן פריה בעין יפה אז יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה יותר.

נבאר הדברים. על קץ האחרון כתוב בנביא "כי יום נקם בלבי". כלומר זמן הקץ ידוע רק לקב"ה. וכן פירשו חז"ל, ללבי גליתי לאברי לא גליתי, למלאכי השרת לא גליתי, ולדניאל נאמר על זה לך דניאל כי **סתומים וחתומים** הדברים עד עת קץ יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים וכו' (יעוין שם בפירוש רש"י). הרי מפורש כי הענין של קץ האחרון **סתום בהחלט**.

ואם כן מהו ענין הקץ המגולה שגילו חז"ל הקדושים. למדו חז"ל כי לפני קץ זה שהוא בעצמותו סתום וחתום יבוא **רמז** מהשמים על קירובו של הקץ. תגיע תקופה אשר בה יהיה "אות" על **קירובו של הקץ** על כל פנים. ולפי זה טבעו במטבע התפילה סמיכת ברכת השנים לברכת קיבוץ גליות.

אבל משום היות רמז זה רק אות על העתיד, ולא שמעיד על **עיצומו** של העתיד, **על כן הוא נמצא עדיין בתוך תקופת הגלות**. ולכן פשוט וברור לפי זה כי זוהי התקופה היותר אחרונה במהלך הגלות. ולמרות שכללות התקופה האחרונה שמה עקבתא דמשיחא, מכל מקום בעקביים הללו ישנו זמן פרטי הנקרא קץ מגולה. אשר מתוכו יהיה **רמז** לקירוב העתיד המקווה. ובה יהיו נמצאים כל הענינים הצריכים להמצא בשלב היותר אחרון בגלות אדום שכנסת ישראל נמצאת בה.

כתוב בפרשת בחוקותי, "ושממו עליה אויביכם היושבים בה" וכתב רש"י שם "זו מידה טובה לישראל **שלא ימצאו האויבים נחת רוח מארצם שתהא שוממה מיושביה**". ואם כן צריך להבין את הפסוק הנ"ל "הרי ישראל פריכם תשאו לעמי ישראל" שמדבר על נתינת הפירות בעין יפה, שמתאר היפך השממון הזה. ההסבר הוא שמכיון שהובטח ש"ושממו עליה אויביכם היושבים בה", אם כן ממילא מובן **שענין גידול פירותיה של א"י בעין יפה מקושר עם התישבות בני ישראל בחזרה על אדמתם**. אבל אין זה קשור כלל עם שום ענין של גאולה כי זהו רק חסד להפקיע אחת מקללות הגלות **לבד**. ויתכן ענין זה בתוך הגלות עצמה. וכבר נתבאר באר היטב מתוך דברי הגר"א ז"ל שאכן יתחדש כאן שלטון הערב רב כדי לקיים השלב האחרון של הגלות וכל כנסת ישראל תתקבץ תחתם לסבול עולם. ובזה תקרב הגאולה. אם כן פריחת הארץ אינו סימן לכל אלו ולא קשור כלל לעצם הגאולה אלא אדרבה לשלב סיום הגלות שהוא הגלות האחרונה תחת הערב רב.

השלב הראשון של הגלות נקרא "סתיו" והשלב השני נקרא "גשם". תקופת הסתיו היא משל לתקופת הגלות תחת שלטון אומוות העולם ואילו "הגשם חלף הלך לו" מדבר על השלב השני של הגלות שהוא תחת שלטון הערב רב [השפחות וילדיהן העומדים בראש העם המוכר בפרק ג']. מוסיף הגר"א ז"ל לבאר דקדוק המשל, למה הגלות תחת האומות נמשלה לסתיו והגלות תחת הערב רב נמשלה לגשם. הסתיו מתאפיין בעיקר בקור. קור קשה לגוף. זהו המשל לרדיפות **בגוף** תחת גלות אדום. זה הטעם שהגלות תחת אומוות העולם נמשלה לסתיו.

שלטון הערב רב נמשל לגשם משום שהם **כגשם שטורד הדעת** של ישראל, כבר לא רדיפת הגוף אלא טרדת הדעת ולכן הם קשים לישראל יותר מאומות העולם.

אמנם בודאי קשה הוא **לגוף** לסבול את קושי הגלות והשעבוד של אומוות העולם יותר מלסבול את שלטון הערב רב. ואם כן יש מקום לומר כאילו הוקל מצב הגלות אבל לאמיתו של דבר לא הוקל רק הוחמר, כי כבר הבאנו למעלה **שטוב כעס משחוק**. טובה הנהגת הכעס שנראיתה בזמן שלטון אומוות העולם מתקופת השחוק בו הוסר עולם ונראה כהארת פנים. והטעם נתבאר בארוכה כי במקום סכנת אבדון הגוף הזמני נוצר מצב של סכנת אבדון הנשמה הנצחי. וכבר קבעו חז"ל הקדושים גדול המחטיאו יותר מההורג.

ג. קשר ארץ ישראל לשלטון הערב רב

כשנסתכל ונעיין בענין זה יותר, נבין שיש גם קשר בין **צורת שלטון זה למקום** שנמצא בו שלטון זה.

בכל תקופות הגלות נתגלגלה כנסת ישראל למקומות שם היתה צריכה להתנסות ולהתברר בבירורי הגלות. שמה הכללי של הגלות האחרונה הוא אדום וכל הארצות שלשם נתפזרו זרע ישראל, הם גוונים פרטיים של גלות זו. ומאת ההשגחה העליונה נגזר על כל נשמה באיזה מקום תמצא בגלות זו כפי התיקונים שלה.

השלב הבא נקרא תקופת השחוק. היינו שההשגחה העליונה מראה פנים של שחוק ולא כעס וכפי שנתבאר כבר בארוכה. וטעם הנהגה זו כדי לשלם שכר לרשע על ידי שמקבל שליטה גדולה.

ממילא לא יכול להתרקם שלטון זה בתחומה של אדום כי שם אופי הגלות הוא "כעס". וצריך להגיע למקום המיוחד ל"שחוק", כלומר הארת פנים. על כן בכדי לאפשר צורה חדשה זו של גלות צריך שיהיה מקום המתאים לזה, שבו יתגלה **רק השחוק הנ"ל בכל עיצוב דמותו**. כלומר מקום המיוחד רק לשלטון רשע זה **מבלי להיות מעורב בו צורת הכעס הנ"ל**. המקום היותר מתאים לזה הוא בארץ המיוחדת לכנסת ישראל אשר בטבעה היא עומדת מחוץ לשליטת אומוות העולם. רק שם יכולה להתרקם השעה הנ"ל המשחקת ונותנת שלטון גמור לרשע ומתחלפת שם צורת הנהגת "הכעס" להנהגה של "שחוק".

נמצא שחזרתם של אחינו בני ישראל כיום לארדה"ק אינו כלל מהלך השייך לקיבוץ גליות של הגאולה. אלא זהו המקום היחיד בו יכול להתקיים השלב האחרון של הגלות. כי כאמור רק כאן המקום שבו יכולה להתעצב תקופת שחוק השעה לרשע, ולכן מתקבצת כאן כנסת ישראל **כדי להתנסות ולהתברר תחת שלטונם** ורק אחרי בירור זה אז יתקיים סוף הפסוק. "הנצנים נראו בארץ" שזו הגאולה בזכות אבות.

פנינים משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת ויחי תשע"ז -

לדעת הר"ן בחולין (ל"ב א' מדפי הרי"ף) שרינן אף היכא דהוה פסיק רישיה, ואם כן הכי נמי דכוותה, דאע"פ דמרויח שכרו אפילו הכי אמרינן דמכיון דכונתו לעשות מצוה, הנאה ממילא אתיא ושרי.

אבל אינו מעלה ארוכה לדעת הר"ן (שם ד"ה והא) דהיכי דאיכא הנאת הגוף אסור, ולדבריו מכיון דמרויח מעות חשיב נהנה, ולא אמרינן דלאו ליהנות ניתנו.

והא דסבירא ליה לר"ן דאסור, אע"ג דלשיטתו בחולין הרי שרינן בלא קא מכיון אע"פ דהוה פסיק רישיה שיהנה, יש לומר דסתמא באיכא הנאת הגוף בהדי מצוה באמת מכיון נמי להנאה.

תו, אולי נימא דבגווי דפסחים הוא ב' פעולות, חדא הא דהולך ותו הא דמריח מבשמים דעבודה זרה, ומשום הכי שרי, דהרי אינו מכוון להאי פעולה כלל, משא"כ הכא הוה רק חדא פעולה, ובכחאי גוונא חשיב מכוון ואסור, אבל אין החילוק מחוור דמכל מקום אינו מכוון.

ב. גם לרשב"א תיקשי

תו תיקשי על האי תירוץ, דהרי גם לדעת הרשב"א צריך תלמוד, דהכא דנוטל שכר יש לומר דמיון למכין להדיא.

ועוד, דהא הרשב"א קאמר דכל היתירו רק באי אפשר בענין אחר, ומשום הכי כתב דאסור הנאת אשתו עליו לא שרינן מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו דאפשר באחרת, ואם כן הכא נמי הא יכול שלא ליטול שכר.

ג. הקדש אינו אסור בהנאה

אלא יש ליישב כתירוץ דבית שערס, דשאני הקדש דאינו אסור בהנאה, אלא רק יש בו איסור מעילה דהוא שימוש, וכל שאין מעילה או שימוש, מותר בהנאה, ואייתי שכך כתב בשב שבעתתא (ו' ד'). אמנם זה לא מיושב הקושיא מקבורה.

מנהג לאו ליהנות ניתנו

הנה יש לדון מהו כשאנו חייב אלא מכח מנהג, האם גם בכהאי גוונא אמרינן ביה מצות לאו ליהנות ניתנו, כגון לענין לכסות הלחם משנה בשמיני עצרת בכסוי שאסור בהנאה מחמת נוי סוכה.

ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. קבר ומצבה

הנה בתשובות כתב סופר (יו"ד סי' קע"ז) מביא תשובות הרשב"א (סי' תקל"ז) דסבירא ליה דקבר שחפרו וקברו בו, מותר לקבור בה מת אחר, וכן מצבה שנאסרה בהנאה מחמת קבר אחד, מותר להניחה על קבר אחר. אך מביא דרבינו ישעיה פליג (טור סי' שס"ד).

וביאר בכתב סופר פלוגתתם, דטעמא דרשב"א היינו משום דהרי מקיים מצות קבורה, ומצות לאו ליהנות ניתנו.

אך טעם רבינו ישעיה, דהרי מספקא לן אם מצות קבורה משום בזיוני או כפרה, ואם משום בזיוני הרי ליהנות ניתנו, ומספיקא יש לאסור. [ובדעת הרשב"א כתב דאף אם משום בזיוני דחיים נמי נימא דמצות לאו ליהנות ניתנו, עוד כתב דפסיקא ליה דקבורה לאו משום בזיוני].

אך תמה בכתב סופר (שם אות ב') על הרשב"א, דהתינו בקבר אבל מצבה הוה רק משום מנהגא. וכן כתב (שם אות ג') לדון כך לענין תכריכים.

ואייתי דבאמת מהרמב"ן בתורת האדם (שער הסוף ענין הקבורה אות ל"א) מבואר דאסור, דהרי הביא ברייתא באבל רבתי (מסכת שמחות

פועל באיסורי הנאה

ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים (נ' ז')

הנה איתא בקרא קבורת יעקב אבינו. והנה בענין מצות קבורה, מביא בתשובות חתם סופר (או"ח סי' קכ"ח) שהקשה הגרע"א להחיות דעת, היאך הותר ליקח שכר על קבורת מתים, הרי אמרינן בגמרא עבודה זרה (כ"ט ב') שמת אסור בהנאה, אם כן נמצא שמשתכר באיסורי הנאה. ויש לדון בהאי קושיא בכמה אנפי:

א. פועל חשיב נהנה

וכי תימא דהא דלוקח שכר על עבודתו לא חשיב נהנה מהאיסור, אינו כן, דהא אמרינן במשנה בעבודה זרה (ס"ב א') דאסור לפועל לטעון יין נסך ולהעבירו ממקום למקום עבור כסף, דכיון דיין נסך אסור בהנאה, אם כן על ידי שמקבל שכר חשיב שנהנה מהיין נסך.

ובתוספות בפסחים (כ"ב ב' ד"ה באבר) כתבו דאסור להעביר לנכרי איסורי הנאה ממקום למקום אף בחנם, כיון דמחזיק לו טובה, [ומתבאר מדברי תוספות דסברי דאסור מן התורה].

ואם כן הכי נמי נימא דאסור להיות פועל לקבור מת, דחשיב נהנה ממת דאסור בהנאה.

ב. למעוטי תיפלה

ומביא בחתם סופר שתיירץ הגאון חוות דעת, דקבורת המת הוה למעט התיפלה, [והיינו למעט האיסור בעולם], והרי אמרינן בגמרא עבודה זרה (ס"ג ב') דבכהאי גוונא מותר לפועל לקחת כסף.

ג. רוצה בקיומו

החתם סופר כתב ליישב, דהנה שכרו אסור רק היכא דרוצה בקיום האיסור באופן דאסור שיהא רוצה בקיומו, והרי איכא תרי גווי אמאי אסור שיהא רוצה בקיומו, חדא, מטעם חומר האיסור הנאה, כגון בעבודה זרה שמצוה למחר לבער, ובכהאי גוונא אמרינן דשכרו אסור, דהפועל רוצה בקיומו, [לולי דהוה למעוטי תיפלה].

שנית, כשאסור שיהא רוצה בקיומו מטעם אחר, כגון במת, שאין חומר איסור הנאתו גורם איסור של קיומו, אלא משום בזיוני או כפרה, ואלו לא היה צריך כפרה ולא היה שייך בזיוני, לא היה מצוה לקבורו אע"פ שאסור בהנאה, ובכהאי גוונא אמרינן דשכרו מותר.

מצות לאו ליהנות ניתנו

לכאורה יש לדון ליישב בעד דרך, דכיון דהוה מצוה בקבורה, אם כן לית לן בה דנהנה, דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

וכעין זה יש ליישב הא דהקשה בבית שערים (א"ה, לא מצאתי) היאך שרינן למגיפי שערים בבית המקדש לקחת שכר הא נהנים מהקדש. ולהנ"ל יש ליישב דמכיון דאיכא מצוה בסגירת השערים אם כן לא חשיב נהנה.

ויש לדון בהאי תירוץ בכמה אנפי:

א. לרשב"א דשרי בהנאת הגוף

הנה יש להקשות על האי תירוץ, דהרי איכא הנאת הגוף ביחד עם המצוה, והרי נחלקו רשב"א ור"ן האם שרינן משום מצות לאו ליהנות ניתנו גם היכי דאיכא הנאת הגוף, דעת הרשב"א (נדרים ט"ו ב') דמותר, וטעמא דכיון דכונתו למצוה אם כן אמרינן דהנאה ממילא אתיא, וכחא דאמרינן בגמרא פסחים (כ"ה ב') באפשר ולא קא מכיון,

פרק י"ג ט') דמשמע דארום שפנהו אסור לקבור בו מת אחר, משמע דכוונתו דקבורה בארום דמי למצבה ותכריכין דהוה רק מנהג, ולא דמי לקבורה עצמו דהוה מצוה גמורה.

שמעינן בדעת הכתב סופר, דהוכיח מהרמב"ן דבמנהג לא אמרינן דלאו ליהנות ניתנו, ותמה על הרשב"א דלא סבירא ליה הכי.

ב. נטילת ערבה

אך לכאורה יש להוכיח בכמה אנפי דגם במנהג אמרינן דלאו ליהנות ניתנו, דהנה לצורך המנהג דנטילת ערבה בהושענה רבה, אפשר לקחת ערבה מהלולב, (עי' משנה ברורה סי' תרס"ד ס"ק כ"א), אע"פ שנאסר מחמת דהוקצה למצותו, אלא טעמא מפאת דמצות לאו ליהנות ניתנו, חזינן דאמרינן דלאו ליהנות ניתנו אף במנהגא.

וכן איתא במשנה במעילה (י"ג ב') שמותר לקחת ערבה משל הקדש, ופירשו המפרשים (תוספות שם ד"ה ערבה) דהיינו מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו. [אך בלאו הכי תיקשי מהאי משנה להסלקא דעתך בגמרא ראש השנה (שם) דסברא דמצוות ליהנות ניתנו, וכבר הקשה כן בטורי אבן (שם)].

ג. שופר

כמו כן בשופר האסור בהנאה, אמרינן (ראש השנה כ"ח א') דמותר לתקוע בו, דמצות לאו ליהנות ניתנו, ולכאורה משמע דאיירי בכל המאה תקיעות, אע"פ דחלק מהם רק מנהגא.

ד. עירב לצורך מנהג

הנה אמרינן בגמרא עירובין (ל"א א') דמותר להניח עירוב בבית הקברות, אע"פ דנהנה מבית הקברות שאסור בהנאה, מכל מקום לא חשיב הנאה, דמצות לאו ליהנות ניתנו, ועירובי חצירות הוה מצוה, דהא אין מערבין אלא לדבר מצוה.

ובפשוטו שרי לערב אף למצוה שאינו מצוה גמורה אלא הוה רק מנהגא, ואפילו הכי אמרינן דמותר להניח העירוב בבית הקברות, חזינן דגם במנהג אמרינן דלאו ליהנות ניתנו, ועיין.

ה. לזרוק על חתן

הנה כתב בפרי מגדים (או"ח סי' קע"א א"א סק"א) דלזרוק פירות ערלה על חתן, יהא מותר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, אע"פ שהזריקה אינו אלא מנהגא.

[תו כתב דמותר גם משום שאינו נהנה מגוף הפרי, אך הוסיף דמכל מקום אסור לזרוק במקום טיט ורפש, דאסור לבזות אוכלין, ומצוה לשורפן אבל לא לבזותם, ומאן דחזי אינו יודע אם הם אסורי הנאה].

אך בדרך שיחה (ח"א עמוד קנ"ד) כתב לדון דזה ממש מצות שמחת חתן, ומצות שמחת חתן ודאי היא מצוה ששייך עלה מצוות לאו ליהנות ניתנו.

ולכאורה תיקשי דמכל מקום הויין מוקצה בשבת, ואולי לזרוק על ידי נכרי דמפאת אמירה לעכו"ם שרינן לצורך מנהג, או דשרינן אמירה לנכרי מפאת דאז הוה כטלטול מן הצד, [ועיין תשובות חזון נחום (ח"א סי' ל"א)], או דאיירי דוקא ביום חול בעת החופה, או דאיירי שהכינו מבעוד יום. [ובדרך שיחה שם דן דהוה מוקצה וכתב כהנ"ל דייחוד מבעוד יום. א"ה, עיין שם שדחה דאין לזה דין אוכל כל שאינו ראוי לאכילה].

ו. חנוכיה

הנה יש לעיין בחנוכיה שאסורה בהנאה, כגון שנאסר בקונם, האם מותר להדליק בה מפאת הא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, דהרי החנוכיה עצמה אין בה מצוה והיא רק להידור.

ויש לדון דתליא בנידון הנ"ל דמנהג, ולרשב"א שרי דלא גרע ממנהג, ולמה שכתב בכתב סופר לאסור במנהג לכאורה אסירא.

אך יש לומר דהכא ודאי חשיב מצוה, דהרי קיים מצות הידור בנרות חנוכה, ועדיפא ממנהגא, וצריך עיון.

[אבל אם היא משמשת להחזיק השמן, הנה זה דמי להא דשרי להניח עירוב בבית הקברות מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו, [כמבואר בגמרא עירובין ל"א א'], אע"פ דהעירוב רק מונח בבית הקברות, ותליא בסוגיא (שם) מהו ברצונו שישאר שם גם לאחר שנעשה מצוותו, והכי נמי רצונו שישארו הפתילות, אך הנידון באופן שהחנוכיה רק לניו].

ז. נרות מהדרינן

הנה בהא דכתבנו לענין מצות לאו ליהנות ניתנו בדבר שהוא רק מנהגא, הנה בשמן האסור בהנאה יכול להדליק נרות חנוכה, מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו, וכדכתבו הפוסקים לענין שמן של ערלה, כשאין לו שמן אחר. [פרי מגדים בפתיחה כוללת חלק א' אות כ"ט].

והשתא יש לעיין מהו לענין נרות דמהדרינן, האם גם בהם מותר להדליק בשמן האסור בהנאה, ומשמע דלא מפלגינן, וגם בהידור אמרינן דלאו ליהנות ניתנו.

לערב באיסורי הנאה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שפ"ו סע' ח') לענין עירובי חצרות, דיש אומרים דהיכא דיש בעירובי חצרות איסור הנאה, כגון אם נדר או נשבע שלא יהנה מהמאכל, אין מערבין בה.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ט) דטעמא דמילתא דאע"ג דחזי לאחריני, מכל מקום הרי הוא נהנה על ידי תיקון זה, והרי הוא אסור על עצמו הנאת המאכל.

וכתב הטור (מובא במשנה ברורה שם) דאיכא בזה חילוק בין עירובי חצרות לעירובי תחומין, דדוקא בעירובי חצרות [או שיתופי מבואות] שמערבין לדבר הרשות, ממילא אסירא, ולא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ עירובי תחומין שאין מערבין אלא לדבר מצוה, אמרינן דמותר דמצות לאו ליהנות ניתנו ולא חשיב הנאה.

והקשה בפרישה (סי' שצ"ה) דהרי גם עירובי חצרות הוה דבר מצוה, דהרי איתא בטור ושולחן ערוך (ריש סי' שצ"ה) דמצוה לחזור אחרי עירובי חצרות ושיתופי מבואות, אם כן אמאי לא נימא גם בזה דמצות לאו ליהנות ניתנו.

ויש לדון בכמה תירוצים:

א. רק בין אדם למקום

בפרישה תירץ דהמצוה לחזר אחר עירובי חצרות, היינו לצורך הנאתו שיוכל לקיים מצות עונג שבת, על ידי שיביא צרכי אכילתו וכן כדי לטייל, אך מכל מקום המצוה היא בשביל הנאתינו.

משא"כ לענין עירובי תחומין, איירי בשביל מצות דבין אדם למקום, שהרי אין מניחין עירובי תחומין אלא כדי לילך אצל רבו ללמוד תורה או לבית הכנסת להתפלל, וזה לא להנאתינו אלא חובת המלך עלינו.

והדבר צריך עיון גדול, דודאי שרי לערב עירוב תחומין גם בשביל עונג שבת שיהא לו לאכול, והרי מבואר בתרומות הדשן (סי' ע"ז, מובא בשולחן ערוך סי' תט"ו סע' א') דגם בשביל לטייל שרי, ואם כן הדר תיקשי דהרי שמעינן דבעירובי תחומין מצות לאו ליהנות ניתנו אף לדבר מצוה של עונג שבת, ואם כן מאי שנא מעירובי חצירות.

ובאמת צריך עיון היאך מערבין לדבר מצוה של עונג שבת באיסור הנאה, משום מצות לאו ליהנות ניתנו, הא במצוה כגון עונג שבת לא אמרינן מצוות ליהנות ניתנו, דהרי פשיטא דאסור לאכול בשבת איסורי הנאה אף להסוברים דהנאת הגוף בהדי מצוה מותר, וטעמא דמצוות שעיקרן הנאת הגוף לא שייך מצוות לאו ליהנות ניתנו. ויש להעמיק בכל זה.

[הנה העירו דיש לתמוה בהא דחדית רב יוסף דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, הא לכאורה נוכח הכי ממתניתין היא דשרי להניחו בכרמלית והיינו כרבי דכל דבר שהוא שבות לא אמרו בין השמשות, ודוקא לדבר מצוה, וחזינן דיערב רק לדבר מצוה.

וכי תימא עירובי חצרות יוכיח דשרינן באיכא שבות אע"ג דמערבין לדבר הרשות אינו דומה כלל, דמכל מקום עירובי חצרות הוי מצוה קצת, [א"ה, היינו שלא יכשלו], אבל עירובי תחומין אם לא דהוה לדבר מצוה ליכא כלל מצוה.

ואולי יעמיד רב יוסף מתניתין דהא דעירובי תחומין מהני בכרמלית בעשה לדבר מצוה, ודוחק. אך לפי זה נוקי מתניתין דבית הקברות נמי דעשה לדבר מצוה, אלא דמוקמינן בכל גוני, וצריך תלמוד].

ב. קצת מצוה

יש לדון ליישב, דהמצוה לחזר אחר עירובי חצרות לא הוה מצוה כל כך, אלא רק קצת מצוה, [א"ה היינו כמו שכתב במשנה ברורה שם פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול], והלכך מיתסר באיסורי הנאה.

אך לפי זה אם באמת עירב האי עירוב חצירות לגווני דמערבין בהם עירובי תחומין, כגון לעונג שבת, יהא מותר באיסורי הנאה, והרי בשולחן ערוך (סי' שפ"ו סע' ח') סתם דבעירובי חצרות אין מערבין.

ג. אטו דבר הרשות

בדוחק יש לומר כהנ"ל, דהא דמצוה לחזר אינו מצוה גמורה, וכי תימא כמו שהקשינו דעכ"פ איכא גווי דמערב לדבר מצוה, בזה נימא דאם מערבין לכל, אסרינן דבר מצוה אטו דבר הרשות, וזהו טעמו דעירובי חצרות, משא"כ בעירובי תחומין דרק לדבר מצוה, אם כן לא שייך לגזור. אך צריך ראייה לזה.

ולפי זה אם אדם הוא באמצע לעשות עירובי תחומין, ומבקשים ממנו שיבוא לעשות עירובי חצרות בעיר, לא יוכל לעזוב עשיית העירובי תחומין, דעירובי חצרות לא חשיב מצוה גמורה.

ד. לאפרושי מאיסורא

תו יש לומר בישוב קושיית הפרישה, דבעירובי חצרות, נהי דהוה מצוה קצת, מכל מקום המצוה הוא רק לאפרושי מאיסורא, והיינו כדי שלא ישלכו ויטלטלו באיסור, וזה לא חשיב דבר מצוה לענין שריותא דמצות לאו ליהנות ניתנו.

אך לא נהירא, דודאי מערבין עירובי תחומין אף להפריש את עצמו מאיסור, אם כן חזינן דגם על זה קאי שריותא דמצות לאו ליהנות ניתנו.

ה. מהו התכלית

תו יש לומר בישוב קושיית הפרישה, דשאני עירובי חצרות דאע"פ דעצם העירוב מצוה, אך נעשה מזה דבר הרשות, והלכך לא אמרינן בזה מצות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ עירובי תחומין דנעשה דבר מצוה, דהרי ההוצאה הוה דבר מצוה.

אך מכל מקום מהו הסברא בזה, דאמאי יצטרכו שיהא תרוייהו מצוה.

ויש לבאר דאזלינן בתר כונתו, דבעירובי חצרות כונתו לא עבור המצוה אלא עבור הרשות דהיינו התכלית, ולכן לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ בעירובי תחומין התכלית היא המצוה.

ו. ב' קושיות בדין הנ"ל

תו יש לומר דהנה באמת תיקשי ב' קושיות בדין עירוב, חדא, דאף אם מערבין לדבר הרשות, מכל מקום נימא דיהא מותר באיסורי הנאה, דומיא דחליצה דאמרינן (רש"י יבמות ק"ג ב' דמהאי טעמא מותר לחלוץ בנעל של עבודת כוכבים) דמותר לחלץ בנעל של שאסור בהנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו, אע"פ דעל ידי החליצה יש הנאת הגוף של רשות דשריא לאנסובי, מכל מקום אמרינן דהסרת איסור חשיבא כמצוה ואמרינן ביה דמצות לאו ליהנות ניתנו, ואם כן בעירובי תחומין נמי נימא הכי, אף אי עירב רק לדבר הרשות.

[באבנא מלואים (סי' כ"ח ס"ק ס') הקשה בהא דאמרינן (חולין ח' א') דאסור לשחוט בהמה מסוכנת בסכין של עכו"ם, ואמאי לא נימא דמצות לא ליהנות ניתנו, דהרי מתיר האיסור על ידי שחיטה. אך לכאורה לא קשה דהתם לא הוה רק היתר לאיסור, אלא דאינה עומד לאכילה כל זמן שחיה. אך אפשר דכיון דאירי במסוכנת בלאו הכי תמות וכל הנידון איסורא דרביעא עלה].

תו קשיא, דאף אם מערבין לדבר מצוה, הא יש לו הנאת הגוף דיכול לעשות דברי רשות, תו, דגם במצוה שיש בה הנאת הגוף שרינן לעשות עירובי תחומין באיסורי הנאה, כגון לטבול בעיר השניה במעיין אף בימות החמה, ואם כן תיקשי, מאי שנא מעיין בימות החמה דאסרינן, ועירוב בבית הקברות דשרינן, הרי בשניהם איכא גם הנאת הגוף.

וכד ניישב בזה, אפשר דיתיישב נמי מאי שנא עירובי חצירות מעירובי תחומין, דנהי דעירובי חצרות מצוה, וגם נהי דיקיים מצוה, דילמא כל הא דשרינן אע"ג דיש הנאת הגוף דיכול לעשות דבר הרשות, היינו רק בעירובי תחומין אבל לא בעירובי חצרות, אבל כל זה טעמא בעי.

הנאת הגוף ביחד עם המצוה

הנה בדינא דמצות לאו ליהנות ניתנו, אמרינן דהיינו דוקא בליכא הנאת הגוף, אבל באיכא הנאת הגוף ביחד עם המצוה חשיב נהנה,

וכמו דאמרינן בגמרא ראש השנה (כ"ח א') דהנודר מן המעיין אסור לטבול בימות החמה.

אלא יש לדון מהו באופן שכל הנאת הגוף הוה רק מחמת המצוה. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. סוכה

הנה אמרינן בגמרא נדרים (ט"ז ב') דנדר חייל לבטל המצוה, וממילא הנודר שלא יהנה מהסוכה, חייל הנדר ואסור לשבת בסוכה, ומקשה רבא הא מצות לאו ליהנות ניתנו ולא חשיב נהנה מהסוכה, ומשני דלא אסר ההנאה אלא הישיבה.

ותיקשי, מאי מקשינן דלאו ליהנות ניתנו, הרי אית ליה הנאת הגוף מהסוכה, ובאיכא הנאת הגוף ביחד עם המצוה חשיב נהנה.

ויש לדון כהנ"ל, דהא בלאו הכי צריך להיות בסוכה ולא בבית מפאת המצוה, נמצא דהנאת הגוף מהדפנות והסכך הוה הנאה דאי אפשר בענין אחר, ואם כן יש לומר דכיון דכל הא דיושב הכא הוה משום המצוה, שוב חייל כללא דמצוות לאו ליהנות ניתנו. [וע"ע בעונג יו"ט (סי' נ') ורש"ש (נדרים שם) מה שכתבו ליישב].

ב. עירוב בבית הקברות

הנה אמרינן בגמרא עירובין (ל"א א') דלהניח עירוב בבית הקברות תליא בפלוגתא אם מערבין רק לדבר מצוה או גם לדבר הרשות, דלמאן דאמר דמערבין גם לדבר הרשות, אסרינן דהרי נהנה מהקבר, משא"כ למאן דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה, שרינן, דכל העירוב רק משום מצוה, ואמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו.

ותיקשי, דלכאורה הא יש לו הנאת הגוף דהעירוב נשמר, והרי באיכא הנאת הגוף ביחד עם המצוה לא שרינן משום מצות לאו ליהנות ניתנו.

אלא על כרחך חזינן דכיון דכל פעולתו משום המצוה ובלא המצוה היה העירוב נשמר בביתו, לא חשיבא הנאת הגוף, ואם כן הכי נמי בנידון דידן, והדבר צריך עיון גדול.

ואולי התם שמירת העירוב היא חדא עם העירוב משא"כ בכגון הא דסוכה הנאת גופו הוי תרי מילי.

ג. דברי הגרע"א

הנה הגרע"א (תנינא סי' קל"ח) הקשה האי קושיא דבאסר על עצמו הנאת הסוכה, אמאי אמרינן דמותר לשבת בהסוכה משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, הרי יש לו הנאת הגוף.

ותירץ דמייירי באמר בפירוש שלא יהנה רק הנאת המצוה, ולא אסר על עצמו הנאות הגוף מהסוכה, [ולזה הקשה רבא דמצות לאו ליהנות ניתנו, ומוקי רבא דבאמת מייירי בפירש, אלא לא בפירש הנאת מצוה, אלא הנאת הישיבה, דהיינו דאמר ישיבת סוכה עלי, דהיינו גם הנאת הישיבה].

ונמצא לדעת הגרע"א בסוכה דאיסורי הנאה, היכא דיש הנאת הגוף, באמת אסור לישב בה, ולא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו, והא דשרינן בסוגיין משום דהקונם נעשה דוקא על הנאת המצוה.

וכך כתב בנודע ביהודה (קמא או"ח סי' קל"ג) דהקשה הכי נמי כהנ"ל דהרי איכא הנאת הגוף מהסוכה, ותירץ נמי דעל כרחך הקונם דוקא על הנאת המצוה.

וכן יש להוכיח מהמאירי, דהנה כתב במאירי (הובא במעשה רוקח הובא בשער המלך ה' שופר פ"ח ה"א, וכן הובא בנודע ביהודה שם) למידן דבסוכה דעבודה זרה מותר משום מצות לאו ליהנות ניתנו, וכתב דזה אינו, דיש לו הנאת הגוף, והנה חזינן כהגרע"א והנודע ביהודה. [ודלא כהרש"ש ודלא כעונג יו"ט שתירצו באופן אחר].

ד. לחלק בין המאירי לסוגיא בעירובין

הנה יהא מוכח מהמאירי, [וכן חזינן מהגרע"א ומהנודע ביהודה], דלא כמו שכתבנו למידן מסוגיא דעירובין דהיכא דכל פעולתו רק בשביל המצוה יהא מותר הנאת הגוף כיון דבלא המצוה לא היה צריך האי הנאת הגוף.

וצריך לומר דהחילוק, דהתם לגבי העירוב מתפרש טפי דהנאת הגוף היא לשם המצוה, משא"כ בישיבת סוכה ונהנה מהדפנות.

אמנם צריך עיון בשורש החילוק, ואולי החילוק בין הנאת נכסים [כגון הנאה בהבית הקברות], והנאת גופו, [כגון הנאה הגוף מהסוכה], דלענין נכסים חזינן להכל כחדא מילתא, אבל לענין אדם במציאות נהנה, [ואין החילוק מחוור], או דנימא דהחילוק, דבהנאת נכסים רק ריווח

ממון מיתסר ובכהאי גוונא לא חשיבא ריווח, משא"כ בהנאת גופו.

ה. רוצה בשמירה רק עד שיחול העירוב

אך באמת יש לחלק באופן אחר, דהנה בסוגיא דעירובין מבואר דהא דשרינן בבית הקברות משום דרוצה השמירה רק עד שיחול העירוב ולא לאחר מכן, וכתב רש"י דטעמא משום דאף רצונו בשמירה היא רק משום המצוה.

והנה לפי זה יש לומר דהחילוק, דבסוכה רצונו בשמירה לא רק מפאת המצוה, משא"כ בהך דבית הקברות.

[ויש לעיין אם רצונו לאכול העירוב ויבוא לשם קודם קידש היום ויאכל, נמצא דהנתיבות מקודם גם שיאכל, ולכאורה זה יהא אסור]. ואם כן אתי שפיר היטב דברי המאירי דדוקא נטירותא בשביל המצוה.

ו. קופסת אתרוג

ולפי זה בקופסת אתרוג שאסורה בהנאה, יהא אסור, דרצונו בשמירה לא רק עד המצוה.

אבל באמת אינו כן, דהרי כל רצונו באתרוג גם למחרת רק למצוה, ואם כן יהא שרי.

ומכל מקום לענין אדם חלוק, דרצונו גם שלא יהא לו שמש על ראשו, ונמצא לפי"ז שהנוסע ברכב שאסור בהנאה לקיים המצוה יהא מותר, אבל אם מהרכב גם נהנה שאין לו שמש על ראשו יהא אסור, ולהביא הלולב ברכב יהא מותר, וצריך עיון.

[אך בזה שנוסע הא נהנה שאין צריך לילך ברגל ואם כן שוב מיתסר, ויהא הנדון דאם לא יסע ברכב, לא יוכל להגיע ברגל].

ז. יושב בצלו של היכל

העירוני מהא דמקשינן בגמרא פסחים (כ"ו א') על רבי יוחנן בן זכאי היאך יושב בצילו של היכל, הא נהנה מההיכל, ומאי קושיא הא מצות לאו ליהנות ניתנו, אלא מפאת דאיכא הנאת הגוף, והרי כל הא דיושב רק מפאת המצוה, וחזינן דמכל מקום אסרינן, ולא דמי להך דבית הקברות, דרק נהנה שתהא לו המצוה.

עניני שבת

על ידי עקבו ששם אי אפשר לסחוט. וצריך עיון. [ועיין בשולחן ערוך סי' ש"כ סעי' י"ז לענין ספוג].

ד. בגדים המלפפים תינוקות

אמנם חזינן במשנה ברורה (סי' ש"א ס"ק קס"ד) שבגדים המלפפים בהם תינוקות, [שקורין ווינדלין, ובלשונינו חיתולים], לא חשיינן בהם שמא יסחוט. ואם כן יש לומר דהוא הדין נעלי בד מלוכלכות הדומות לחיתולים.

נמצא לפי זה דהאי נעל הוה מוקצה, דאי אפשר ללבושו משום שבלבשתו יסחוט, אבל יש לומר דליכא הגזירה שמא יסחוט, ואם כן יכול לטלטלו באופן המותר, ואם כן בנידון דידן יוכל לטלטלו מדין כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטל לצורך מקומו.

אך תליא בכלי שמלאכתו לאיסור שאין לו גוונא של צורך גופו, וכמו בסיגריות, האם מותר לצורך מקומו,

ונחלקו בזה הפוסקים, והובא פלוגתא זו בספר שלמי יהודה (פתיחה חלק ז'), והביא שם דמדברי החזון איש בקונטרס המוקצה (סי' מ"ג ס"ק י"ז) משמע כהאוסרים, ובתהלה לדוד (סי' רס"ח סעי' ח' וסי' ש"ח סעי' י') תלי לה בפלוגתת קמאי.

ה. כבוד הבריות

העולה מכל האמור, דאכתי אין היתר מבורר, אך לכאורה יש למידן להתיר מטעם אחר, דהנה יש כאן עוד קולא של כבוד הבריות, דהרי במקום כבוד הבריות שרינן איסור דרבנן, ושרינן גם איסור דרבנן של טלטול מוקצה, ונימא דבנידון דידן אם לא יקח הנעל לא יכול להשתמש בשירותים, ויש בזה משום כבוד הבריות, ואע"פ דיכול ללכת לבית הכסא של השכן, מכל מקום זה הוה בושא.

והעירוני לדברי רבנן בתראי [מנחת יצחק (ח"י סי' כ"ז), שבט הלוי (ח"י סי' צ"ד), חשב האפוד (ח"ג סי' נ"ו)], בענין לענין להוריד המים כאשר יש חרקים שקרוב שימותו, וכתבו להתיר משום כבוד הבריות. ואם כן יש למידן דהכי נמי בנידון דידן.

[השאלה היתה לענין זבובים ופרפרים למיניהם שיש מקומות שמצויים הרבה, כי אור שמניחים בבית הכסא הוא גורם לכך, וזבובים אלה נופלים בשיעור גדול למים שבבית הכסא, ועדיין חיים זמן מה במים, ושאלו האם מותר למשוך את המים כרגיל שעל ידי זה קרוב שיגורם למיתת הזבובים, ואם לא ימשוך המים גורם בזיון לכבוד הבריות לבאים אחר כך].

והנה כתבתי כל הנ"ל כמלקט, ולדידי אכתי לא ברירא אם יש כאן כבוד הבריות, דיכול לילך לשכנים, אך צריך עיון מהאי פסק של החרקים, וצריך תלמוד. ומכל מקום נוטה להתיר דמאי שנא חרקים מנעל.

עובדא בנעל

עובדא הוה בתינוק שלקח נעל בד זרק לשירותים, ויש לדון האם מותר להוציאה משם, כי אי אפשר להשתמש בעוד הנעל שם.

א. האם הנעל מוקצה

הנה האי נעל הוי מוקצה, דהרי אין להשתמש בה בהיותה רטובה שמא יסחוט, וכמו דמבואר במשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ק ס"ג) לענין בגדים רטובים דהוה מוקצה.

והנה במגן אברהם (סי' ש"ה ס"ק י"א) מבואר דבגד רטוב אין בו משום מוקצה, שכתב דדוקא כרים וכסתות שהכניסם לאמת המים הוה ביטול כלי מהיכנו, דאחרי שהכניסם למים כבר לא יהיו ראויים לשימוש, משא"כ בגדי מלבוש דראויים לשימוש.

אמנם היינו דוקא התם דליכא גזירה שמא יסחוט, [א"ה, אולי כוונת רבינו לדברי המשנה ברורה (סי' ש"א ס"ק קס"ב) דאם אין לו בגדים אחרים מותר ללבוש גם בגד רטוב], אך היכא דאיכא האי גזירה דשמא יסחוט, והיינו הא דמבואר ברמ"א (סי' ש"א סעי' מ"ו) דבגדים השרוים במים, אסור לטלטלם שמא יבא לידי סחיטה, אם כן מכיון דאסור לטלטלם חל דין מוקצה. נמצא דבפשוטו האי מנעל מוקצה.

ב. אם ינעלנו ודאי יסחוט

ובאמת גם בלא דין הרמ"א הנ"ל הוה מוקצה, דהרמ"א איירי כשיכול ללבוש הבגד הרטוב בלא סחיטה, ומכל מקום אמרינן שלא ילבשו שמא יסחוט, אמנם בנידון דידן, הרי אי אפשר להשתמש בהנעל, כי אם ינעלנו הרי ודאי יסחוט.

ג. טלטול על ידי מקל

נמצא לפי זה דהנעל דהוה מוקצה ואי אפשר ליטלו. אלא יש לדון האם מותר לשלוף הנעל על ידי מקל.

והנה בזה באנו אם אפשר לדחוף מוקצה במקל לצורך מקומו, בט"ז (סי' ש"ח ס"ק י"ח) כתב להתיר לגרר מוקצה בסכין וחשיב ליה טלטול מן הצד לצורך מקומו, דהוה לצורך דבר המותר. וכך כתב במשנה ברורה (סי' ש"א סק"ו).

אמנם בחזון איש בקונטרס המוקצה (סי' מ"ז ס"ק י"ד, וס"ק כ') כתב דאסור, דהכא עיקר הטלטול בשביל המוקצה, וכתב דזה לא כהמגן אברהם (סי' ש"ה סק"ט).

נמצא דמפאת מוקצה יהא תליא בפלוגתת ה"י והמשנה ברורה כנגד החזון איש.

ג. גם על ידי מקל חיישינן שמא יסחוט

אך העירו דהכא גרע דכשם שאסרינן לטלטל שמא יסחוט, יש לומר דהוא הדין כשאינו נוגע בו אלא על ידי מקל, ולפי זה גם בשולפו

נא לתרום להדפסת הגליון

סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
טל' 035703949

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויחי

הראה לו שטר אירוסין וכתובה

"וירא ישראל את בני יוסף, ויאמר מי אלה. ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה, ויאמר קחם נא אלי ואברכם". (פרק מ"ח פסוק ח'–ט').

כוונתו להוכיח שבאמת אסנת התגיירה לפני שהתחתן עימה, שאילו לא התגיירה הרי היא בגדר בן נח, ובכך נח לא נהג לא שטר אירוסין ולא כתובה. שאשת איש מוגדרת בכך נח אך ורק על ידי "בעולת בעל", ושטר אירוסין וכתובה אינו מועיל לקנותה לאשה. וממילא בזה עצמו שכתב לה שטר אירוסין וכתובה, הרי זה מוכיח שהיא התגיירה ולכן קנין האירוסין והנישואין נעשה בה כדין ישראל וכדת משה וישראל.

*

הולכים אחר הרוב בעכו"ם

הנה לדברי הפרי מגדים יוצא שהדין דבירים שהיה בין יעקב ליוסף אם אשתו אסנת התגיירה או לא, היה בעיקר לדעת האם בני יוסף הם יהודים ומתייחסים אחרי יוסף, או שהם גויים ואינם מתייחסים אחרי יוסף. ובתחילה כאשר יעקב ראה שנסתלקה שכינה ממנו הוא חשב שהבנים הללו הם גויים, שאסנת לא התגיירה, וממילא הבנים גויים ואינם מתייחסים אחרי יוסף, ולכן אינם ראויים לברכה. ויוסף הוכיח לו שהיא התגיירה בזה שהתחתן עימה כדין תורה ולא כדין בן נח, וממילא הבנים הם "בניי הם", שהם יהודים ומתייחסים אחריו.

ונראה לומר על פי יסוד דבריו של הפרי מגדים עוד מהלך בביאור הדין דבירים שהיה בין יעקב ליוסף. דהנה ב"מנחת חינוך" במצוות מילה (מצווה ב' סק"ב) הביא מהנודע ביהודה ועוד כמה אחרונים שכתבו לחדש, שכל ההלכה שהולכים אחר הרוב נאמרה רק בישראל ולא בעכו"ם. דהנה בגמרא בחולין (דף י"א א') מובאות כמה דרשות שלומדים מהן את ההלכה שהולכים אחר הרוב, ומעתה כתבו האחרונים הללו שכל הפסוקים והדרשות הללו לישראל נאמרו ולא לעכו"ם, שהתורה ניתנה לישראל ולא לבני נח. וממילא לגבי בני נח אין לנו לימוד שהולכים אחר הרוב, ולכן נקטו למעשה שההלכה הזו לא נאמרה לבני נח.

והנה בגמרא בחולין (דף י"א ב') אחת מהדרשות שהגמרא לומדת מזה שהולכים אחר הרוב, היא מהפסוק שכתוב מכה אביו ואמו מות יומת, ומובא בגמרא "רב מרי אמר, אתיא ממכה אביו ואמו דאמר רחמנא קטליה, וליחוש דלמא לאו אביו הוא, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל וכו'". מבואר בדברי הגמרא שכל ההלכה שאנו מכריעים על אדם שאביו הוא באמת אביו האמיתי, ואין אנו חוששים אולי אמו זינתה והוא נולד מאב אחר, זהו מצד ההלכה שהולכים אחר הרוב, ורוב בעילות אחר הבעל.

ולפי זה אם כל ההלכה שהולכים אחר הרוב נאמרה רק בישראל ולא בעכו"ם, א"כ יוצא שבעכו"ם אין לנו הכרעה על כל אדם שאביו הוא באמת אביו האמיתי. שאע"פ שהרוב אומר לנו שזה באמת אביו, משום רוב בעילות אחר הבעל, בכל זאת בעכו"ם לא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב, וממילא אין בזה הכרעה וודאית שבאמת זהו אביו.

וכמו כן להפך, אדם גוי שנולדו לו בנים גויים, אין לנו הכרעה וודאית שבאמת הבנים הללו הם בניו, שהרי יש צד להסתפק אולי אשתו זינתה

ופרש"י, "וירא ישראל את בני יוסף, בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה. ויאמר מי אלה, מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה. אשר נתן לי אלוקים בזה, הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש". מבואר ברש"י שיעקב חשד את יוסף בדבר מה, ועל זה שאל "מי אלה, מהיכן יצאו אלו שאינם ראויים לברכה". ויוסף עונה על כך לאביו, שאין לו מה לחושדו, שהילדים הללו נולדו מנשואים שהיו כדת וכדין, ועל זה "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה" להוכיח שבאמת הכל היה כהלכה.

האם אסנת אשת יוסף נתגיירה

ובביאור הענין, מה היה החשד שיעקב חשד את יוסף, ומה יוסף הוכיח לו בזה שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, כתב בספר "תיבת גמא" מבעל ה"פרי מגדים", שיעקב חשד שמא אשתו של יוסף היא גויה שלא גיירה לפני שהתחתן עימה, שהרי יוסף התחתן במצרים עם בתו של פוטי פרע, שהוא היה גוי מצרי, וממילא בתו שהיא מצרית היא גויה לכל דבר וענין. וא"כ הבנים שנולדו ממנה מתייחסים אחריה, ואין להם דין ישראל אלא דין גויים. וכאשר יעקב ראה שבשעה שרוצה לברך את בני יוסף נסתלקה שכינה ממנו, הוא חשד ביוסף שהתחתן עם גויה, והבנים הם גויים, ולכן אינם ראויים לברכה, ומשום כן השכינה מסתלקת ממנו. וזה היתה כוונתו בשאלתו את יוסף, "מי אלה, מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה". כלומר, מי אלה האם הם גויים או יהודים. האם אסנת בת פוטי פרע שלקחת לאשה, לקחת אותה כשהיא גויה וממילא הבנים גויים, או שהיא התגיירה לפני הנישואין ואז הבנים יהודים.

ההבדל בין קידושין ונישואין בישראל לבני נח

ועל זה יוסף השיב, "בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה, והראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה". יוסף השיב לאביו שהבנים הם "בניי הם" שהם יהודים ומתייחסים אחריו, שאסנת התגיירה לפני שהתחתן עימה, וההוכחה לכך שהיא גיורת היא בזה שהתחתן עמה בשטר אירוסין ושטר כתובה. דהנה יש הבדל בין בן נח לישראל, בדרך שבה אשה נעשית אשת איש. בישראל הדרך להיות אשת איש, היא בכסף, בשטר ובביאה, וכמפורש במשנה בתחילת קידושין "האשה נקנית בשלש דרכים וכו', בכסף, בשטר ובביאה".

אבל בבן נח כתוב בגמרא בסנהדרין (דף נ"ז ב') שאין בהם קנין כסף ושטר, ומי שנתן לאשה כסף או שטר כדי לקנותה לאשה, אינו מועיל כלום, ואין לזה שום משמעות. והקנין היחידי שבזה אשה נעשית אשת איש בבן נח הוא רק על ידי ביאה, וכמו שכתוב בפסוק בפרשת וירא (פרק כ' פסוק ג') לגבי אבימלך שהקב"ה אמר לו בחלום הלילה "הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל", שהקנין של "בעולת בעל" הוא הקנין היחידי שעושה את האשה לאשת איש.

ומעתה כאשר יוסף הראה לאביו את שטר האירוסין ואת שטר הכתובה,

והבנים הללו בני אב אחר הם. והרוב שאומר שרוב בעילות אחר הבעל, וממילא הם מוגדרים כבניו, אינו מכריע בעכו"ם, וע"כ אין הכרעה וודאית שהבנים הם באמת בניו.

אם בני יוסף היו בניו האמיתיים

ומעתה לפי זה יש לבאר שכאשר יעקב ראה את בני יוסף, וראה שאין השכינה שורה עליהם, הוא חשש שמא אסנת אשתו של יוסף לא התגיירה וממילא הבנים הם גויים, וא"כ לא רק שאינם מיוחסים אלא גם יש חשש גדול שמא אינם בני יוסף כלל וכלל. שהרי כל מה שאנו אומרים בכל אדם שבניו הם באמת בניו ולא בני אב אחר, הוא מצד ההלכה שהולכים אחר הרוב, אבל בעכו"ם שלא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב ממילא אין הכרעה שבאמת בניו הם אכן בניו. וא"כ בבני יוסף אם הם מוגדרים כגויים, הרי החשש עליהם הוא לא רק חשש בדין יוחסין שאינם מיוחסים כיון שאינם יהודים, אלא יש חשש הרבה יותר גדול מזה אולי אינם בני יוסף, שיתכן שבכלל לא נולדו מיוסף אלא מאב אחר, שהעכו"ם אין לנו את ההכרעה של רוב שיכריע מיהו האב האמיתי.

וממילא יעקב טען ליוסף "מי אלה", האם הם הבנים שלך או לא, שאם אסנת לא התגיירה והיא גויה, ממילא הבנים גויים, ובעכו"ם לא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב, וממילא יתכן מאוד שהילדים הללו אינם הבנים שלך כלל וכלל, אלא נולדו מאב אחר לגמרי.

ויוסף השיב על כך לאביו, "בניי הם אשר נתן לי אלוקים בזה", והוציא לו שטר אירוסין וכתובה, להוכיח שבאמת אסנת נתגיירה, והאירוסין והנישואין היו כדת התורה. שאם לא נתגיירה לא היה נוהג בה שטר קידושין ושטר כתובה, שהרי בכך נח הדרך לקנות אשה הוא רק בקנין של "בעולת בעל", ולא שייך בה שטר אירוסין וכתובה. ואם כתב לה שטר אירוסין ונישואין, זה מוכיח שהתגיירה, וממילא הבנים הם "בניי הם", שבישראל נאמרה ההכרעה שהולכים אחר הרוב, ויש לנו בזה הכרעה וודאית שהבנים הם "בניי הם" שנולדו ממנו ולא מאב אחר.

*

דבר תורה עכו"ם יורש את אביו

אמנם לכאורה יש לעיין בזה בעיקר הדבר, דהנה לפי דברי האחרונים שבעכו"ם לא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב, נתבאר שאין לנו הכרעה שהאב הוא באמת אבי בניו, שכיון שכל ההכרעה שאנו יודעים בוודאות על כל אחד שבניו הם באמת בניו היא רק מדין רוב, מצד רוב בעילות אחר הבעל, וא"כ אם בעכו"ם לא נאמרה ההכרעה שהולכים אחר הרוב, יוצא שאין הכרעה וודאית לכל אחד שהוא אכן אבי בניו.

ולכאורה יש להקשות על זה, דהנה בגמרא בקידושין (דף י"ז ב') איתא "אמר רבא, דבר תורה עובד כוכבים יורש את אביו, שנאמר וחשב עם קונהו, ולא עם יורשי קונהו, מכלל דאית ליה יורשים". מפורש בגמרא שנאמר דין ירושה בגוי, שהבן יורש את אביו. וקשה אם כל ההכרעה שאנו יודעים בוודאות שהבן הוא באמת בן של אביו היא רק מצד ההכרעה של רוב, א"כ בעכו"ם שלא נאמרה ההכרעה הזו, איך הבן יכול לירש את אביו, הרי אולי אין זה אביו.

אמנם באמת יש להקשות כן גם על הגמרא בחולין, שכאשר הגמרא

מוכיחה את ההלכה שהולכים אחר הרוב, מצד זה שאנו נוקטים שהאב הוא האב האמיתי של בניו, הרי הגמרא מביאה את הפסוק של "מכה אביו ואמו מות יומת", שאיך אפשר להרוג את מי שמכה את אביו הרי אולי אין זה אביו, אלא מוכח שהולכים אחר הרוב.

ולכאורה למה הגמרא לא מוכיחה את זה גם מהפרשה של ירושה, שהבן יורש את אביו שכתוב בפסוק בפרשת פנחס (במדבר, פרק כ"ז פסוק ח') "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו". מפורש בפסוק שהבן יורש את אביו, ואם אין בן הבת יורשת. וקשה איך הבנים והבנות יכולים לירש את אביהם, הרי אולי אין זה אביהם. אלא מוכחת מזה ההלכה שהולכים אחר הרוב, וכיון שאנו מכריעים מדין רוב שזה אביהם, ממילא יש להם זכות לרשת אותו. והרי זה הוכחה ברורה לדין רוב, ומדוע הגמרא בחולין לא הביאה גם את ההוכחה הזו.

זכות ירושה לבן מצד רוב אפילו שאינו מכריע

ויש שכתבו לתרץ, שמדין ירושה אין הוכחה שהולכים אחר הרוב, שאפילו אם עדיין לא נתחדשה ההלכה שהולכים אחר הרוב, שהרוב אין לו כח להכריע, בכל זאת בירושה וודאי שהבן יורש את אביו. שכיון שהרוב אומר לנו שהבן הזה הוא באמת בנו של אביו, ממילא גם אם אין בכח הרוב להכריע, בכל זאת הבן יכול לרשת את אביו מספק. שכיון שאין כאן אדם אחר שמערער על זכות ירושת הבן, ממילא גם אם הרוב לא מכריע בוודאות שהבן הזה הוא בנו, בכל זאת י"ל שמספק אנו הולכים אחר הרוב (אפילו שלא בתורת הכרעה) ומצד זה יש זכות לבן לדחות את כולם ולרשת את אביו.

ולכן כל ההוכחה של הגמרא היא רק מדין "מכה אביו ואמו מות יומת", שבזה קשה אם לא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב, א"כ איך אפשר להרוג את מכה אביו, הרי יש לנו להסתפק אולי אביו אינו אביו האמיתי, וממילא לא עבר על האיסור של "מכה אביו". וכדי שנוכל להרוג אדם מכח זה שעבר על איסור "מכה אביו מות יומת", אנו צריכים להכריע בהכרעה וודאית שבאמת אביו זה הוא מוגדר כאביו. ואם התורה אומרת "מכה אביו מות יומת", מוכח מזה שהרוב שמכריע שאביו זה הוא באמת אביו, יש לו כח להכריע הכרעה וודאית. וממילא יש ללמוד מזה את ההלכה לכל התורה כולה שהולכים אחר הרוב. אבל מצד דין ירושה שהבן יורש את אביו, אין מזה הוכחה שיש כח ברוב להכריע, שאפילו אם זה רק בגדר ספק, עדיין י"ל שהבן יורש את אביו.

ומעתה מיושבת הקושיא מעכו"ם שיורש את אביו, שאפילו אם בעכו"ם לא נאמרה ההלכה שהולכים אחר הרוב, ואין כח ברוב להכריע ספקות, בכל זאת בירושה הבן יורש את אביו דבר תורה, שאפילו שזה לא מוכרע בוודאות שבאמת הבן הזה הוא באמת בנו של אביו, בכל זאת כיון שהרוב אומר לנו שהוא בנו ואין אדם אחר שמערער את זכותו בירושה ממילא הוא קודם לכולם ויורש את אביו.

אבל בכל זאת כיון שעדיין אין הכרעה גמורה שזהו באמת בנו, א"כ אפשר להבין שיעקב כשראה שהשכינה מסתלקת ממנו כשבא לברך את בני יוסף, שאל את יוסף אולי הבנים הללו לא בניו שלך, ולא נולדו ממך כלל. שמאחר שבעכו"ם הרוב לא מכריע שזהו בנו, יש לו צד של ספק אולי אין אלו בניו כלל, שלא נולדו ממנו.

ויברך את יוסף - יברך את הנערים

"ויברך את יוסף ויאמר, האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו וגו'. המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ". (פרק מ"ח פסוק ט"ו-ט"ז).

הברכה היא על בני יוסף א"כ איך הפסוק כותב בהתחלה "ויברך את יוסף" בזמן שיעקב אבינו כלל לא בירך את יוסף.

כל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך

שמעתי לבאר בזה, שהברכה הטובה ביותר שאדם יכול להשיג הוא שיזכה לדור ישרים מבורך שכולם שומרי תורה ומצוות. וממילא כאשר

יעקב מברך את מנשה ואפרים, שיזכו לשמירה עליונה ו"המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו'", הרי זה ברכה הכי מעולה ליוסף בעצמו. ולכן אע"פ שעיקר הברכה היא על בני יוסף בכל זאת בעיקרה נאמר עליה "ויברך את יוסף" שעיקר הברכה הזו היא ברכה נשגבה ליוסף בכך שיזכה לראות מבניו הללו דור ישרים מבורך מצידם ומצד בניהם ובני בניהם.

וכיוצא בדבר מצינו בגמרא בתענית (דף ה' ב') שכאשר רב נחמן נפרד מרב יצחק ביקש ממנו ברכה, והמשיל לו רב יצחק משל על אדם שהיה הולך במדבר והיה רעב וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקים ואמת המים עוברת תחתיו, ואכל מפירותיו ושתה ממימיו. ובסוף כשהלך אמר "אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין וכו', אלא יהי רצון שכל נטיעות שנטעין ממך יהיו כמותך". כך בירך רבי יצחק את רב נחמן "יהי רצון שיהיו צאצאי מערך כמותך". רואים שהברכה הזו שיזכה שצאצאיו יהיו כמותו זה לא רק ברכה לילדים שיזכו לתורה והצלחה, אלא עיקרו הוא ברכה לאבא. וזה הברכה הכי גדולה שאדם יכול לזכות, שכל צאצאיו יזכו לשמירה עליונה, וילכו בדרך ה' כל הימים.

כראובן ושמעון יהיו לי

והנה כתוב בפסוק (פסוק ה') שיעקב אמר ליוסף "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה

כראובן ושמעון יהיו לי".

ובביאור הדבר שאפרים ומנשה נחשבים כראובן ושמעון, שמעתי לבאר דהנה בכל הדורות ישנם ירידת הדורות, שכל דור הוא בדרגה פחותה מהדור שקדם לו. כמו שמצינו בגמרא בשבת (דף ק"ב ב') "אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים וכו'". רואים מהגמרא שדרכו של עולם שכל דור הוא פחות מהדרגה של הדור הקודם, עד כדי כך שהגמרא אומרת שהיחס בין הדרגות של הדורות הוא כמו היחס שבין מלאכים לבני אדם, או כיחס של בין בני אדם לחמורים, שזהו דרגה אחרת לגמרי ואי אפשר בכלל להשוות ביניהם. וברש"י בסוף פרק שני בראש השנה (דף כ"ה ב') כותב "שאי אפשר שיהיו אחרונים כראשונים". שהדרגות של הראשונים הוא דרגה שאי אפשר לאחרונים להשיגם, ואין כזו מציאות שיהיו אחרונים כראשונים.

אבל כאן יוסף זכה שבניו מנשה ואפרים לא היה בהם שום שינוי מהדור שקדם להם, ודרגתם היה בדיוק כמו הדור הקודם, וזה מה שיעקב אמר עליהם "כראובן ושמעון יהיו לי". שבהם לא שלטה ירידת הדורות, אלא היו ממש בדרגה של הדור הקודם.

ומשום כן זכו לכל המעלות שנחשבו בכלל שבטי קה לענין חלוקת הארץ ועוד דברים, כיון שעלו ונתעלו בדרגתם, ולא ירדו יחד עם כל ירידת הדורות.

כלי חמס מכרותיהם

"שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם. בסודם אל תבוא נפשי וגו' כי באפם הרגו איש וגו'". (פרק מ"ט פסוק ה' ו-ו').

איסור גזל, שגזלו את דינה. וכל אנשי שכם התחייבו מיתה כיון שלא קיימו את מצוות דינים, שכאשר ראו את מעשה הגזילה הזו שגזלו את דינה היו צריכים להושיב דינים ולדון את שכם וחמור ולהורגם, וכיון שלא עשו כן ממילא התחייבו מיתה, ולכן שמעון ולוי הרגום.

ולפי יוצא שמעון ולוי לא באו להורגם בתור ריב ומלחמה וכיוצא בזה, אלא באו רק כדי לקיים את הדין, שמדיני מצוות בני נח שגם הם מצווים בזה, הם חייבים להרוג את שכם וחמור וכל אנשי העיר.

ומעתה קשה מדוע יעקב הוכיח כאן את שמעון ולוי ואמר להם "כלי חמס מכרותיהם", שהם גזלו את אומנות הרציחה מעשיו, והוא ממשיך ומקלל את אפם "ארור אפם כי עז" משום שהרגו את שכם וחמור ואנשי שכם. לכאורה הרי הם לא עשו שום עוולה במה שהרגו את שכם, אלא להפך הם קיימו בזה מצווה, שעשו כן בכדי לקיים את ההלכה של מצוות בני נח, ולדונם בחיוב מיתה שהתחייבו בה. ומעתה למה יעקב הוכיחם וקילל את אפם על כך, בזמן שכל מעשיהם היו לקיים את המצווה המוטלת עליהם.

סכנת נפשות

ונראה לומר דיעקב אבינו סבר שבמצב שהיה בעת ההיא היה אסור להרוג את שכם, ואפילו שמצד הדין שכם וחמור בנו וכל שאר אנשי שכם היו חייבים מיתה, וכמו שכתב הרמב"ם שעברו על מצווה שנצטוו במצוות בני נח, בכל זאת למעשה היה אסור לשמעון ולוי להורגם. משום שבמצב שיעקב ובניו היו בו, היה חשש גדול ששאר האומות שיושבים סביב לשכם יבואו לנקום את הנקמה של שכם מיעקב ובניו ויהרגו את כולם. וממילא היה חשש גדול של סכנת נפשות במעשה הזה של הריגת שכם, ולכן סבר יעקב שההלכה שצריך לדון את בני נח ולהרוג אותם כשעברו על אחת ממצוות בני נח, זה דווקא במקום שהדיינים וההורגים לא נכנסים מחמת זה לסכנת נפשות. אבל במקום סכנת נפשות, הרי זה בגדר פיקוח נפש, ואסור להרוג גם את מי שמחוייב מיתה.

ולכן כתוב בפסוק בפרשת וישלח (פרק ל"ד פסוק ל') שלאחר המעשה ששמעון ולוי הרגו את כל אנשי שכם, יעקב אבינו הוכיח אותם ואמר להם "עכרתם אותי להבאישני בישוב הארץ בכנעני ובפרזי, ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי". וי"ל שטען להם שכיון

ופרש"י, "כלי חמס, אומנות זו של רציחה, חמס הוא בידיהם, מברכת עשיו היא, זו אומנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה הימנו.

כי באפם הרגו איש, אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חשובין כולם אלא כאיש אחד וכו'".

הנה יעקב אבינו ע"ה הוכיח כאן את שמעון ולוי, על זה שהרגו את חמור ואנשי שכם, בטענה שהאומנות הזו של רציחה היא חמס בידם, שזהו אומנותו של עשיו שנאמר לו "על חרבך תחיה" והיה אסור להם להשתמש בזה. וכנגד מה שהם "באפם הרגו איש", אומר להם יעקב אביהם "ארור אפם כי עז", שמקלל את אפם שגרם להם להגיע לידי רציחה של אנשי שכם.

ראו וידעו ולא דנוהו

ולכאורה קשה, דהנה בעיקר הדבר יש להבין מדוע שמעון ולוי הרגו את כל אנשי שכם, הרי עיקר החטא היה בשכם וחמור בנו שהם לקחו את דינה, א"כ לשם כך היה די להרוג אותם בלבד ולקחת את דינה, ואיזו סיבה גרמה להם להרוג את כל אנשי שכם.

וברמב"ם בהלכות מלכים (פרק ט' הלכה י"ד) מיישב שהמעשה ששכם וחמור בנו לקחו את דינה הוא איסור גזל, וזה גרם לכל אנשי שכם שיתחייבו מיתה, ושמעון ולוי הרגו אותם כדי לקיים את ההלכה שהם חייבים מיתה. דהנה אחת משבע מצוות בני נח הוא "דיינים" שחייבים להושיב דיינים לדון כל מי שעבר על אחת מהמצוות שנצטוו בהם, וכתב הרמב"ם "וכיצד מצוין הן על הדיינים, חייבין להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשם מצות אלו, ולהזהיר את העם. ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין, אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם". מבואר ברמב"ם ששמעון ולוי שהרגו את שכם וחמור בנו, ושהרגו את כל אנשי שכם, לא היה רק בשביל להוציא את דינה מידם, שיתכן שכדי להוציא את דינה היה די להם לבוא בכוחם ולהוציאה בלא להרוג אף אחד.

אלא הסיבה שהרגו היא משום שהם התחייבו מיתה, שעברו על אחת משבע מצוות בני נח, ובן נח שעבר על אחת מהמצוות שהוא מצווה בהם חייב מיתה. ושכם וחמור בנו התחייבו מיתה מחמת שעברו על

שלא קיימו את המצוות. ואנשי שכס עברו על ההלכה הזו ולא העמידו דינים לדון את שכס וחמור, ולכן נתחייבו מיתה. ולכן שמעון ולוי הרגו את כולם.

והנה בפסוק (פרק ל"ד פסוק כ"ה) כתוב "ויהרגו כל זכר", ששמעון ולוי הרגו רק את הזכרים, אבל את הנשים לא הרגו.

ולכאורה יש להבין מדוע לא הרגו גם את הנשים.

ולא תדון אשה להם

ונראה שלדברי הרמב"ם מובן מאוד, שהנשים לא היו חייבות מיתה, שהרמב"ם בהלכה הזו של מצוות דינין כתב "ובן נח נהרג בעד אחד ובדין אחד בלא התראה ועל פי קרובין, אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם". מבואר בזה שאשה אינה מצווה בציווי של דינים, שהרי אינה יכולה לדון ואינה יכולה להעיד. וממילא אם החיוב מיתה של אנשי שכס היה מצד זה שלא דנו את שכס וחמור בנו שעברו על איסור גזילה, א"כ החיוב הזה חייבים בו רק הזכרים ולא הנשים, שהרי הנשים אינן יכולות לדון ולהעיד, וע"כ חיוב המיתה הזה לא חל עליהן.

[עוד אפשר לומר שהנשים לא היה בכוחן להרוג את שכס וחמור בנו, וממילא לכן הן נחשבות בזה כאנוסות, שאינן מחויבות במצב הזה לדאוג שיעמדו דינים וידונו את החוטאים. וע"כ אי אפשר לחייבן חיוב מיתה במצב הזה].

שהכניסו את עצמם וכל משפחתם מחמת זה לסכנת נפשות, ממילא היה אסור להם במצב הזה לדון את שכס ולהורגם.

ובאמת כתוב בפסוק שלאחר המעשה הזה בשעה שיעקב עלה לבית קל, נעשה לו נס והיה פחד אלוקים על כל הערים שסביבותיהם, שלא ייצאו למלחמה עליהם, ונאמר בפסוק (פרק ל"ה פסוק ה') "ויסעו ויהי חתת אלוקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב". רואים מזה שבאמת מצד המצב הטבעי, הרי שמעון ולוי הכניסו את יעקב ובניו לסכנת נפשות, שבאמת היה צריך להיות שכל האומות שסביבם ייצאו להלחם עמם. אלא שלמעשה בסופו של דבר נעשה להם נס והיה "פחד אלוקים על הערים" וזה גרם להם שלא ייצאו לרדוף אחריהם.

וממילא כיון שהיה אסור להם להורגם, הוכיח אותם יעקב שכל מה שהם יצאו להורגם היה בגדר חמס "כלי חמס מכרותיהם", שגזלו את אומנות הרציחה הזו מעשיו. ולכן קילל את אפם שגרם להם את כל המעשה הזה.

*

מדוע לא הרגו את הנשים

הנה לדברי הרמב"ם שכותב שאנשי שכס התחייבו מיתה על זה שלא דנו את שכס וחמור בנו, ששכס וחמור בנו עברו על איסור גזל בזה שלקחו את דינה, וכל אנשי שכס ראו וידעו מזה ולא דנו אותם. ואחת משבע מצוות בני נח היא מצוות דינים, שחייבים להעמיד דינים ולדון את אלו

לישועתך קויתי ה' – חובת ההשתדלות

להנהיג את העולם בהנהגה כזו שהניסים יהיו ניכרים, משום שאם כן תתבטל הבחירה מבני האדם. ומשום כן הנהגת העולם היא הנהגה טבעית, כדי שהטבע יסתיר את הנס, וכך הנס יוכל להתלבש בהנהגה טבעית, ולא יהיה ניכר בגלוי. ולכן יש חובה לעשות השתדלות, שעל ידי זה הקב"ה יוכל להשפיע את הנס בצורה מוסתרת, ובכך לא תתבטל הבחירה מיד האדם. ולפי זה יוצא שכל ההשתדלות היא אמצעי שעל ידי זה הקב"ה ינהיג את הנהגתו בלבוש טבעי, כדי שלא יראו בזה את הנס הגלוי, וכך האדם יוכל לחשוב כאילו בביכול הוא פעל בעצמו את מה שעשה. וממילא אם רואים שההשתדלות לא די שהיא לא הועילה כלום, אלא יצא מזה הזק, כמו כאן שמתוך השתדלות להשיג כסף, יצא מזה נזק כספי גדול, שעתה לא די שאין את הכסף אלא עוד צריך להשיב לגמ"ח את הכסף. הרי זה הוכחה משמים, שבמצב הזה, צריך רק לבטוח בה', ולא להמשיך בהשתדלות.

והוסיף הגר"צ שכל זה ירושלמי מפורש, שבירושלמי בתרומות (פרק ח' הלכה ג') מסופר על רבי ינאי שהיה מאוד מפחד מנחשים, ולכן כאשר הלך לישון היה מניח מתחת ארבע רגלי המיטה ארבעה ספלים של מים, כי הנחש אינו יכול לעבור במים, ועל ידי זה ינצל שהנחשים לא יעלו על המיטה בעת שהוא ישן בה. פעם אחת בעת שרבי ינאי שכב במיטה הוא רואה נחש ליד ידו, מיד אמר שיקחו את הספלים של המים ומכאן ולהבא יבטח בה' שיצילוהו ו"שומר פתאים ה'".

לכאורה לא מובן, וכי בתחילה כאשר רבי ינאי שם את המים מסביב למיטתו הוא לא בטח בה', הרי זה לא יתכן. אלא בוודאי שאע"פ שבטח בה', בכל זאת סבר שמצד חובת השתדלות הוא חייב לשים את הספלים עם המים, כדי שדרך זה הקב"ה ישמרהו, ובזה תהיה ההנהגה של נס מלוכש בטבע. אבל א"כ קשה למה בסוף אמר שיקחו את המים, הרי עדיין יש עליו חובת השתדלות.

אלא מוכרחים לומר שכאשר ראה שהספלים עם המים הללו לא עוזרים לו כלום, אלא אחרי כל ההשתדלות הזו, הקב"ה הביא לו נחש בתוך המיטה, הרי הוא הבין שיש לו בזה רמו משמים שבמצב כזה הוא צריך לבטוח לגמרי בה', בלא לעשות שום השתדלות.

"לישועתך קויתי ה'". (פרק מ"ט פסוק י"ח).

מספר הרה"ג ר"נ מינקוביץ שליט"א, לפני שהגר"צ פלמן זצ"ל חיתן את אחד מילדיו, פנה אל אחד הגמחים בבני ברק, כדי לבקש הלוואה גדולה לצורך ההוצאות הרבות שהיו לקראת החתונה. ובצאתו מהגמ"ח לאחר קבלת הלוואה, שדרו ממנו את הכסף. השווד ידע שבבית הזה נמצא גמ"ח גדול של כסף, ועמד בסמוך לבית וכשראה אדם נכנס ויוצא מהבית בזמן פעילות הגמ"ח, הבין שכנראה קיבל שם הלוואה, ושדד ממנו את כספו וברח.

הגר"צ חזר לביתו, וכשסיפר את הסיפור על השווד, אמר שהוא חושב שזה אות משמים שאינו צריך לעשות יותר השתדלות כדי להשיג כסף, אלא מעתה עליו לבטוח בה' שיזמין לו את כל ההוצאות הנדרשות לצורך החתונה. וביאר את דבריו, "הרי כל מה שהלכתי לבקש הלוואה מהגמ"ח היה משום חובת השתדלות הנצרכת, והנה עשיתי את ההשתדלות ושום דבר לא יצא מזה, כל הכסף נגנב, הרי זה מראה שהקב"ה מרמו שלא הייתי צריך לעשות את השתדלות הזו. ולכן מעתה צריך רק לבטוח בה' שהוא יושיע בדרכים שיודע להושיע בהם, ואין צורך לעשות עוד השתדלויות בענין". ושוב לא עשה יותר השתדלות, וישועת ה' לא איחרה לבוא, בדרכים מופלאות. ובאחת ההזדמנויות אמר הגר"צ, שלאמיתו של דבר היה יכול לכתוב ספר שלם על הניסים שהקב"ה עשה עימו בעת שזכה לחתן את ילדיו, אלא שהוא בטוח שאף אחד לא יאמין לזה, ולכן אין טעם לכתוב זאת.

לאחר תקופה פגש הגר"צ את הרב מינקוביץ ודיבר עימו בעניני אמונה וביטחון, ותוך כדי הדברים סיפר לו את סיפור השווד של הכסף ואת מה שהבין מהמעשה הזה שהוא רמו מהקב"ה שאין צריך לעשות יותר השתדלות.

שאלו הרב מינקוביץ, מי אמר שבאמת לא היה צריך לעשות יותר השתדלות, הרי יש בתורה חובת השתדלות, ומדוע המעשה הזה הוא הוכחה שאין צריך לקיים את חובת ההשתדלות.

ענה לו הגר"צ, שבעצם הקב"ה מנהיג את העולם, והוא יכול להושיע כל אחד ואחד בלא שיעשה שום השתדלות כלל. אלא שהקב"ה לא רוצה

השיר והשבח לחי העולמים על שזכינו לסיים את השנה השניה להוצאת העלון. בעזה"י בשבוע הבא תצא חוברת של כל העלוניים שיצאו בשנה האחרונה (משמות תשע"ו עד שמות תשע"ז), וכן יהיה ניתן להשיג את החוברת של השנה הראשונה (משמות תשע"ה עד שמות תשע"ז), ותבוא על כך הודעה נפרדת.

בהזדמנות זו הננו להודות לכל אלו שהעירו הערות על הדברים, ההערות חשובות מאוד להעמדת הדברים על דיוקם, ונשמח מאוד לכל מי שיש בידו עוד הערות או הוספות על הדברים הנכתבים.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

פעם שמעתי הסבר נוסף ל"וידגו לרוב". לא ממש פשט, אבל זו אמת גדולה:

כששוחטים למשל פרה או תרנגולת, לא תמיד אפשר לאכול אותה, זאת מחמת תקלה כלשהי שאירעה בעת השחיטה, כגון הגרמה, חלדה, עיקור. במקרה כזה דינה של הבהמה שהיא נבלה, ונאלצים למכור לערבי ביפו. את כל הבהמה השלמה הזו שהיתה שווה תרפ"ט אלפים, מוכרים במחיר מוחל לנכרי. הבהמה אמנם היתה טהורה ודם לכן, נכון, אבל בשחיטה היה פגז'ר ושוב אינה ראויה לאכילת יהודי.

בשעה טובה ומוצלחת השוחט שחט את הבהמה והכל בסדר, חלק, גלאט. אפשר לאכול אותה? עדיין לא, הבהמה צריכה לעבור בדיקה. בדיקה חיצונית ובדיקה פנימית. ממששים, ואם מצאו משהו - סירא, זה לא גלאט, לא חלק. שוב מוכרים לערבי ביפו. הבהמה היתה כשרה והשחיטה כשרה, אבל בבדיקה נפסלה.

גם כשהשחיטה והבדיקה עברו בשלום, עדיין אי אפשר לאכול את הבהמה הזו. קודם צריכים להכשיר אותה. ואם היתה איזו טעות, כגון שלקחו קרש שאינו מנוקב ושמו לכמה דקות - נגמר הסיפור. הבהמה הזו טריף. לכלב תשליכון אותו.

ברוך ה', כבר הכשירו בשר והכל בסדר. עכשיו צריכים לבשל אותו. היתה איזו טעות, הכניסו כף חלבית בן יומם, אין פי שישים כנגד זה. אוי ואבוי! התבשיל נטרף, וכאן אי אפשר אפילו למכור לערבי, ואפילו לא לתת לכלב. אסור בהנאה! ישר לפח האשפה. הכל היה בסדר עם השחיטה והמליחה, אבל בבישול משהו השתבש.

כל זה כששוחטים פרה, תרנגול או ברווז. אבל אם לוקחים דג מהים, צריכים רק לבדוק האם יש לו סימני טהרה - סנפיר וקשקשת. אם כן? אפשר מיד לבשל ולאכול אותו. אין בעיות לא בשחיטה, לא במליחה, לא בבדיקה ואין בו איסור בשר בחלב. אם הדג טהור - הוא טהור עד הסוף, בלי פגז'רים!

יש ילד שהמלמדים כל כך נהנים ממנו, משתעשעים אתו, כזה פיינער בחור'ל, אבל כשהוא קצת גדל והולך לישיבה קטנה, לפתע מגלים שהתחבר שם עם בחור מקולקל, מתחיל להתגלש החוצה, מאבד את הטעם בלימוד.

לפעמים קורה שברוך ה' בשיעור א' וב' הבחור עדיין במצב של עליה, ובשיעור ג' מתחילה לה ההתדרדרות.

לפעמים הכל בסדר בישיבה קטנה, אבל בישיבה גדולה מתחילות הצרות... פתאום מתחשק לו מחשבים, ופה ושם...

זו היתה הברכה שבידך יעקב את יוסף - "וידגו לרוב", שצאצאיו יהיו כמו הדגים, שסימני הטהרה שלהם הנם תמידים, הם נשארים טהורים עד הסוף, וכך גם הצאצאים לעולם לא יתדרדו, ויישארו בקדושתם וטהרתם לאורך ימים.

אין משיח בא אלא מתוך היסח הדעת

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסַפְו וְאָגִידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתָכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים (מט, א)

וברש"י: "בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים".

אומרים בשם ה"בעל שם טוב" כי נרמז כאן שאת הקץ אי אפשר לגלות, זאת משום "את אשר יקרא אתכם באחרית הימים": "יקרא" - מלשון מקרה, אין משיח בא אלא מתוך היסח הדעת!

נשאלת השאלה: מדוע, אפוא, יש חיוב לחכות לו בכל יום שיבוא? התשובה: לחכות - צריך! בכל יום! אבל במציאות הוא יבוא בהיסח הדעת.

רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הסביר לתלמידים מה נקרא "היסח הדעת": "תתארו לעצמכם: אנחנו יושבים כאן בחדר שיעורים ולומדים. לפתע נכנס אדם לחדר וצועק: 'רבותי! משיח הגיע!' מהי המחשבה הראשונה, בשיניה הראשונה, שתעלה בדעתו של כל אחד ואחד מאתנו? 'האיש הזה צודדייטער... דעתו השתבשה עליו...' אבל במציאות כך זה יהיה!

תפילת יעקב - היא שהכריעה את שכם

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת... וְאָנִי נֹתֵחַ לְךָ שָׁכֶם אֶחָד עַל אֲחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי (מח, כא-כב)

אומר יעקב ליוסף: "לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתך, וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה, ואי זו, זו שכם" (רש"י). ותמוה, כיצד יעקב אומר ליוסף "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", וכי יעקב כבש את שכם, הלא מי שחיסל את שכם היו שני בניו, שמעון ולוי, ואדרבה, הדבר גרם מורת רוח רבה ליעקב אשר אמר להם: "ערכתם אותי" (לה ל).

על הפסוק "ויבוא על העיר בטח" (שם פס' כה), אומר רש"י: "בטוחים היו על כוחו של זקן".

כל מה ששמעון ולוי הצליחו לפעול נגד שכם היה בזכותו של יעקב, ממילא זה נחשב שהוא בעל המעשה, יעקב כבש את שכם.

זהו שאומר התרגום: "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" - "בצלותי ובעותי". לא הגבורה של שמעון ולוי הכריעה את שכם אלא תפילותיו ותחנוניותיו של יעקב.

ה"בן איש חי" מביא על כך משל יפה:

פעם הלך אדם ביער ומולו בא אריה. מה עשה אותו אדם? נטל מקל והשליכו על האריה. במרחק רב משם התהלך צייד ובידו חץ וקשת. כשראה את הנעשה, הבין כי כעת יתנפל עליו האריה בחמת זעם וישטעוהו לגזרים. מה עשה? כהרף עין שילח הצייד אל האריה חץ, שפילח את ליבו והפילו ארצה שותת דם.

ראה האדם שהאריה מוטל ארצה, צהל וקרא בקול: "איזה גיבור אני! במקלי הרגתי את האריה..."

שמע הצייד מרחוק את צהלות השמחה. צעק לעברו: "שוטה שבעולם! היעלה על הדעת שהצלחת להורגו במקל שבידך? וכי אתה הרגת את האריה? אם לא הייתי שולח בו חץ, הוא היה טורף אותך עם המקל שבידך..."

שני אחים צעירים בני שלוש עשרה הולכים לכבוש את שכם. בבית נשאר אביהם הזקן ומתפלל עליהם מרחוק. זכותו של יעקב עמדה להם - "ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר... ויבזו העיר". מי אם כן כבש את שכם? יעקב!

אומר **רבינו בחיי**: בברכת יעקב ליהודה יש את כל אותיות הא"ב, חוץ מאות אחת - ז'. ללמדך שמלכות יהודה מנצחת את אויביה בלי כלי זין, אלא "ה' ילחם לכם".

הברכה המיוחדת

וַיִּדְגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ (מח, טז)

ה"כלי יקר" מדייק בלשון הכתוב, שהיה לו לומר "וידגו בארץ", מהו "בקר" הארץ?

וביאר על פי מה שאמרו חז"ל (סוטה יא ע"ב): "...וכיון שמכירין בהן מצרים באין להורגן, ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע, ומביאין שוורים וחורשין על גבן, שנאמר: 'על גבי חרשו חורשים'. לאחר שהולכין היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה, שנאמר: 'רבה כצמח השדה נתתיך'; וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן".

נמצא לפי זה, שישאל היו פרים ורבים בקרב הארץ ממש, בתוך האדמה! ובאמת, לא לחנם נעשה להם נס זה שהיו נבלעים בקרקע, וודאי היה זה כדי שלא תשלט בהם עין הרע של המצרים, על כן כוסו בקרקע, כדגים המכוסים במים, ומחמת היותם בקרב הארץ ממש נעשו רבים כדגים, כי לא שלטה בהם עינא בישא, ועל זה נאמר: "ותמלא הארץ אותם".

במודש (בראשית רבה צו, ג) כתוב שמדובר כאן על ברכה רוחנית: "מה דגים הללו גדלים במים, כיון שיוודת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם, כך ישראל גדלים במים - בתורה, כיון שהם שומעים דבר חדש מן התורה, הם מקבלים אותו בצמאון, כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם". יעקב בירכס שיהיה להם צימאון לרוחניות.

משב באמצע השיעור השיעור 'ופתאום יבוא אל היכלו הקדון אשר אתם מְבַקְשִׁים' (מלאכי ג, א). זה נקרא 'בהיסח הדעת'.

מספרים שפעם שלח המושל לקרוא לרבי חיים וולוז'ינער זצ"ל ובקש לשאול אותו שאלה. המושל ביקש שרבי חיים לא יגלה אף לא לאחד את תוכן השאלה, ואף הוא הבטיח שלא יגלה אף לא לאחד את התשובה. וכך שאל: "אתה הרי גדול היהודים, יודע הכל. תגיד לי מתי המשיח יבוא? חשוב לי לדעת את זה!"

נענה רבי חיים ואמר לו: "הכתוב אומר (ישעיה מ, ה) 'וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְיָרָא כָּל בָּשָׂר יִחְדּוּ כִּי פִי ה' דִּבֶּר' - כשהמשיח יבוא, ויתגלה כבוד ה' בעולם, וראו כל בשר יחדיו' - כולם יידעו מכך באותו הרגע. אני לא אדע על כך אף לא רגע אחד לפניך! כל בשר" - יהודים, לא יהודים, כולם יידעו בשווה!"

מספרים כי אחד השגרירים שהיו בירושלים בא לפני רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ושאל אותו: "האם זה נכון מה ששמעתי, שאתם, היהודים, אומרים שכשיבוא המשיח, אנחנו, הגויים, נהיה שְׂמֻשִּׁים שלכם?"

אמר לו רבי יוסף חיים: "אמת! נכון הדבר! מקרא מלא דיבר הכתוב (ישעיה מט, כג), כי לעתיד לבוא יִהְיוּ מַלְכִּים אֲנֻמֵּנִךְ וְיִשְׂרָאֵלִיָּהּ מִיְּמִינֶךָ; אֲפִים אֲרָץ יִשְׂרָאֵלִיָּהּ וְעַפְרָיִם וְיִלְחָכוּ." שאל אותו השגריר: "רבינו! ומה יהיה אם אני לא אסכים? מה יקרה אם אתנגד בכל תוקף לשרת אותך?"

נענה רבי יוסף חיים ואמר לו: "אם לא תסכים - אז זה לא המשיח! כשהמשיח יבוא, אתם תתחננו לשרת אותנו! זו תהיה זכות גדולה עבורכם!"

עד עתה פירשנו "את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" - מלשון "מקרה", היסח הדעת. **הארי הקדוש** מפרש "יקרא" מלשון "קרי". באחרית הימים, בסוף הגלות הארוכה, יצר הרע של עריות יגבר מאד, ותתרבה הטומאה בעולם העולם.

הכתוב בתורה - הוא המציאות!

וְיָבֵל יַעֲקֹב לִצְוֹת אֶת בְּנָיו וַיֹּאסֶף הָרְלִי אֶל הַמַּטֶּה וַיִּגְעֶז וַיֹּאסֶף אֶל עֲמִיזִי (מט, לג)

יעקב אבינו לא מת

הגמרא (תענית ה"ב) מספרת שרב נחמן ורב יצחק ישבו בסעודה. רב נחמן ביקש מרב יצחק שיאמר איזשהו דבר תורה. אמר לו רב יצחק בשם רבי יוחנן: "יעקב אבינו לא מת". שאל אותו רב נחמן: וכי בחינם ספדו אותו הסופדים, חנטו אותו החונטים, קברו אותו הקברנים? הרי התורה מעידה שספדו אותו, חנטו אותו ואף קברו אותו, כיצד יכול אתה לומר כי הוא לא מת?

ענה לו רב יצחק: "מקרא אני דורש" - יש לי ראיה מפסוק שאכן יעקב אבינו לא מת, "שנאמר: 'וְאֵתָה אֶל תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב כָּאֵם ה' וְאֶל תַּחַח יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֶךָ מִכָּרוֹךְ וְאֶת יִרְעָךָ מֵאֲרָץ שָׁבִים' - מקיש הוא לזרעו! מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים".

רבי שלום שברון זצ"ל למד מגמרא זו וורט יסודי ביותר: תתארו לכם שמישהו ייכנס עכשיו לבית המדרש, בצהרי יום, ויגיד: עכשיו לילה... יגידו לו: אבל עכשיו השמש זורחת? והוא יענה: יש לי ראיה מפסוק שעכשיו לילה... איך היינו מסתכלים עליו? מה היינו מגיבים? אצל חז"ל מה שכתוב בתורה - זו היא הִמְצִיאָתָהּ! ואם נראה לנו בעיניים אחרת - צריך ליישב את מה שרואים בעיניים כדי שיהיה תואם את המציאות: בית הפסוק!

לצערנו, רבים מנסים ליישב את הפסוק ולהתאים אותו למה שרואים בעיניים. לדיומ, המציאות היא מה שאנו רואים בעיניים, ואם בתורה כתוב אחרת - צריך "לסדר את התורה" כדי שתתאים למציאות הנראית לעיניים. אבל האמת, כאמור, בדיוק הפוכה! הכתוב בתורה הוא הִמְצִיאָתָהּ! את כל מה שנראה בעינינו אחרת - יש להתאים לפסוק!

אם "מקרא אני דורש", וכתוב בפסוק שיעקב אבינו לא מת - זוהי המציאות! יעקב אבינו לא מת! אלא מאי? יש לך שאלה: הרי בעיניים שלנו ראינו שספדו לו, שחנטו אותו, שקברו אותו? כשיש לך שאלה כזאת עליך ליישב אותה ולהתאים אותה לפסוק, ורש"י במקום כבר אומר (בד"ה אף הוא בחיים): "ודחננו חנטיא? נדמה להם שמת, אבל חי היה".

משל למה הדבר דומה? לאשה עגונה שבעלה נעלם ולא יודעים היכן הוא. והנה באים שני עדים כשרים ומעידים שהבעל מת. בית דין דורש וחוקר את העדים ואם נמצאת עדותם כשרה - מתירים לאשה להינשא על סמך עדות העדים. ומה יקרה אם לאחר שהאשה נישאה, לא פחות ולא יותר, הבעל "המת" חזר... בא הרוג ברגליו - האשה יוצאת מבעלה השני! העדות בטלה!

אמנם "על פי שני עדים יקום דבר", אבל כל זה כאשר לא יודעים את המציאות. ברגע שרואים בעיניים את המציאות שהבעל חי - "העדות" אינה קיימת יותר. בטלה ומבוטלת. עדות היא רִאָיָה חלשה יותר מן המציאות.

אם "מקרא אני דורש" הרי זה כמו שיעקב אבינו עומד לפנינו. זוהי המציאות! זה כמו ש"בא הרוג ברגליו". אלא מאי? יש לך "עדות" שספדו

אותו, שחנטו אותו, שקברו אותו - לעדות אין כל תוקף אל מול המציאות. מה שאתה רואה בעיניים זה כלום! פשוט "נדמה להם שמת".

מוסיף רבי שלום ואומר:

ואם תשאלו: אם כן, מה היתה שאלתו של רב נחמן "וכי בכדי ספדו ספדייאו וחנטו חנטייאו וקברו קברייאו"? הלוא גם רב נחמן ידע שהמציאות מקבעת לפי הפסוק ולא לפי מה שנראה לנו בעיניים?

התשובה לכך היא, כי גם רב נחמן התבסס על פסוק בתורה! רב נחמן לא שאל סתם שראינו בעיניים שספדו וחנטו את יוסף, כי ידע שאין לכך כל משקל מול פסוק בתורה. שאלתו היתה שהרי בפסוק כתוב שחנטו אותו - "וַיִּחְנְטוּ הָרַפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל"? הרי בפסוק כתוב שקברו אותו: "וַיִּשְׂאֻהוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּמִקְרָת שִׁדָּה הַמִּכְפֶּלֶת"? ועל זה השיב רב יצחק כי כל זה היה רק "נדמה להם שמת אבל חי היה".

חז"ל מספרים שבשעה שחוששים בן דן הרג את עשו, וראשו התגלגל אל תוך מערת המכפלה, יעקב פתח את עיניו ושחק. הנה, אומר רבי שלום, כשאנו לומדים את דברי חז"ל האלו אנו אומרים לעצמנו: זו ראיה חזקה שיעקב אבינו לא מת, שהרי מת לא יכול לפתוח את העיניים וגם לא יכול לשחק!

והנה שוב אנו הופכים קערה על פיה: זה שיעקב פתח את העיניים זו ראיה כמו "עדות". זוהי, יחסית, רִאָיָה חלשה! הִרְאָיָה חזקה יותר כשהיא באה מתוך "מציאות". הִרְאָיָה החזקה ביותר היא מתוך פסוק בתורה!

שבעה דברים מכוסים מבני אדם

דוגמא נוספת לכך הם דברי הגמרא (פסחים נד ע"ב): "שבעה דברים מכוסים מבני אדם ואלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין, ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואין אדם יודע במה משתכר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה". לכל אחד מהשבעה דברים חז"ל מביאים פסוקים. למשל: מנין יודעים שאדם לא יודע את יום המיתה? שנאמר (קהלת ט, ב): "כִּי גַם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עֵתוֹ".

ולכאורה קשה, וכי צריך להביא ראיה לכך שאדם לא יודע מתי הוא ימות? הלא מציאות היא שאין אף לא אדם אחד בכל העולם שיודע מתי הוא ימות! וכי צריך להביא ראיה שאדם לא יודע מה בלב חברו? הרי מציאות היא! תשאלו מיליון אנשים ברחוב - אף לא אחד יודע מה יש בלבו של חברו!

רבות! אדרבה! כל מה שאנחנו רואים בעיניים, מבינים בשכל - אין זו מציאות! זו ראיה של עדות, שהיא ראיה הרבה יותר חלשה מפסוק בתורה. הגמרא לא רוצה להביא ראיה מ"עדות"... הגמרא מעדיפה להביא ראיה מפסוק, כי פסוק בתורה הוא מציאות!

מעשי ראובן

באחד הימים שמע רבי ראובן, שלא במתכוון, כיצד יהודי מותח ביקורת על תלמיד חכם נודע בשערים. רבי ראובן פנה אליו בחכמה ובמאור פנים וביקש: "הבה נמנה יחדיו את שבע מצוות בני נח".

האיש, שלא הבין את פשר בקשתו של

רבי ראובן, נענה לאתגר והחל למנות בקול: "עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, גדל... הוא הגיע עד המצווה הרביעית ונאלם דומיה בבוש פנים.

"הגע עצמך", אמר לו רבי ראובן בנועם, "אנו אזובי הקיה, את שבע המצוות שנצטוו הגויים, איננו יודעים לספור כהלכה.

כיצד יכולים אנו אם כן לדבר סרה על אנשים

הבקיאים בכל התורה כולה ובכל תרי"ג המצוות על כל פרטיהן ודקדוקיהן?"

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

פוניבז' בית אבא חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכנ"ס בני הישיבות	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) בבתי הכנסת : *משכן שרגא *שערי תבונה רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגר"מ דרוק זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: *המרכזי *חזון אי"ש גבעת זאב ביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מטרסדורף ישיבת בית שמואל סנהדריה ביהכנ"ס פאג"י מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב	*שלייכר בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינורער) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיווי *שיויתי *נחלת משה אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן *ביהכנ"ס מאור שרגא ישיבת תורה בתפארתה אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס *שערי תורה *ישיבת אור לישרים רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: *כולל עטרת שלמה *ביהכנ"ס לב אליהו
נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתיניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך	רמת השרון ביהכנ"ס מאור חזקיהו בכולל הוד צבי רעננה בכולל הקהילתי רח' אחוזה 198 תפרח 08-9924520	טבריה קרית שמואל *ביהכנ"ס חניכי הישיבות- שערי דעת רח' המגנים 32 בביהמ"ד אהבת שלום טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות *ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית ישראל *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים	ביתר גבעה A ביהכנ"ס דרכי תבונה גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא

